

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oppivelvollisuuslakia, perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia. Esitys liittyy pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaisen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalaa rajaamalla soveltamisalan ulkopuolelle Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat, laajennettavaksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuutta lasten perusopetuksessa, tarkennettavaksi opiskelupaikan osoittamista koskevaa sääntelyä, säädettäväksi oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin koskemaan myös ajallisesti pitkä koulumatkaa, laajennettavaksi ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia sekä tehtäväksi oppivelvollisuuslakiin eräitä muita teknisluonteisia tarkennuksia. Koulutusta koskevissa laeissa ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan eronneeksi katsomisesta tilanteesta, jossa oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös opintonsa aloittavan oppivelvollisen erityisen tuen tarpeen arvioinnista perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin lisättäisiin säännös oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksen yhteydessä oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnettävästä oppimateriaalilisästä. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkennettaisiin eräitä oppivelvollisuusrekisterin ylläpitoon liittyviä säännöksiä sekä lisättäisiin opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjatun ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen tuntimäärän tallentamisvelvoite. Lisäksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös mahdollisuudesta järjestää kyseistä koulutusta valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Vakinaisen asumisen määrittely.....	5
2.2 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema	8
2.3 Opiskelupaikan osoittaminen	12
2.4 Maksuttomuuden pidentäminen	14
2.5 Majoitus- ja matkakorvaus koulumatkan ajallisen keston perusteella	15
2.6 Tietojensaantioikeus erityisen tuen tarpeesta.....	16
2.7 Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ja opiskeluoikeus	17
2.8 Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus	18
2.9 Opetuksen ja ohjauksen määrän arviointi ammatillisessa koulutuksessa	18
2.10 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus työvoimakoulutuksena	20
3 Tavoitteet	20
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	20
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	20
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	22
4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan	22
4.2.1.2 Valtiontaloudelliset vaikutukset.....	23
4.2.1.3 Vaikutukset kuntien ja koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan.....	24
4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin	25
4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin	25
4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin	28
4.2.2.3 Vaikutukset muihin viranomaisiin	29
4.2.2.4 Vaikutukset opiskeluhuollon toimijoihin	29
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	29
4.2.3.1 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset).....	29
4.2.3.2 Alueelliset vaikutukset.....	32
4.2.3.3 Vaikutukset perusoikeuksiin	32
4.2.3.4 Tietosuojavaikutukset	33
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	34
5.1 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema.....	34
5.2 Majoitus- ja matkakorvaukset.....	35
6 Lausuntopalaute.....	36
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	41
7.1 Oppivelvollisuuslaki	41
7.2 Perusopetuslaki	47
7.3 Lukiolaki	49
7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta	50
7.5 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta.....	52
7.6 Laki vapaasta sivistystyöstä	53

HE 54/2022 vp

7.7 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä	55
8 Lakia alemman asteinen sääntely	58
9 Voimaantulo	58
10 Toimeenpano ja seuranta	58
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	59
LAKIEHDOTUKSET	65
1. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	65
2. Laki perusopetuslain muuttamisesta	69
3. Laki lukiolain 24 §:n muuttamisesta	71
4. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta	72
5. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	74
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	76
7. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	78
LIITTEET	80
RINNAKKAISTEKSTIT	80
1. Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta	80
2. Laki perusopetuslain muuttamisesta	87
3. Laki lukiolain 24 §:n muuttamisesta	90
4. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta	92
5. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	94
6. Laki vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta	96
7. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta	98
ASETUSLUONNOS	100
Valtioneuvoston asetus vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamisesta	100

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa keskeisenä tavoitteena on, että koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy. Hallitusohjelman osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi-strategisessa kokonaisuudessa on linjattu, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu, että oppivelvollisuusikä korotetaan 18 ikävuoteen.

Uusi oppivelvollisuuslaki (1214/2020) ja siihen liittyvät muut lakimuutokset vahvistettiin 30.12.2020, ja laajennettu oppivelvollisuus tuli voimaan syksyllä 2021. Laajennetun oppivelvollisuuden myötä kaikki alle 18-vuotiaat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat jatkossa velvollisia osallistumaan myös perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, elleivät he ennen 18 ikävuoden täyttämistä suorita ylioppilastutkintoa tai ammatillista tutkintoa.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevaan eduskunnan vastaukseen (EV 218/2020 vp) sisältyvässä lausumassa (22. lausuma) eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi oppivelvollisuusudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia laajasti ja ryhtyy tarvittaviin toimiin mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi. Hallituksen esitys perustuu laajennetun oppivelvollisuuden toimeenpanossa havaittuihin tarkennustarpeisiin ja vastaa osaltaan lausumassa edellytettyyn seurantaveloitteeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut 1.10.2021 oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon seurantasuunnitelman vuosille 2021—2024 (Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seurantasuunnitelma 2021—2024, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163531>). Tämän hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriö on lisäksi syksyllä 2021 teettänyt 17-vuotiaiden oppivelvollisten tilanteen selvittämiseksi erillisselvityksen¹.

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Esitystä on käsitelty oppivelvollisuuden laajentamisen projekti- ja seurantaryhmän kokouksissa syksyn 2021 aikana. Projekti- ja seurantaryhmän toimikausi päättyi 31.12.2021.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnonalla 22.12.2021—4.2.2022 ja lisäksi täydentävällä lausuntokierroksella 1.—18.2.2022. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla.

Hallituksen esityksestä on käyty kuntalain (410/2015) 11 §:n mukainen neuvottelu ja asia on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM046:00/2021>.

¹ Jael Virtanen: Laajennetun oppivelvollisuuslain sääntelyn vaikutukset ja muutostarpeet: selvitys 17-vuotiaiden oppivelvollisten peruskoulun päättötodistuksen saamatta jäämiseen vaikuttavista tekijöistä

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Vakinaisen asumisen määrittely

Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Säännöksen sanamuoto oppivelvollisuuden soveltamisalasta vastaa perusopetuslain (628/1998) aiemmin voimassa olleen 25 §:n 1 momentin sanamuotoa oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuuden piiriin kuulumista koskevan säännöksen sanamuoto siirrettiin sellaisenaan perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta. Vakiintunut soveltamiskäytäntö todetaan oppivelvollisuuslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 173/2020 vp, s. 151–152) ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että oppivelvollisuuslain piiriin eivät kuuluisi sellaiset lapset, joita ei kotikuntalain mukaan katsottaisi Suomessa vakinaisesti asuviksi. Tällaisia olisivat esimerkiksi turvapaikanhakijat, joille ei vielä olisi myönnetty oleskelulupaa taikka lyhyen työkomennuksen ajan perheensä kanssa Suomessa asuvat lapset, joiden vanhemmat eivät täyttäisi kotikuntalain mukaisia edellytyksiä. Muilla kuin Suomessa vakinaisesti asuvilla olisi kuitenkin nykykäytännön mukaisesti oikeus perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sekä mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden kautta. Perusteluissa ei ole otettu erikseen kantaa Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien alaikäisten opiskelijoiden oppivelvollisuuteen.

Kotikuntalain 4 §:n 1 momentin mukaan Suomeen ulkomailta tulleen ja Suomessa asuvan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka määräytyy kotikuntalain säännösten mukaisesti, jos 1) hän on Suomen kansalainen, 2) hänellä on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa, 3) hän on Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen ja hän on ulkomaalaislain säännösten mukaisesti rekisteröinyt oleskeluoikeutensa Suomessa, jos häneltä edellytetään tällainen rekisteröinti, 4) hän on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta taikka 5) hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Kotikuntalain 4 §:n 2 momentin mukaan 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuina henkilön asumisen vakinaisuutta osoittavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, että 1) hän on suomalaista syntyperää, 2) hänellä on aiemmin ollut Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta, 3) hänellä on voimassa oleva työsopimus tai muu siihen rinnastettava selvitys Suomessa tehtävää vähintään kaksi vuotta kestävää työtä tai opiskelua varten taikka 4) hänellä on ollut tilapäinen asuinpaikka Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuoden ajan maahanmuuton jälkeen.

Kotikuntalain 4 § 1 momentissa säädetään yleisistä edellytyksistä, joiden tulee täytyä, jotta henkilölle voidaan myöntää kotikunta Suomessa. Näitä ovat maahantulo ja asuminen Suomessa. Oleskelun tulee myös olla laillista. Yleisten edellytysten lisäksi tulee täytyä erityisten edellytysten, joista on luettelo kotikuntalain 4 §:ssä.

Kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kotikunta määräytyy kotikuntalain säännösten mukaisesti, jos henkilö on Euroopan unionin jäsenmaan, Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalainen ja hän on ulkomaalaislain säännösten mukaisesti rekisteröinyt oleskeluoikeutensa Suomessa, jos häneltä edellytetään tällainen rekisteröinti. EU-valtion, Liechtensteinin tai Sveitsin kansalainen ei tarvitse oleskelulupaa Suomeen. Ulkomaalaislain (301/2004)

158 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan unionin kansalainen saa oleskella Suomessa yli kolmen kuukauden ajan, jos hän on kirjoittautunut Suomessa hyväksytyyn oppilaitokseen pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen ja muut säädetyt edellytykset täyttyvät. Jos unionin kansalainen oleskelee Suomessa yli kolme kuukautta, hänen on rekisteröitävä oleskelunsa. Migrin tilastojen mukaan ajalla 1/2021—11/2021 tehtiin yhteensä 88 myönteistä oleskeluoikeuden rekisteröintiä 14—17-vuotiaille, joiden perusteena oli opiskelu. (lähde: <https://tilastot.migri.fi/#decisions>)

Kotikuntaoikeuden perustuessa kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 5 kohtaan ja 2 momentin 3 kohtaan edellytyksenä kotikunnan myöntämiselle on ensinnäkin, että henkilöllä on vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa eli niin sanottu B-oleskelulupa. Opiskelijoille myönnetään lähtökohtaisesti ulkomaalaislaissa tarkoitettu tilapäinen oleskelulupa (B). Lisäksi edellytyksenä kotikunnan myöntämiselle on, että henkilöllä on tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Vakinaisuutta osoittavana seikkana pidetään muun muassa sitä, että henkilöllä on selvitys vähintään kaksi vuotta kestävästä Suomessa tehtävästä opiskelusta. Kahdella vuodella tarkoitetaan tässä yhteydessä kahta kalenterivuotta. Hallituksen esityksen (HE 206/2006) mukaan säännös koskee ammatti- ja korkeakoulututkintoa suorittavia opiskelijoita, eikä peruskoulu- ja lukio-opintoja katsota säännöksen tarkoittamaksi opiskeluksi. Lukio-opiskelijankin voi kuitenkin olla mahdollista saada kotikuntaoikeus mahdollisesti muiden kotikuntalain 4 §:n mukaisten edellytysten täytyessä.

Ajalla 1/2021—11/2021 Migri teki 14—17-vuotiaille hakijoille opiskelun perusteella 442 ensimmäisen oleskeluluvan myönteistä päätöstä (8 kielteistä päätöstä) ja 97 myönteistä oleskeluluvan jatkopäätöstä (1 kielteinen päätös). Pääosin opiskelijat ovat ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Suurimmat opiskelijoiden kansalaisuusryhmät ovat venäläiset, kiinalaiset, nigerialaiset ja intialaiset. Kansalaisuusryhmien osalta ei kuitenkaan ole saatavilla ikäluokkatietoja, ja suurin osa kaikista opiskelijan oleskeluluvan saaneista on korkeakouluopiskelijoita.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaan koulutusta voidaan järjestää työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä joko oppisopimuskoulutuksena tai koulutusoppimukseen perustuvana koulutuksena. Oppisopimuskoulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen kirjalliseen määräaikaiseen työsuhteeseen. Opiskelija voi suorittaa oppisopimuskoulutuksena koko tutkinnon tai yksittäisiä tutkinnon osia. Oleskelulupaa koskevan tulkintakäytännön mukaan opiskelijan oleskeluluvalla voi suorittaa osan koulutuksesta, esimerkiksi yhden tutkinnon osan, myös oppisopimuskoulutuksena. Jos osaamisen hankkimisesta sen sijaan pääosa tapahtuu työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä oppisopimuskoulutuksena eli määräaikaisessa työsuhteessa, tulee oppisopimuskoulutukseen osallistuvalla olla työntekijän oleskelulupa. Jos opiskelija on suorittanut tutkintoaan ensin oppilaitoksen oppimisympäristöissä, mutta henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa myöhemmin muutetaan siten, että pääosa jäljellä olevasta osaamisen hankkimisesta toteutetaankin oppisopimuskoulutuksena, tarvitsee opiskelija työntekijän oleskeluluvan. Ajalla 1/2021—11/2021 Migri ei ollut tehnyt yhtään alle 18-vuotiaasta koskevaa myönteistä oleskelulupapäätöstä, jonka perusteena olisi ollut työnteko.

Kotikuntaa tulee aina pyytää Digi- ja väestötietovirastolta. Henkilö voi oleskella Suomessa tilapäisesti myös ilman kotikuntaa näin halutessaan, eikä kotikunnan pyytäminen ole pakollista. Usein kotikunnan saaminen koetaan kuitenkin tarpeelliseksi, koska esimerkiksi erilaisten kunnallisten palvelujen käyttäminen saattaa käytännössä olla sidottu kotikuntaoikeuteen.

Jos alle 18-vuotiaalla lapsella on väestötietorekisteriin merkitty kotikunta Suomessa, hänet nykytilan mukaisesti katsotaan oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi. Edellä todetuilla edellytyksillä ja menettelyillä opiskelijalle voidaan myöntää kotikuntalaisia tarkoitettu koti-

kunta, jolloin Suomeen opiskelutarkoituksessa tullut alaikäinen henkilö voi tulla oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi. Kotikunnan saaminen perustuu aina henkilön hakemukseen ja kotikuntalaissa säädettyjen edellytysten täyttymisen arviointiin. Lisäksi kotikunnan saamisen soveltamiskäytännössä on eroja lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden välillä. Kotikunnan saamisen ajankohta voi myös vaihdella, sillä kotikuntalain 10 §:n mukaan muuttopäiväksi katsotaan ilmoitettu päivä, jos ilmoitus on tehty kuukauden kuluessa muutosta. Jos ilmoitus saapuu tämän jälkeen, muuttopäiväksi ja siis myös kotikuntaoikeuden alkupäivämääräksi katsotaan ilmoituksen saapumispäivä. Tietoa kotikunnasta ei siis välttämättä ole opintojen alkaessa ja toisaalta henkilö voi hakea ja saada kotikunnan myös kesken opintojen. Nykytilan mukaan opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat alaikäiset voivat siis olla oppivelvollisia riippuen siitä, ovatko he hakeneet ja saaneet kotikunnan. Toisaalta he voivat muuttua oppivelvollisiksi myös kesken opintojen, jos he saavat kotikunnan jossain vaiheessa opintojen aikana.

Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin, taikka, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy, myös muihin opintoihin. Mainitun lain 4 §:n 3 kohdan mukaan opiskelijalla tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, joka on hyväksytty muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun ja jolle on myönnetty oikeus osallistua opinto-ohjelmaan, joka johtaa ammattiin tai tutkintoon, kyseeseen voivat tulla myös tällaisiin koulutuksiin valmentavat opinnot tai pakollinen harjoittelujakso. Opiskelijan oleskelulupa ei ole sidottu alkuperäisiin opintoihin, vaan opiskelija voi vapaasti vaihtaa opiskelupaikkaa. Vakiintuneen tulkintakäytännön mukaisesti oleskelulupaa opiskelun perusteella ei kuitenkaan yleensä myönnetä erilaisiin valmentaviin koulutuksiin, ellei opiskelijaa ole jo hyväksytty myös varsinaisiin tutkintoon tai ammattiin johtaviin opintoihin.

Jos henkilö katsotaan oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvolliseksi, tulee hän myös oppivelvollisuuslain mukaisen ohjaus- ja valvontavastuun sekä oppivelvollisuuslakiin perustuvien oikeuksien ja velvoitteiden piiriin. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin kuulumisen tarkoittaa, että opintoihin osallistuminen ei ole vapaaehtoista, vaikka henkilö lähtökohtaisesti olisikin hakeutunut Suomeen vapaaehtoisesti opintoja suorittamaan. Oppivelvollisuuslain mukaan henkilö ei voi keskeyttää opintojaan oman ilmoituksensa perusteella, ellei hänellä ole uutta opiskelupaikkaa ja toisaalta koulutuksen järjestäjä on velvollinen ohjaamaan oppivelvollista uuden opiskelupaikan hakemisessa. Viime sijassa asuinkunta on velvollinen osoittamaan oppivelvolliselle uuden opiskelupaikan. Oppivelvollisuuslaissa säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta ei kuitenkaan voida pitää tarkoituksenmukaisena tilanteessa, jossa henkilö on hakeutunut Suomeen vapaaehtoisesti suorittamaan tiettyä koulutusta. Oleskeluluvan myöntämistä koskevan tulkintakäytännön perusteella on myöskin epäselvää, voisiko opiskelija alkuperäisen opiskelun perusteella myönnetyn oleskelulupansa puitteissa osallistua valmentavaan koulutukseen, jos hänelle osoitettaisiin opiskelupaikka kyseisessä koulutuksessa.

Oppivelvollisuuslain 9 §:ssä säädetään huoltajan valvontavastuusta, jonka mukaan oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Oppivelvollisuuslain 22 §:n mukaan huoltaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 9 §:ssä säädetyn velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, on tuomitettava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat alaikäiset oleskelevat maassa kuitenkin pääsääntöisesti ilman huoltajiaan, joten huoltajan on käytännössä hankalaa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Lisäksi oppilaitoksen ja huoltajien välinen yhteydenpito voi olla kielitaitoon liittyvien kysymysten vuoksi haasteellista.

Laajennetun oppivelvollisuuden lähtökohtana on ollut, että Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat henkilöt eivät tulisi laajennetun oppivelvollisuuden piiriin, sillä näiden henkilöiden osalta on perusteltua säilyttää opiskelun vapaaehtoisuus. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden tulkintakäytännön soveltaminen on kuitenkin johtanut siihen, että myös opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleet henkilöt ovat käytännössä tulleet laajennetun oppivelvollisuuden piiriin, jos heille on myönnetty kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta. Kyseinen tulkintakäytäntö ei ole ollut ongelmallinen silloin, kun oppivelvollisuus on koskenut vain perusopetusta, koska perusopetusikäiset oppivelvolliset eivät käytännössä oleskele Suomessa tilapäisesti opiskelutarkoituksessa, vaan heidän oleskelunsa peruste on joku muu. Oppivelvollisuuden soveltamisalaa koskevan säännöksen sanamuotoa olisi kuitenkin oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeen perusteltua tarkentaa siten, että opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat henkilöt eivät kuuluisi lain soveltamisalan piiriin, kuten on lakia säädettäessä tarkoitettu.

Perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyn perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden päättymisen jälkeen oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta säädetään oppivelvollisuuslaissa. Oppivelvollisuuslain mukaan ohjaus- ja valvontavastuu on koulutuksen järjestäjällä, jos oppivelvollisella on opiskelupaikka perusopetuksen jälkeisessä koulutuksessa. Jos oppivelvollinen jää ilman opiskelupaikkaa perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden päättymisen jälkeen tai hänet katsotaan eronneeksi perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulee tehdä asiasta ilmoitus oppivelvollisen asuinkunnalle. Ilmoituksen perusteella ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy oppivelvollisen asuinkunnalle. Oppivelvollisuuslain 14 §:n 2 momentissa on myös niin sanottu perälautasäännös, jonka mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi.

Oppivelvollisuuslaissa ei ole erityissääntelyä siitä, mikä taho vahvistaa tai miten vahvistetaan henkilön oppivelvollisuuden piiriin kuuluminen. Jo aiemmin vallinneen käytännön mukaisesti oppivelvollisuuden toteaminen kuuluu perusopetuslaissa ja nykyisin myös oppivelvollisuuslaissa säädettyyn asuinkunnan yleiseen vastuuseen ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Kunnalla on mahdollisuus saada väestötietorekisteristä tiedot kunnan oppivelvollisuusikäisistä kotikunnan perusteella. Lisäksi Opetushallituksen ylläpitämän Valpas-palvelun kautta voidaan tarvittaessa tuottaa tarkistuslista oppivelvollisuusikäisistä, joiden kotikunnaksi on merkitty kyseinen kunta ja joilla ei ole merkittynä Koski-tietovarantoon oppivelvollisuuden suorittamiseen kelpaavaa aktiivista opiskeluoikeutta. Valpas-palvelun listassa eivät kuitenkaan näy ne oppijat, joista ei ole mitään tietoja tallennettuna Opintopolun palveluihin.

Oppivelvollisuuden ja maksuttomuuden piiriin kuulumisesta ei tehdä hallintopäätöstä. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 c §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on siis selvittää opiskelijan oikeus maksuttomaan koulutukseen, jolloin alle 18-vuotiaiden osalta tulee selvitettyksi myös opiskelijan oppivelvollisuus. Välillisesti henkilön oppivelvollisuus voi tulla hallintopäätöksellä tutkittavaksi myös sitä kautta, jos henkilö oppivelvollisuuslain 17 §:n 3 momentin mukaisesti pyytää hallintopäätöstä oikeudesta maksuttomaan koulutukseen.

2.2 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema

Oppivelvollisuuslain 3 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Perusopetuksen

suorittaminen alkaa oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa säädettyä ajankohtana, jollei lapselle ole tehty perusopetuslain 27 §:n nojalla päätöstä opetuksen poikkeavasta aloittamisajankohdasta. Perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään sen lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta.

Perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetään siis siitä, milloin oppivelvollisuutta tulee suorittaa perusopetuslaissa tarkoitettussa lasten perusopetuksessa. Lähtökohtana on, että oppivelvollinen lapsi osallistuu perusopetuslaissa tarkoitettuun perusopetukseen sinä kalenterivuonna päättyvän lukuvuoden loppuun asti, jonka aikana hän täyttää 17 vuotta. Käytännössä oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa loppuu kevätlukukauden päättyessä sinä vuonna, kun oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamisesta säädetään oppivelvollisuuslaissa. Oppivelvollisuuslain 5 §:n 3 momentin mukaan oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen.

Oppivelvollisuuslain 4 §:n mukaan oppivelvollisen on suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää taikka ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa (1215/2020), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettussa työhön ja itseenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa (TELMA), kansanopistossa järjestettävässä vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 a luvussa tarkoitettussa koulutuksessa, Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta annetussa laissa (252/2010) tarkoitettussa saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, aikuisten perusopetuksessa tai kansanopistojen kotoutumiskoulutuksessa. Edellä lueteltuihin koulutuksiin opiskelijaksi ottamisen edellytyksenä on pääsääntöisesti perusopetuksen oppimäärän suorittaminen, mutta niihin voidaan tietyin edellytyksin ottaa opiskelijaksi myös hakija, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää.

Perusopetuslain 26 §:n mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen eli niin sanotun lasten perusopetuksen suorittaminen päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeen asuinkunnalla ei ole velvollisuutta perusopetuksen järjestämiseen. Sääntely pohjautuu vakiintuneeseen tulkintakäytäntöön siitä, milloin kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuus päättyy. Oppivelvollisuuden laajentaminen ei muuttanut lasten perusopetukseen liittyvää kunnan järjestämisvelvollisuutta. Ennen oppivelvollisuuden laajentamista lapsella ei ollut subjektiivista oikeutta jatkaa opintojaan lasten perusopetuksessa edellä mainitun ajankohdan jälkeen, mutta kunnat ovat tapauskohtaisesti kuitenkin mahdollistaneet osallistumisen lasten perusopetukseen myös perusopetuksen järjestämisvelvollisuuden päättymisen jälkeen. Uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen tämä ei kuitenkaan ole ollut enää mahdollista, koska oppivelvollisuuslaki ei tunne tätä vaihtoehtoa oppivelvollisuuden suorittamismuotona.

Oppivelvollisuuslain 10 §:n mukaan oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymistä valtakunnallisten hakumennettelyiden kautta tai muutoin. Tämä oppivelvollisuuslaissa säädetty hakeutumisvelvollisuus koskee myös niitä oppivelvollisia, joiden perusopetuksen suorittaminen päättyy perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti 17 ikävuoden täyttämisen perusteella ilman päättötodistuksen saamista. Vastaavasti tässä tilanteessa sovelletaan myös oppivelvollisuuslain 11 §:ssä

säädettyä perusopetuksen järjestäjän velvollisuutta ohjata ja valvoa jatko-opintoihin hakeutumista. Lähtökohtana on, että oppivelvollinen, joka ei saavuta perusopetuksen päättötodistusta laissa säädettyssä ajassa, tulee ohjata hänelle tarkoituksenmukaisimpaan oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävään koulutukseen. Perusopetuksen järjestäjän tulee yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa miettiä nuorelle parhaiten soveltuva koulutuspolku.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan lukuvuonna 2018—2019 peruskoulun kesken jättäneitä oli yhteensä 443. Oppivelvollisuutensa kevätlukukaudella kokonaan laiminlyöneitä oli 91 ja ilman peruskoulun päättötodistusta eronneita oli yhteensä 352. Tuoreempaa tilastokeskuksen tietoa ei ole saatavilla.

Aikuisten perusopetukseen osallistuvia alle 18-vuotiaita ei tilastoida erikseen. Syksyllä 2021 aikuisten perusopetusta oli tarjolla 30 kunnassa ja neljässä kuntayhtymässä. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, minkä vuoksi sen opiskelupaikat eivät jakaannu maanlaajuisesti tasaisesti. Lisäksi yksityiset perusopetuksen järjestäjät voivat järjestää aikuisten perusopetusta, jos niille on myönnetty aikuisten perusopetuksen järjestämislupa. Tällaisia järjestäjiä syksyllä 2021 oli 34, joista Opetushallituksen ennakkotietojen mukaan 30 järjestäjää oli aktiivisia eli myös tosiasiaa järjesti aikuisten perusopetusta. Aikuisten perusopetuksessa ei ole lasten perusopetusta vastaavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea.

Aikuisten perusopetuksen lisäksi myös tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA) voi olla vaihtoehto lasten perusopetuksen jälkeisen oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se soveltuu-kin hyvin sellaisille oppivelvollisille, joilla perusopetuksen päättötodistuksen puuttumisesta huolimatta on halua ja valmiuksia siirtyä ammatilliseen koulutukseen. TUVA-koulutuksesta annetun lain 8 §:n mukaan perustellusta syystä opiskelijaksi voidaan ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. TUVA-koulutuksen aikana opiskelija voi korottaa perusopetuksen arvosanoja tai suorittaa puuttuvia perusopetuksen oppimäärän opintoja. Suoritus tehdään tällöin perusopetuslaissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona ja TUVA-koulutukseen myönnetyn rahoituksen puitteissa. TUVA-koulutuksessa opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen ja vaativaan erityiseen tukeen.

Perusopetuksen valtionosuusrahoitus muodostuu valtionvarainministeriön hallinnoimasta peruspalvelujen valtionosuudesta ja esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauksista sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Perusopetuslaissa säädetyn kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaa perusopetusta rahoitetaan peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta. Perusopetuslain 26 §:n mukaiseen perusopetukseen valtionosuus määräytyy kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 38 §:n mukaisena kotikuntakorvauksena. Kuntien peruspalvelujen valtionosuusrahoitus perustuu kunnan ikäluokkien asukasmääriin ja ikäluokkien asukasta kohti määrättyihin perushintoihin sekä kunnan olosuhteisiin perustuviin lisäyksiin ja lisäosiin. Kotikuntakorvaus määräytyy kunnan esi- ja perusopetuksen laskennallisten kustannusten perusteella erikseen 6, 7—12 ja 13—15-vuotiaiden sekä 16-vuotiaiden osalta. Kotikuntakorvausta ei ole määritelty 17-vuotiaiden osalta, koska kunnilla ei ole lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta tälle ikäluokalle.

Perusopetusta järjestetään myös koulukodeissa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 41 §:n 2 momentin mukaan kunta, joka on lastensuojelulain (417/2007) 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä,

joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuville keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään lisäksi yksityiselle perusopetuksen järjestäjälle, jonka perusopetuksen järjestämisluvan mukaisena erityisenä koulutustehtävänä on koulukotiopetuksen järjestäminen, koulukotiopetusta saavista oppilaista myönnettävästä koulukotikorotuksesta. Edellä mainittua rahoitusta ei myönnetä 17 vuotta täyttäneille järjestettävästä lasten perusopetuksesta.

Aikuisten perusopetuksen rahoituksesta säädetään puolestaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Rahoitus määräytyy kurssimäärän ja kurssia kohden määrätyn yksikköhinnan perusteella. Aikuisten perusopetuksen järjestäminen on kunnalle vapaaehtoinen tehtävä, eikä kunta tarvitse siihen erillistä lupaa. Lisäksi yksityiset perusopetuksen järjestäjät voivat järjestää aikuisten perusopetusta, jos niille on myönnetty aikuisten perusopetuksen järjestämislupa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on saanut uuden oppivelvollisuuslain voimaantulon jälkeen useita yhteydenottoja liittyen siihen, että lasten perusopetuksessa jatkamista ei katsota hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suoritusmuodoksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten osalta. Yhteydenottojen perusteella tämä oppivelvollisuuslain linjaus on koettu eräissä tilanteissa ongelmalliseksi. Yhteydenottojen perusteella on selvinnyt, että ennen oppivelvollisuuden laajentamista kunnat ovat yksittäistapauksissa harkinnan perusteella mahdollistaneet perusopetuksen oppimäärän suorittamisen loppuun lasten perusopetuksessa myös 17 ikävuotta täyttäneille, vaikka lasten perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta näiden osalta ei ole ollutkaan. Varsinkin oppivelvolliset joiden perusopetuksen suorittaminen on alkanut muita ikäisiään myöhemmin, esimerkiksi Suomeen muuttamisen vuoksi, eivät välttämättä ehdi suorittaa perusopetusta säädettyssä ajassa. Perusopetuksen suorittaminen on voinut pitkittyä myös vakavan sairauden tai haasteellisen elämäntilanteen vuoksi. Mahdollisuutta on käytetty erityisesti silloin, jos perusopetuksen oppimäärästä on puuttunut vain vähäinen määrä suorituksia taikka siirtymistä perusopetuksen jälkeiseen muuhun koulutukseen ei ole pidetty oppilaan valmiuksien tai elämäntilanteen vuoksi tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona. Lisäksi tätä mahdollisuutta on käytetty koulukohteissa järjestettävässä perusopetuksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt 17-vuotiaiden oppivelvollisten tilanteen selvittämiseksi erilliselvityksen syksyn 2021 aikana. Selvityksessä on kartoitettu suurten, keskisuurten ja pienten kuntien (n=10) näkemyksiä oppivelvollisuuslain laajenemisen vaikutuksista sellaisien 17 vuotta täyttäneiden osalta, joilta on jäänyt peruskoulun päättötodistus saamatta. Kysely lähetettiin kuntien sivistystoimen johtajille. Selvitystä varten on lisäksi haastateltu opetusalan asiantuntijoita sekä tiedusteltu Opetushallituksen, Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n, Kuntaliiton ja Suomen opinto-ohjaajat ry:n (SOPo) kantaa aiheeseen.

Kyselyn mukaan eniten peruskoulun ilman päättötodistusta päättäviä oppivelvollisia löytyy Helsingistä: heitä on vuosittain noin 80. Espoossa, Vantaalla ja Tampereella vastaava luku on noin 25—55. Keskisuurissa kunnissa luku on 0—5 ja pienissä kunnissa 0. Suurissa kunnissa korostuu oppivelvollisten ryhmä, jotka ovat tulleet teini-ikäisinä maahan ja joilta puuttuu sekä kielitaito että suomalaiseseen koulutusjärjestelmään rinnastettava koulutustausta. Kaikissa kunnissa päättötodistuksen saamatta jäämiseen vaikuttavat oppivelvollisen mielenterveys- ja oppimishaasteisiin sekä perhetilanteeseen liittyvät ongelmat. Runsaista poissaoloista johtuvat syyt korostuvat pienissä kunnissa. Opintojen puuttumisen määrä vaihtelee ja kyse voi olla muutamasta oppiaineesta tai parin vuosiluokan sisällöstä. Pääosin oppivelvolliset ovat jatkaneet opintojaan aikuisten perusopetuksessa, osa myös ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Selvityksessä tarvittavista tukimuodoista mainituiksi tulivat suurissa kunnissa erityisesti S2-re-surssin oikeanlainen ja riittävä kohdentaminen lasten perusopetuksessa sekä kielitietoisien pe-dagogiikan kehittäminen. Kaikissa kunnissa toivottiin lisää nopeita matalan kynnyksen mielen-terveyspalveluita sekä korostettiin varhaisen tuen merkitystä. Erityisesti keskisuurissa ja pie-nissä kunnissa korostettiin koulun ja kodin välisen yhteistyön tärkeyttä. Kaikissa kunnissa kai-vattiin joustavuutta ja oppilaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Kaikki kyselyyn vastan-neet toivoivat moniammatillista yhteistyötä, esimerkiksi pedagogisten asiantuntijoiden, oppi-lashuollon, lastensuojelun, perhetyön ja psykiatristen palvelujen sujuvaa yhteistoimintaa. Mo-net kaipasivat myös erilaisia osallistamisen ammattilaisia koulun tueksi, kuten yhteisöllisen op-pilashuollon osaajia ja nuorisotyöntekijöitä.

Haastateltujen rehtorien, perusopetusjohtajien, opinto-ohjaajien ja kuntavalvojien mukaan uu-den oppivelvollisuuslain vaikutukset ovat olleet sekä myönteisiä että kielteisiä. Erityisesti tasa-arvon lisääntyminen oppivelvollisten keskuudessa maksuttomuuden johdosta ja siitä aiheutuva syrjäytymisen ehkäiseminen sekä yhteiskunnan suurempi vastuu nuorista nähdään hyvänä asiana. Nuorten ohjaus on tehokkaampaa, oppilaista pidetään parempaa huolta ja koulupolku saattaa olla eheämpi. Velvoite löytää nuorelle opiskelupaikka nostaa laajasti väestön koulutus-tasoa, mutta toisaalta tämä ei käytännössä toteudu kaikkien osalta. Haasteet koskevat erityisesti myöhään maahan tulleita 17-vuotiaita, joilla on vain vähän koulutaustaa kotimaassaan. Toinen ryhmä, joista kaikki haastatellut olivat huolissaan, ovat erityisen tuen oppilaat. Oppivelvollis-uuden laajenemisen ei nähdä hyödyttävän kaikkia, esimerkiksi kouluakäymättömiä, joiden on-gelmat ovat usein mielenterveyteen tai haastavaan perhetilanteeseen liittyviä.

Selvityksessä johtopäätöksenä todetaan kyselyn ja haastattelujen perusteella näyttävän siltä, että opetuksen järjestäjällä tulisi olla nykyistä enemmän joustoa ja harkinnanvaraisuutta oppivelvol-lisen opintopolun järjestämisessä. Oppivelvollisten taustat ja tilanteet ovat keskenään niin eri-laisia, ettei yhdellä kaavalla pystytä vastaamaan kaikkien tarpeisiin. Kuitenkin kaikki selvityk-sessä mukana olleet ovat yhtä mieltä siitä, että niillä oppivelvollisilla, jotka eivät ole saaneet peruskoulun oppimäärää suoritettua 17 vuotta täytettyään, tulisi olla oikeus jäädä lasten perus-opetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään tarpeelliseksi. Tämä jatkuvuus nähdään erittäin tärkeäksi varsinkin silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarpeita tai hän on muuten haastavassa elämäntilanteessa. Osa selvityksessä mukana olleista näkee, että oppivel-vollisella tulee olla subjektiivinen oikeus jatkaa lasten perusopetuksessa, kun taas osan mielestä tätä oikeutta ei tarvita automaattisesti kaikille. Selvityksessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että aikuisten perusopetuksesta erityinen tuki puuttuu tällä hetkellä. Suurimman osan mielestä opetuksen järjestäjällä tulisi olla oikeus käyttää harkintaa tilanteissa sekä huomioida oppilaan kokonaistilanne ja erityisen tuen tarve.

2.3 Opiskelupaikan osoittaminen

Perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa lähtökohtana on oppivelvollisen nuoren vapaa hakeutumisoikeus haluamaansa koulutukseen. Jos oppivelvollinen nuori ei vapaa-ehtoisesti hakeudu koulutukseen tai ei saa hakeutumisestaan huolimatta opiskelupaikkaa, asuin-kunnan tehtäväksi on säädetty viime sijassa tehdä opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös oppivelvolliselle.

Opiskelupaikan osoittamisesta säädetään oppivelvollisuuslain 15 §:ssä. Voimassa olevan sään-nöksen mukaan asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavas-tuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollis-ten ei ole aloittanut oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetussa perusopetuksen jälkeisessä kou-

lutuksessa. Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee säännöksen mukaan ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitetulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Opetushallituksen tilastojen mukaan elokuun 2021 lopussa oli yhteensä 344 oppivelvollisesta tehty ilmoitus asuinkunnalle. Näistä 202 oppivelvollisella oli 15.11.2021 tehdyn tarkastelun mukaan oppivelvollisuuden suorittamiseen kelpaava aktiivinen opiskelupaikka. Mainittuna tarkasteluajankohtana puolestaan oli ilman opiskelupaikkaa 338 oppivelvollista, joista oli tehty ilmoitus asuinkunnalle. Näistä 170 oli samoja henkilöitä kuin 30.8.2021 tehdyssä tarkastelussa. Marraskuun tarkasteluajankohtaan mennessä 160 oppivelvollista oli jättänyt aloittamansa opinnot kesken ilman uutta opiskelupaikkaa siten, että heistä oli tehty ilmoitus asuinkunnalle.

Opiskelupaikan osoittamista koskevassa toimeenpanossa on ilmennyt joitakin epäselvyyksiä. Laissa säädetään kahden kuukauden määräajasta, jonka aikana tarkoituksena on selvittää oppivelvollisen nuoren tilannetta ja ohjata häntä hakeutumaan vapaaehtoisesti koulutukseen. Vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden kohdalla säädetty määräaika on kuitenkin käytännössä eräissä tilanteissa osoittautunut tarpeettoman pitkäksi, jos kyseessä on ollut tilanne, jossa opiskelija ei hakeutumisestaan huolimatta ole saanut opiskelupaikkaa. Vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden mahdollisuudet hakeutua eri koulutuksen järjestäjien koulutukseen vapaan hakeutumisoikeuden kautta ovat usein käytännössä melko rajalliset, jos alueella ei ole useita kyseiselle kohderyhmälle koulutusta tarjoavia oppilaitoksia. Näin ollen olisi perusteltua, että opiskelupaikka voitaisiin osoittaa jo ennen oppivelvollisuuslaissa säädetyn kahden kuukauden määräajan päättymistä, jotta oppivelvollinen pääsisi aloittamaan opintonsa mahdollisimman nopeasti.

Oppivelvollisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee ottaa vastaan sille osoitettu oppivelvollinen ja osoitetun oppivelvollisen tulee aloittaa opintonsa viipymättä. Lain tarkoituksena on, että oppivelvollinen opiskelija voisi aloittaa opintonsa viipymättä sen jälkeen, kun opiskelupaikka on osoitettu. Oppivelvollisuuslaissa ei kuitenkaan ole säädetty tarkkaa määräaikaa sille, miten pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen koulutuksen järjestäjän tulee mahdollistaa opintojen aloittaminen. Käytännössä on ilmennyt, että oppivelvolliset ovat joutuneet odottamaan jopa useita kuukausia osoittamis päätöksen jälkeen, että pääsevät aloittamaan opintonsa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut, että osoitetut oppivelvolliset aloittaisivat opintonsa esimerkiksi vasta kevätlukukaudella seuraavien ryhmien aloittaessa. Tavoitteena on, että oppivelvollisten koulutuspolkuun ei muodostu pitkiä katkoksia ja koulutuspolku jatkuu heti perusopetuksen suorittamisen jälkeen. Tätä olisi tarpeen painottaa myös säännöksen sanamuodossa.

Oppivelvollisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan

koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voidaan järjestää joko siihen myönnetyn nimenomaisen järjestämisluvan tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n siirtymäsäännösten nojalla. Mainitun pykälän 1 momentissa säädetään, että jos järjestäjälle on myönnetty perusopetuslain 7 tai 8 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen lisäopetuksen järjestämislupa, järjestäjä saa tämän järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta 31.7.2025 saakka. Pykälän 3 momentissa puolestaan säädetään, että jos järjestäjälle myönnetty ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen (VALMA) järjestämislupa, koulutuksen järjestäjä saa mainitun järjestämisluvan perusteella järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta.

Oppivelvollisuuslain 15 §:n 1 momentin säännös on tulkinnanvarainen sen suhteen, voidaanko opiskelupaikka osoittaa siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä TUVA-koulutuksessa. VALMA-koulutuksen järjestäjät saavat järjestää TUVA-koulutusta ilman uuden järjestämisluvan hakemista. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin siirtymäsäännöstä on tarkennettu 1.8.2022 voimaan tulevalla lakimuutoksella 1117/2021, jonka mukaan kyseisen siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä 4 §:n 1 momentissa säädetään velvollisuudesta järjestää koulutusta. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää koulutusta koulutustarpeen mukaisesti järjestämisluvassa määrätyillä toiminta-alueella. Vastaavaa järjestämisvelvollisuutta ei sovelleta kuitenkaan yksityisen perusopetuksen järjestäjän lain 28 §:n 1 momentin siirtymäsäännöksen nojalla järjestämässä TUVA-koulutuksessa.

VALMA-koulutuksen järjestäjät muodostavat TUVA-koulutuksen järjestäjäverkon rungon ja on selvää, että tarkoituksena on ollut mahdollistaa opiskelupaikan osoittaminen tältä osin myös siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä koulutuksessa. Sen sijaan yksityisten perusopetuksen järjestäjien osalta tilanne on tulkinnanvaraisempi. Olisi perusteltua, että siirtymäaikana opiskelupaikkaa ei voitaisi osoittaa yksityisen perusopetuksen järjestäjän järjestämässä TUVA-koulutuksessa, koska kyseiseen koulutukseen ei liity myöskään koulutuksen järjestämisvelvollisuutta. Tulkinnan selventämiseksi säännöksen sanamuotoa olisi tarpeen tarkentaa.

2.4 Maksuttomuuden pidentäminen

Oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädetään oikeudesta maksuttomaan koulutukseen. Säännöksen 1 momentin mukaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettu koulutus on 17 §:ssä tarkoitettulla tavalla maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Säännöksen 2 momentin mukaan maksuttomuutta pidennetään niiden ajanjaksojen kestoja vastaavasti, joiden aikana oppivelvollisuuden suorittaminen on ollut perusopetuksen suorittamisen jälkeen keskeytyneenä 7 §:ssä säädetyillä perusteilla tai 4 §:ssä tarkoitettujen koulutuksen suorittaminen on ollut väliaikaisesti keskeytyneenä asianomaista koulutusta koskevassa laissa säädetyillä perusteilla. Jos oppivelvollisuuden suorittamisen keskeytyminen johtuu 7 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua syystä tai koulutuksen suorittamisen keskeytyminen johtuu asianomaista koulutusta koskevassa laissa tarkoitettua muusta perustellusta syystä, maksuttomuutta pidennetään kuitenkin enintään yhden vuoden ajan. Säännöksen 3 momentin mukaan edellä todetun lisäksi maksuttomuutta voidaan pidentää enintään yhden vuoden ajan, jos opiskeluaajan pidentymisen syynä on 1) terveydellisiin tai muihin painaviin syihin liittyvä opiskelualan vaihto, 2) oppimisvaikeudet, 3) perusopetuksen jälkeisen valmentavan tai valmistavan koulutuksen suorittaminen tai 4) perusopetuksen oppimäärän suorittamisen viivästyminen.

Oppivelvollisuuslain 16 §:n 4 momentissa säädetään maksuttomuuden pidentämiseen liittyvästä päätöksenteosta. Säännöksen mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden

pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta. Lähtökohtana siis on, että oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla maksuttomuutta pidennetään ilman erillistä hakemusta, koska oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä on jo tehty hallintopäätös. Sen sijaan maksuttomuuden pidentäminen 16 §:n 3 momentissa tarkoitetulla perusteella edellyttää hakemusta ja erillisen hallintopäätöksen tekemisestä.

Voimassa olevan sääntelyn tavoitteena on, että maksuttomuuden pidentämistä ei tarvitsisi hakea erikseen silloin, kun opiskeluaikaa pidentävä seikka eli keskeyttäminen ja sen kesto on jo aiemmin todettu hallintopäätöksellä. Käytännössä maksuttomuuden pidentämistä koskevan sääntelyn soveltaminen on kuitenkin osoittautunut vaikeaselkoiseksi. Hallintopäätöksiä oppivelvollisuuden tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä voidaan tehdä jo opintojen alussa, jolloin ei kuitenkaan vielä tiedetä, onko maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa käytännössä tarpeellista pidentää vai ei. Lyhytaikaisesta keskeyttämisestä huolimatta opiskelija saattaa ehtiä suorittamaan opintonsa loppuun oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyin pääsäännön mukaisesti eli sen vuoden loppuun mennessä, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Tällöin maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa ei tarvitse käytännössä pidentää.

Erityistilanteissa opintojen keskeyttämisen perusteella tehtävä pidennys saattaa joka tapauksessa aiheuttaa selvittelyn tarvetta sekä opiskelijalle että koulutuksen järjestäjälle. Opiskelija saattaa vaihtaa opiskelupaikkaa kesken maksuttomuuteen oikeuttavan ajan, jolloin opiskelijan joka tapauksessa tulee hakea maksuttomuuden pidentämistä näissä uusissa opinnoissa. Ammatillista tutkintoa ja ylioppilastutkintoa samanaikaisesti suorittavan oppivelvollisen opiskelijan osalta maksuttomuuden arviointi vaatii usein myös kokonaistilanteen arviointia, jota ei välttämättä pystytä ottamaan huomioon, jos pidentämisestä päätetään ilman erillistä hakemusta.

Toimeenpanosta saatujen kokemusten perusteella vaikuttaisi tarkoituksenmukaisemmalta, että maksuttomuutta pidennettäisiin kaikissa tilanteissa hakemuksesta. Tällöin päätös maksuttomuuden pidentämisestä tehtäisiin vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että opiskelija ei saa suoritettua opintojaan loppuun oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyssä ajassa, ja asiasta päätettäessä voitaisiin kokonaisuutena ottaa huomioon kaikki maksuttomuuden pidentämiseen liittyvät seikat.

2.5 Majoitus- ja matkakorvaus koulumatkan ajallisen keston perusteella

Oppivelvollisuuslain 19—21 §:ssä säädetään oppivelvollisille suunnatuista majoitus- ja matkakorvauksista. Oppivelvollisuuslain mukaisiin erityisiin majoitus- ja matkakorvauksiin on oikeus vain silloin, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä. Hallituksen esityksen (HE 173/2020 vp, s. 183) perustelujen mukaan monialaisella ammatillisella oppilaitoksella tarkoitetaan oppilaitosta, jossa on tarjolla enemmän kuin yhden koulutusalan opintoja. Matkan pituuden määrittelyssä noudatetaan koulumatkatuen myöntämisessä noudatettavia matkan pituuden laskentaperiaatteita ja matkan pituus määritetään lyhintä kulkelpoista reittiä pitkin.

Oikeus matka- ja majoituskorvaukseen on vain silloin, jos oppivelvollinen opiskelee tässä lähimmässä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Oppivelvollinen voi kuitenkin valita haluamansa koulutusmuodon lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. Lisäksi oikeus majoitus- ja matkakorvauksiin on tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja

työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos muut ehdot korvausten myöntämiseksi täyttyvät. Jos opiskelijalla on mahdollisuus asua oppilaitoksen maksuttomassa asuntolassa, oikeutta majoituskorvaukseen ei ole. Koulutuksen järjestäjä päättää majoitus- ja matkakorvauksen myöntämisestä hakemuksesta.

Perusopetuslain 32 §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi tai kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Perusopetuslain 32 §:n 2 momentissa säädetään oppilaan päivittäisen koulumatkan keston tuntimääräisistä ylärajoista. Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Lukuvuoden alkaessa 13 vuotta täyttäneen oppilaan kohdalla koulumatkan keston enimmäisraja voi olla kolme tuntia. Perusopetuslain 33 §:n 1 momentin mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan majoitukseen ja täysihoittoon, mikäli oppilaan koulumatkaa ei voida järjestää 32 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla.

Oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausta koskevien säännösten tavoitteena on varmistaa oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen myös silloin, kun matka oppivelvollisen kodista lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen on niin pitkä, ettei hänen voida kohtuudella olettaa kulkevan päivittäisiä koulumatkoja. Perusopetuslaista poiketen oppivelvollisuuslaissa ei kuitenkaan ole erikseen huomioitu matkan kestoa lähimpään oppilaitokseen, eikä oppivelvollisuuslaissa ole säännöksiä majoitus- ja matkakorvauksiin oikeuttavan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan ajallisesta enimmäiskestosta. Tämä on aiheuttanut hankaluuksia erityisesti saaristoalueilla asuville oppivelvollisille, jossa oppivelvollisen kodin ja lähimmän oppilaitoksen välinen matka voi olla alle 100 kilometriä, mutta matka vie ajallisesti niin kauan, ettei sen päivittäinen kulkeminen ole käytännössä mahdollista. Majoitus- ja matkakorvauksen myöntämistä olisikin perusteltua laajentaa myös tällaisiin tilanteisiin.

2.6 Tietojensaantioikeus erityisen tuen tarpeesta

Oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädetään tietojensaantioikeudesta. Pykälän 3 ja 4 momenteissa säädetään uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tietojensaantioikeudesta oppivelvollisen siirtyessä oppilaitoksesta toiseen. Pykälän 3 momentin mukaan oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Pykälän 4 momentissa säädetään lisäksi, että rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

Kyseiset tietojensaantioikeudet eivät koske kuitenkaan asuinkunnan tiedonsaantia sen ollessa ohjaus- ja valvontavastuussa ja osoittaessa opiskelupaikkaa oppivelvolliselle. Asuinkunta jou-tuu tässä ohjaustehtävässä arvioimaan opiskelijan vaativan erityisen tuen tarvetta sekä ohjaus-tarvetta muiden palveluiden piiriin, mutta voimassa olevan sääntelyn mukaan asuinkunta saa tehtäviensä toteuttamiseksi tarvittavia tietoja ainoastaan suoraan oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan. Olisikin perusteltua, että asuinkunnalla olisi laajemmat tiedonsaantioikeudet, jotta se voisi toteuttaa sille säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta asianmukaisesti.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi toteutti vuosina 2020—2021 ammatillisen koulutuksen erityisen tuen arvioinnin², joka tuotti tietoa erityisen tuen järjestelyistä ja niiden toimivuudesta. Arvioinnin mukaan uusien opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistaminen ei toteudu yhtä järjestelmällisesti jatkuvassa haussa kuin muissa hakutavoissa. Arvioinnin mukaan perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheyhteistyötä opiskelijoiden ohjauksessa ja tiedonsiirrossa tulee edelleen kehittää, ja erityistä tukea koskevaa tiedottamista ammatillisesta koulutuksesta perusopetukseen vahvistaa. Nivelvaiheen yhteistyö tulee aloittaa nykyistä aikaisemmin niiden opiskelijoiden osalta, joilla on perusopetuksessa oppimiseen liittyviä haasteita. Arvioinnin kehittämissuosituksena mainitaan, että erityiseen tukeen liittyvää nivelvaiheyhteistyötä ja moniammatillista yhteistyötä tulee kehittää.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen järjestäjän selvittävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Sääntelyllä varmistetaan, että opiskelijan erityisen tuen tarve ja aiemmin käytetyt tukitoimet tulevat uuden koulutuksen järjestäjän tietoon oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta valmentavaan koulutukseen. Tiedonsaantioikeus tältä osin perustuu oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momenttiin.

Edellä mainittu säännös perusopetuslain 17 §:n mukaisen erityisen tuen päätöksen huomiointista koskee vain siirtymistä perusopetuksesta TUVA-koulutukseen. Myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen. Siirtymistä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen koskevat oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentin säännökset koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömien tietojen saantioikeudesta aiemalta koulutuksen järjestäjältä ja opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön ei sisälly TUVA-lain 22 §:n 1 momenttia vastaavaa säännöstä opiskelijan erityisen tuen tarpeen selvittämisestä ja arvioinnista perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vastaava säännös olisi perusteltua lisätä myös ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

2.7 Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen ja opiskeluoikeus

Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä toistaiseksi. Säännöksen mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Mahdollisuus oppivelvollisuuden keskeyttämiseen toistaiseksi on tarkoitettu tilanteisiin, joissa ei ole perusteltua keskeyttää oppivelvollisuutta määräajaksi, jos jo etukäteen voidaan arvioida, että sairaus tai vamma tulee estämään oppivelvollisuuden suorittamisen pysyväisluonteisesti eikä oppivelvollinen tule enää jatkamaan opintojaan.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opiskeluoikeus voi päättyä oman ilmoituksen perusteella tai kun koulutuksen järjestäjä katsoo opiskelijan koulutusta koskevien lakien nojalla eronneeksi. Eronneeksi katsominen on mahdollista, mikäli on ilmeistä, ettei opiskelijan ole tarkoitus osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Voimassa olevien

² Erityinen tuki voimavaraksi – arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 17:2021 https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_1721.pdf)

säännösten sanamuodon mukaisen tulkinnan mukaisesti opiskelijan opiskeluoikeus jää yhä voimaan, vaikka oppivelvollisuuden suorittaminen keskeyttäisiin oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin nojalla toistaiseksi, ellei oppivelvollinen ilmoita erikseen myös eroamisestaan. Jos oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämis päätös tehdään toistaiseksi, lähtökohtana tällaisessa tilanteessa on kuitenkin aina se, ettei opiskelija tule enää jatkamaan opintojen suorittamista. Olisikin selkeämpää, että opiskelija katsottaisiin eronneeksi suoraan keskeyttämis päätöksen nojalla. Tällöin koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi pyytää erillistä eroamisilmoitusta oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan eikä opiskelupaikka jäisi turhaan käyttämättömänä voimaan, jos eroamisilmoitusta ei toimiteta.

2.8 Kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutus

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin lisättiin säännökset kansanopistojen oppivelvollisille suunnatusta koulutuksesta, jota rahoitetaan 100-prosenttisella valtionosuusrahoituksella. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että kansanopistojen järjestämän oppivelvollisille suunnatun maksuttoman koulutuksen määrällinen taso rajoitetaan alkuvaiheessa enintään noin 650 vuosittaiseen opiskelijaan. Tästä aiheutuva kustannusvaikutus olisi vuositasolla 3,5 miljoonaa euroa. Syksyn 2021 toteutuneiden tietojen (20.9.2021) mukaan kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutuksessa on aloittanut 521 opiskelijaa. Kyseistä koulutusta järjesti yhteensä 31 kansanopistoa.

Vuodelle 2022 ennakkollista rahoitusta koulutuksessa syntyvien opiskelijaviikkojen valtionosuiden korottamiseksi 57 prosentista 100 prosenttiin on myönnetty 20.9.2021 kirjoilla olleiden 521 opiskelijan perusteella yhteensä 2 578 838 euroa. Uudistuksen siirtymäkaudella ennakkollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden 2022 osalta Opetushallituksen tiedonkeruussa 20.9.2022 ilmoitetun opiskelijamäärän mukaiseksi. Mikäli koko vuoden rahoitettavien suoritteiden yhteenlaskettu lisärahoituksen tarve suoritteiden valtionosuuden korottamiseksi täysimääräiseksi ylittäisi tälle koulutukselle oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä varatun 3,5 miljoonan euron lisämäärärahan tason, myönnettävien suoritteiden määrää suhteutetaan alaspäin, kunnes määritelty taso saavutetaan.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen valtionosuusrahoitus nostettiin 57 prosentista 100 prosenttiin, mutta uudistuksessa ei huomioitu erikseen kansanopistoille kyseisessä koulutuksessa aiheutuvia oppimateriaalikustannuksia. Kansanopistot eivät voi periä oppivelvollisilta opiskelijoilta opiskelijamaksuja ja oppivelvollisuuslain 17 §:n mukaan kansanopistojen oppivelvollisille suunnattujen koulutusten oppimateriaalit ovat opiskelijalle maksuttomia. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevan hallituksen esityksen valmistelussa lähdettiin siitä, että 100-prosenttinen valtionosuusrahoitus kattaisi kaikki opiskelijan itsensä aiemmin vastaamat kustannukset, sekä opiskelijamaksut että oppimateriaalit. Käytännössä on kuitenkin ilmennyt, että rahoitus ei riitä kattamaan oppimateriaaleista aiheutuvia kustannuksia. Oppimateriaalikustannuksia aiheutuu opetuksessa tarvittavista oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaalista, tietokoneista, laskimista, ohjelmistolisensseistä ja muista työvälineistä.

2.9 Opetuksen ja ohjauksen määrän arviointi ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 61 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen. Lain 48 §:n 2 momentin mukaan ammattitaidon tai osaamisen hankkiminen suunnitellaan yksilöllisesti tutkinnon osittain. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain

48 §:n 2 momenttiin lisättiin säännös (laki 1218/2020), jonka mukaan perustutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Lisäksi 48 §:n 2 momenttiin lisättiin asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 44 §:n mukaan koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. Suunnitelmaan merkittävistä tiedoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (673/2017) 9 §:ssä säädetään HOKS:iin merkittävistä tiedoista. Asetuksen 9 §:n 1 momenttiin on lisätty uusi 7 a kohta, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän tulee merkitä HOKS:iin oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen on lisätty uusi 10 a §, jossa säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 §:n 2 momentin asetuksenantovaltuuden nojalla opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnista. Edellä mainitut asetuksen säännökset tulevat voimaan 1.8.2022.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen uuden 10 a §:n mukaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 §:n 2 momentissa tarkoitettussa opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa lähtökohtana käytetään tässä pykälässä säädettyä tuntimäärää, jos ammatillista perustutkintoa suorittavalla opiskelijalla ei ole tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavaa aiemmin hankittua osaamista. Asetuksen säännöksen mukaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Tuntimäärä voi kuitenkin olla säädettyä suurempi tai pienempi opiskelijan oppimisvalmiuksien tai yksilöllisten valintojen perusteella. Tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:ssä säädetty tutkinnon osien mitoitusperusteet.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevaan eduskunnan vastaukseen sisältyvässä lausumassa (11. lausuma) eduskunta edellyttää, että ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa opiskelijan oikeutta saada lähiopetusta. Lausuman mukaan valtioneuvoston asetuksella on säädettävä tarkemmin opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa käytettävistä periaatteista ja toteutuneen lähiopetuksen määrää on seurattava. Ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen määrästä ei saada tällä hetkellä kattavaa seurantatietoa. Opetustuntien määrän seuranta on otettu mukaan ammatillisen koulutuksen kustannustiedon seurantaan vuodesta 2022 alkaen. Kustannustiedon seurannan yhteydessä saadaan tietoa koulutuksen järjestäjän opetushenkilökunnan opetustuntien määrästä, mutta ei opiskelijakohtaisesta opetuksen ja ohjauksen määrästä. Elokuusta 2022 lähtien tieto suunnitellusta opiskelijakohtaisesta opetuksen ja ohjauksen määrästä kirjataan ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentin uuden 7 a kohdan mukaisesti opiskelijan HOKS:iin. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n 2—4 säädetään tiedoista, jotka on tallennettava opetuksen ja koulutuksen tietovarantoon (Koski-tietovaranto), tarkemmin sanottuna eHOKS:iin. Seurannan kannalta olisi tärkeää, että opetuksen ja ohjauksen määrää koskeva HOKS:iin kirjattava tieto tallennettaisiin myös eHOKS:iin.

2.10 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus työvoimakoulutuksena

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 23 §:n 3 momentin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään oikeudesta järjestää tutkintoja ja muuta luvan mukaista koulutusta työvoimakoulutuksena. Voimassa oleva säännös kattaa myös ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen työvoimakoulutuksena. Käytännössä VALMA-koulutusta on järjestetty vain vähän työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestetyssä VALMA-koulutuksessa kertyi varainhoitovuosina 2020 ja 2021 molempina noin kuusi toteutunutta opiskelijavuotta.

Syksystä 2022 lukien VALMA-koulutus korvautuu TUVAn koulutuksella, josta säädetään erillisessä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa. TUVAn koulutuksesta annettuun lakiin ei sisälly säännöksiä koulutuksen järjestämisestä työvoimakoulutuksena, joten TUVAn koulutukseen siirtymisen myötä nivelvaiheen koulutusta ei olisi enää mahdollista järjestää työvoimakoulutuksena. TUVAn koulutusta voitaisiin edelleen nykyistä VALMA-koulutusta vastaavasti järjestää maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä edistävänä työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisena opiskeluna. Mahdollisuus työvoimakoulutuksena järjestettävään TUVAn koulutukseen voisi kuitenkin olla tarpeen esimerkiksi niiden maahanmuuttajataustaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka eivät ole enää kotoutumisen edistämistä annetun lain (1386/2010) mukaisen kotoutumissuunnitelman piirissä.

TUVAn koulutus työvoimakoulutuksena voisi olla tarpeen myös muiden sellaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka tarvitsevat opiskelunvalmiuksien vahvistamista ennen työvoimakoulutuksena järjestettävään tutkintokoulutukseen osallistumista. TUVAn koulutusta ei voimassa olevan lainsäädännön nojalla voida suorittaa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettuna työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisena opiskeluna, kuten ei ole voinut suorittaa myöskään VALMA-koulutusta. Työvoimakoulutuksena voidaan kuitenkin järjestää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 63 §:ssä tarkoitettuja opiskelunvalmiuksia tukevia opintoja, ja tältä osin nykytila ei TUVAn koulutuksen käyttöönoton myötä muuttuisi.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oppivelvollisuuslain säännöksiä toimeenpanossa havaittujen epäkohtien perusteella. Tavoitteena on, että jokaiselle oppivelvolliselle löytyy tarkoituksenmukainen koulutusmuoto ja opiskelupaikka oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Lisäksi tavoitteena on tukea oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia, koulutuspolun jatkuvuutta ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalaa siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa. Lisäksi soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että säännöksessä määriteltäisiin nykyistä tarkemmin, mitä vakinaisella asumisella tarkoitetaan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuden suorittamista koskevaa sääntelyä siten, että jatkossa oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttäisiin osallistuminen lasten perusopetukseen myös sen ajankohdan jälkeen, kun perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetty velvollisuus suorittaa oppivelvollisuutta perusopetuksessa on päättynyt, eli sen kalenterivuoden

kevätlukukauden päättymisen jälkeen, jonka aikana oppivelvollinen täyttää 17 vuotta. Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on palauttaa ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinnut oikeustila. Kunnat voisivat tapauskohtaisesti ja harkinnanvaraisesti mahdollistaa oppivelvolliselle opintojen jatkamisen lasten perusopetuksessa esimerkiksi silloin, jos oppivelvollisella on erityisen tuen tarvetta tai muutoin vaikea elämäntilanne, eikä siirtymistä aikuisten perusopetukseen tai TUVA-koulutukseen nähdä tarkoituksenmukaiseksi vaihtoehdoksi. Kunnan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta ja siihen liittyvää rahoitusta ei ehdoteta muutettavaksi.

Oppivelvollisuuslain mukaista opiskelupaikan osoittamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle oppivelvolliselle voitaisiin oppivelvollisen tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen laissa säädetyn kahden kuukauden määräajan päättymistä. Sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi myös siltä osin, että opiskelupaikan osoittamisen jälkeen oppivelvollisella tulisi olla mahdollisuus aloittaa opinnot osoitetussa opiskelupaikassa mahdollisimman pian. Lisäksi sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi TUVA-koulutuksen siirtymäsäännösjärjestäjien osalta siten, että velvollisuus vastaanottaa osoitettu oppivelvollinen koskisi myös niitä ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, jotka järjestävät TUVA-koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla. Osoitettujen oppivelvollisten vastaanottovelvollisuus koskisi siis siirtymäsäännöksen nojalla toimivia entisiä VALMA-koulutuksen järjestäjiä, mutta ei yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä.

Oppivelvollisuuslain mukaista maksuttomuuden pidentämistä koskevaa päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuutta ei missään tilanteissa pidennettäisi ilman hakemusta, vaan kaikki pidennysperusteet otettaisiin huomioon vain hakemuksen perusteella. Sääntelyä ehdotetaan tarkennettavaksi myös siten, että maksuttomuuden pidentämistä voitaisiin hakea vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukainen maksuttomuuteen oikeuttava aika ei tule riittämään.

Oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ehdotetaan laajennettavaksi siten, että oikeuden määrittelyssä otettaisiin huomioon matkan pituuden lisäksi päivittäisen koulumatkan ajallinen kesto. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus majoitus- ja matkakorvaukseen olisi myös silloin, jos kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia.

Oppivelvollisuuslain mukaan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia aiemmalta koulutuksen järjestäjältä ja opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta ehdotetaan laajennettavaksi. Lisäksi tiedonsaantia erityisen tuen tarpeesta ehdotetaan parannettavaksi siten, että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta arvioida oppivelvollisen erityisen tuen tarve perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Vastaava säännös sisältyy jo tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin. Lukiolakiin ja muuta oppivelvollisuuskoulutusta koskeviin lakeihin ei ehdoteta vastaavanlaista sääntelyä, sillä näissä koulutusmuodoissa opiskelijalle ei tehdä erityisen tuen päätöstä. Lukiokoulutusta ja muuta oppivelvollisuuskoulutusta koskisivat kuitenkin edelleen oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeudet.

Eronneeksi katsomista koskevaa sääntelyä aikuisten perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja kansanopistojen oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että opiskelija katsottaisiin eronneeksi ilman erillistä päätöstä, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi oppivelvollisuuslaissa säädettyillä perusteilla. Lisäksi ehdotetaan yhden-

mukaistettavaksi edellä mainituissa laeissa eronneeksi katsomisen terminologia ja oppivelvollisia koskeva erityissääntely sekä selkeytettäväksi eronneeksi katsomista koskevien säännösten kirjoitusasuja lakiteknisesti.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksessa ehdotetaan otettavaksi käyttöön oppimateriaalilisä, jonka myöntämisestä säädettäisiin vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa. Oppimateriaalilisä olisi kansanopiston ylläpitäjälle opiskelijaviikkoa kohti myönnettävä euromääräinen lisä, joka myönnettäisiin yksikköhinnan lisäksi. Oppimateriaalilisän euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetluonnoksen mukaan oppimateriaalilisä olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan eHOKS:iin tallennettaisiin myös ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijan HOKS:iin kirjattava opetuksen ja ohjauksen määrää koskeva tieto. Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi eräitä teknisluonteisia tarkennuksia valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettuun lakiin.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voitaisiin järjestää valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena samoin edellytyksin kuin nykyisin valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena voidaan järjestää ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta. Ehdotettu muutos säilyttäisi nykytilan.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan

Oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin kuulumiseen liittyy myös oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomuuteen. Oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädetään opetuksen edellyttämien oppimateriaalien sekä työvälineiden, -asujen ja -aineiden maksuttomuudesta. Tämä maksuttomuus koskee vain oppivelvollisuuslain piiriin kuuluvaa opiskelijaa, ja jatkossa kaikki opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat opiskelijat rajautuisivat tämän oikeuden ulkopuolelle. Muutoin esimerkiksi opetuksen maksuttomuutta ja maksutonta päivittäistä ruokailua koskevia säännöksiä sovelletaan yhtäläisesti kaikkiin opiskelijoihin oppivelvollisuudesta riippumatta. Lisäksi koulutuksen järjestäjä voisi näin halutessaan tarjota maksuttomat oppimateriaalit myös niille opiskelijoille, jotka eivät kuulu laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Oppivelvollisella opiskelijalla on myös laajempi oikeus koulumatkatukilain (48/1997) mukaiseen koulumatkatukeen. Ehdotettu oppivelvollisuuslain soveltamisalan muutos ei vaikuttaisi yleisesti opiskelijan oikeuteen saada koulumatkatukea, sillä koulumatkatukilain mukaan koulumatkatukeen on oikeutettu Suomessa asuva opiskelija, eikä maassaolon peruste vaikuta suoraan tähän oikeuteen. Koulumatkatuen myöntämisedellytykset ja määrä poikkeavat kuitenkin sen perusteella, onko opiskelija oikeutettu oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen osalta laskettiin koulumatkatuen kilometriraja kymmenestä kilometristä seitsemään kilometriin ja poistettiin 43 euron kuukausittain omavastuu.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen parantaisi niiden oppivelvollisten ja heidän perheidensä taloudellista asemaa, joilla kodin ja lähimmän soveltuvan oppilaitoksen välinen matka on alle 100 kilometriä, mutta sen ajallinen kesto on niin pitkä, että koulumatkan päivittäinen kulkeminen ei ole mahdollista. Ehdotettu muutos koskisi käytännössä saaristoalueilla

asuvia oppivelvollisia, joilla kulkuyhteydet vesistöjen ylitysten vuoksi ovat ajallisesti pitkiä. Ehdotetun muutoksen myötä majoitus- ja matkakorvauksen piiriin tulisi vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin riippuu myös siitä, hakeutuuko oppivelvollinen lähimpään soveltuvaan oppilaitokseen. Jos oppivelvollinen hakeutuu vapaan hakeutumisoikeuden perusteella johonkin muuhun oppilaitokseen, oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin ei ole.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalisä ei vaikuttaisi oppivelvollisten taloudelliseen asemaan. Jo nykyisin oppivelvollisilla opiskelijoilla on ollut oppivelvollisuuslain 17 §:n 1 momentin mukaisesti oikeus maksuttomiin oppimateriaaleihin.

4.2.1.2 Valtionaloudelliset vaikutukset

Ehdotetun oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajauksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleet alaikäiset opiskelijat eivät enää olisi oppivelvollisia eivätkä myöskään oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden piirissä. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä lisämäärärahat on arvioitu Suomessa asuvan ikäluokan perusteella. Migrin tilastojen perusteella ajalla 1/2021—11/2021 tehtiin 14—17-vuotiaille henkilöille opiskelun perusteella 88 myönteistä oleskeluoikeuden rekisteröintiä, 442 myönteistä ensimmäisen oleskeluluvan päätöstä ja 97 myönteistä oleskeluluvan jatkopäätöstä. Tilastoista ei käy ilmi, moniko näistä opiskelijoista olisi voinut kotikuntalain säännösten perusteella saada kotikunnan, moniko oli kotikuntaa hakenut ja monelleko se oli myönnetty. Voidaan kuitenkin arvioida, että ehdotettu muutos vaikuttaisi vuosittain korkeintaan muutaman sadan opiskelijan tilanteeseen, jotka nykyisen sääntelyn nojalla katsottaisiin oppivelvollisiksi.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden osalta maksuttoman koulutuksen oppimateriaalikustannusten on arvioitu olevan 707 euroa koko opiskeluajalta eli noin 235 euroa opiskeluvuotta kohti. Jos vuosittain esimerkiksi 400 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa ei muutoksen myötä olisi maksuttomuuden piirissä, vähentäisi se koulutuksen järjestämiskustannuksia vuositasolla arviolta noin 100 000 euroa. Koulumatkatuen myöntämisedellytykset ja määrä poikkeavat sen perusteella, onko opiskelija oikeutettu oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä laskettiin koulumatkatuen kilometri-rajaa kymmenestä kilometristä seitsemään kilometriin ja poistettiin 43 euron kuukausittain omavastuu. Jos ehdotetun muutoksen myötä esimerkiksi 200 opiskelijaa siirtyisi omavastuullisen koulumatkatuen piiriin, vähentäisi se vuositasolla koulumatkatukimenoja muutamalla kymmenellä tuhannella eurolla. Oppivelvollisuuslain soveltamisalaan ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

Esityksen mukainen ehdotus hyväksyä lasten perusopetuksen suorittaminen myös 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamistavaksi merkitsisi paluuta ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinneeseen oikeustilaan. Ehdotetulla muutoksella ei olisi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Kunnilla ei olisi tämän ikäluokan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta, eikä opetuksen järjestämiseen myönnettäisi erillistä valtionosuusrahoitusta.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen toisi oppivelvollisuuslain mukaisten matka- ja majoituskorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Oppivelvollisuuden laajentamista koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp, s. 92) arvioitiin majoitus- ja matkakustannusten kustannusarvioksi yhteensä noin 1,5 miljoonaa euroa. Vuosittain majoituskorvaukseen arvioitiin olevan oikeutettuja noin 400 oppivelvollista ja matkakorvaukseen noin 800 oppivelvollista. Vuoden 2021 ammatillisen koulutuksen rahoituksen toisen lisäsuoritepäätöksen hakuprosessin yhteydessä ammatillisen

koulutuksen järjestäjillä oli mahdollisuus hakea perusrahoituksen harkinnanvaraista korotusta oppivelvollisuuslaissa tarkoitettujen majoitus- ja matkakorvausten perusteella. Tällä perusteella harkinnanvaraista korotusta myönnettiin vain kahdelle koulutuksen järjestäjälle ja myönnettyjen korotusten yhteissumma oli alle 10 000 euroa. Vuodelle 2021 myönnetty korotukset koskivat vain viiden kuukauden opintoja ja yhden ikäluokan oppivelvollisia, eivätkä myöskään suhteellisen hakijamäärän osalta todennäköisesti vastaa vielä täysin lopullista tilannetta. Voidaan kuitenkin arvioida, että toteutuneiden tietojen perusteella korvauksiin oikeutettujen opiskelijoiden määrät ja täten myös kustannukset ovat hallituksen esityksessä arvioitua huomattavasti pienemmät. Tässä esityksessä ehdotettu laajennus voitaisiinkin tehdä majoitus- ja matkakorvauksiin jo aiemmin varattujen lisämäärärahojen puitteissa.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisan euromäärä on määritelty tasoltaan samaksi kuin ammatillisen koulutuksen oppimateriaaleihin sekä työvälineisiin, -asuihin ja -aineisiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioitu lisämääräraha. Ammatillisen koulutuksen lisämääräraha on 707 euroa opiskelijaa kohti koko opiskeluajalta. Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannuslaskelmissa ammatillisen koulutuksen suorittamiseksi on arvioitu kolme vuotta, joten vuositasolla lisämääräraha olisi noin 235 euroa. Tämä jaettuna kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen kestolla eli 34 opiskelijaviikolla on noin 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisa myönnettäisiin kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutukseen oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioitujen lisämäärärahojen puitteissa. Lisämääräraharapeeksi arvioitiin tällöin yhteensä 3,5 miljoonaa euroa, jolla korotettaisiin valtionosuus 57 prosentista 100 prosenttiin. Jokaisella kansanopistolla on oma yksikköhinnan porrastuksista riippuvainen yksikköhintansa, joten tarkka vuotuinen korotukseen tarvittava euromäärä määräytyy niiden oppilaitosten yksikköhintojen perusteella, jotka järjestävät oppivelvollisille suunnattua koulutusta. Laskettaessa keskimääräinen korotettava euromäärä opiskelijaviikkoa kohden 20.9.2021 ilmoitettujen opiskelijoiden ja kyseisten kansanopistojen oppilaitoskohtaisten yksikköhintojen perusteella, saadaan tulokseksi 145,58 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Kun tähän keskimääräiseen korotettavaan euromäärään lisätään esitetty oppimateriaalilisa 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti, keskimääräiseksi korotettavaksi euromääräksi muodostuu 152,48 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Vuotuinen rahoituksen tarve 521 opiskelijalle olisi noin 2,7 miljoonaa euroa. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä arvioidulle 650 opiskelijan enimmäismäärälle tämä tarkoittaisi noin 3,4 miljoonaa euroa, mikä alittaa varatun 3,5 miljoonan euron lisämääräraha-arvion. Ehdotettu muutos voitaisiinkin tehdä varattujen lisämäärärahojen puitteissa.

TUVA-koulutuksen järjestämisestä valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena koskevalla ehdotuksella ei olisi valtiontaloudellisia vaikutuksia. Ehdotettu muutos vastaisi nykytilaa nykyisen ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen osalta. Kyseisen koulutuksen järjestäminen päättyy 1.8.2022 lukien, jolloin se yhdistyy uuteen TUVA-koulutukseen. Työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta järjestettäisiin ammatillisen koulutuksen määrärahan ja suoritepääöksellä päätettävien tavoitteellisten opiskelijavuosien puitteissa.

4.2.1.3 Vaikutukset kuntien ja koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan

Ehdotetun oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajauksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat alaikäiset opiskelijat eivät enää olisi oppivelvollisia eivätkä myöskään oppivelvollisuuslain mukaisen maksuttomuuden piirissä. Koulutuksen järjestäjien ei siis tarvitsisi tarjota näille opiskelijoille oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyjä maksuttomia oppimateriaaleja ja muita tarvikkeita. Lukiokoulutuksen yksikköhinnoissa ei erotella maksuttomuuden piiriin kuuluvia opiskelijoita, vaan nuorten oppimäärän mukaisen lukiokoulutuksen rahoituksen

taso on sama kaikista opiskelijoista, joten ehdotettu muutos ei laskisi näistä opiskelijoista saatavan rahoituksen tasoa. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmässä maksuttomuuden piiriin kuuluvien opiskelijoiden opiskelijavuosia painotetaan oppivelvollisuuden korotuskertomella, jolla otetaan huomioon maksuttomuuteen liittyvät oppimateriaalikustannukset. Jatkossa kyseistä korotusta ei näiden opiskelijoiden osalta enää tehtäisi.

Esityksen mukainen ehdotus hyväksyä lasten perusopetuksen suorittaminen myös 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamistavaksi merkitsisi paluuta ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinneeseen oikeustilaan. Perusopetuslaissa säädetyn kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvaa perusopetusta rahoitetaan peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmän kautta. Kunnilla ei kuitenkaan olisi 17-vuotiaiden ikäluokan perusopetuksen järjestämisvelvollisuutta eikä opetuksen järjestämiseen myönnettäisi erillistä valtionosuusrahoitusta. Useimmiten kysymys on vain vähäisten opintojen puuttumisesta, jolloin opetuksen järjestämiskustannukset eivät ole merkittäviä. Kunnilla olisi edelleen mahdollisuus järjestää tälle kohderyhmälle aikuisten perusopetusta, johon myönnetään valtionosuusrahoitusta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesti. Aikuisten perusopetusta voidaan järjestää samoissa ryhmissä kuin lasten perusopetusta aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman ja opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti.

Ehdotettu majoitus- ja matkakorvausten laajentaminen toisi oppivelvollisuuslain mukaisten majoitus- ja matkakorvausten piiriin vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä uusia oppivelvollisia opiskelijoita. Käytännössä nämä olisivat saaristoalueilla asuvia oppivelvollisia, joten muutos koskisi vain muutamia koulutuksen järjestäjiä. Oppivelvollisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa majoitus- ja matkakorvausten myöntämisestä ja maksamisesta oppivelvolliselle opiskelijalle. Nykytilaa vastaavasti kustannukset korvattaisiin koulutuksen järjestäjille hakemusten perusteella rahoituksen harkinnanvaraisena korotuksena.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisä parantaisi oppivelvollisuuskoulutusta järjestävien kansanopistojen taloudellista asemaa. Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen lähtökohtainen pituus on 34 opiskelijaviikkoa, joten oppimateriaalilisästä aiheutuva lisärahoitus 34 opiskelijaviikon osalta olisi 650 vuotuiselle opiskelijalle yhteensä noin 150 000 euroa. Opiskelijamäärä eri oppilaitoksissa vaihtelee 20.9.2021 ilmoitettujen tietojen perusteella 1—134:n välillä. Oppimateriaalilisan tuoma vuotuinen lisärahoitus olisi tällöin yhden oppilaitoksen osalta 235—31 436 euroa.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 32 c §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö päättää koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän sekä siihen sisältyvän työvoimakoulutuksen tavoitteellisen opiskelijavuosien määrän vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Koulutuksen järjestäjä päättää työvoimakoulutuksen suuntaamisesta tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän sisällä käytyään koulutuksen tarjonnan suunnittelua koskevat keskustelut TE-hallinnon kanssa. Valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta rahoitettaisiin ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän puitteissa vastaavin periaattein kuin työvoimakoulutuksena järjestettävää VALMA-koulutusta on rahoitettu.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisiin

4.2.2.1 Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin

Ehdotettu oppivelvollisuuslain soveltamisalan rajausta lisäisi jonkin verran koulutuksen järjestäjän selvittelytyötä ulkomaisten opiskelijoiden osalta, koska koulutuksen järjestäjän tulisi koti-

kuntalain mukaisen kotikunnan lisäksi selvittää myös opiskelijan maassaolon peruste. Maassaolon perustetta ei kuitenkaan tarvitsisi lähtökohtaisesti selvittää, jos opiskelija on suorittanut Suomessa perusopetuksen oppimäärän, koska tällöin voidaan suoraan olettaa, että maassaolon peruste on muu kuin opiskelu. Näin ollen selvitysvelvollisuus ei koskisi kovin merkittävää määrää opiskelijoita, eikä merkittävästi lisäisi koulutuksen järjestäjien hallinnollisen työn määrää. Rajaus yksinkertaistaisi koulutuksen järjestäjien yhteydenpito- ja ilmoitusvelvoitteita ulkomailla asuvien huoltajien kanssa.

Lasten perusopetuksen tarjoaminen 17 vuotta täyttäneille olisi kunnille vapaaehtoista. Vuosittain noin 400 nuorta jää ilman perusopetuksen päättötodistusta täytettyään 17 vuotta. Tästä osalle tarkoituksenmukaisin vaihtoehto olisi opintojen jatkaminen lasten perusopetuksessa. Muut jatkaisivat oppivelvollisuuden suorittamista esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa tai TUV A-koulutuksessa.

Opiskelupaikan osoittamista koskevat muutokset vaikuttaisivat erityisesti niihin koulutuksen järjestäjiin, jotka järjestävät koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Näiden opiskelijoiden osalta opiskelupaikan osoittamispäätökset voitaisiin tehdä nykytilaan verrattuna jonkin verran aikaisemmassa vaiheessa. Käytännössä opiskelupaikan osoittamispäätöksen tekeminen voisi aikaistua noin kuukaudella, koska ennen opiskelupaikan osoittamispäätöstä asuinkunnan tulee kuitenkin selvittää oppivelvollisen nuoren tilannetta sekä kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa ja koulutuksen järjestäjää. Lisäksi asuinkunnan tulisi pyytää ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu suostumus oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan opiskelupaikan osoittamiseksi ennen kahden kuukauden määräaika.

Opiskelupaikan osoittamisen osalta ehdotettu säännös painottaisi sitä lainsäätäjän tahtotilaa, että koulutuksen järjestäjien tulisi mahdollistaa osoitetuille oppivelvollisille opintojen aloittaminen mahdollisimman pian osoittamispäätöksen jälkeen. Ehdotetut muutokset korostaisivat myös sitä, että koulutuksen järjestäjien tulisi varata aloituspaikkoja osoitettaville oppivelvollisille ja luoda menettelyt opintojen joustavaan aloittamiseen opiskelupaikan osoittamisen jälkeen.

Osoitettujen oppivelvollisten vastaanottovelvollisuutta koskevan säännöksen tarkentaminen poistaisi säännöksen soveltamiseen liittyviä tulkinnallisia epäselvyyksiä siirtymäsäännösjärjestäjien osalta. Käytännössä nykytilan perusteella on selvää, että velvollisuus vastaanottaa osoitettuja oppivelvollisia koskee myös nykyisiä VALMA-koulutuksen järjestäjiä, jotka järjestävät TUV A-koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, koska nämä järjestäjät muodostavat TUV A-koulutuksen järjestäjäverkoston rungon. Tältä osin ehdotettu muutos ei vaikuttaisi koulutuksen järjestäjien toimintaan. Sen sijaan yksityisten perusopetuksen järjestäjien osalta tilanne on voimassa olevan säännöksen perusteella tulkinnanvaraisempi. Ehdotetulla muutoksella ei kuitenkaan olisi merkittäviä vaikutuksia yksityisten perusopetuksen järjestäjien toimintaan. Yksityiset perusopetuksen järjestäjät voisivat edelleen siirtymäsäännöksen nojalla järjestää TUV A-koulutusta 31.7.2025 saakka ja opiskelijat hakeutuisivat tähän koulutukseen vapaaehtoisen hakeutumisoikeuden kautta. Yksityisillä perusopetuksen järjestäjillä olisi myös mahdollisuus hakea TUV A-koulutuksen järjestämislupaa ennen siirtymäajan päättymistä. Jos niille myönnettäisiin TUV A-koulutuksen järjestämislupa, ne tulisivat järjestämisvelvollisuuden ja samalla myös osoitettujen oppivelvollisten vastaanottamisvelvollisuuden piiriin.

Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenettelyitä koskeva muutos lisäisi jossain määrin maksuttomuuden pidentämistä koskevien hakemusten määrää. Toisaalta ehdotettu muutos selkeyttäisi tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Maksuttomuuteen oikeutavaa aikaa ei teknisluonteisesti turhaan pidennettäisi silloin, jos siihen ei ole käytännön tarvetta.

Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevat tiedot tallennetaan oppivelvollisuusrekisteriin ja opintojen muuta väliaikaista keskeyttämistä koskevat tiedot puolestaan valtakunnalliseen opetuksen ja koulutuksen tietovarantoon. Opiskelijan hakiessa pidennystä koulutuksen järjestäjät voisivat tarkistaa nämä tiedot kyseisistä rekistereistä. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen liittyvien tehtäviensä toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijan oppivelvollisuudesta ja aiemmista opinnoista sekä niiden keskeyttämisestä toiselta koulutuksen järjestäjältä tai ohjaus- ja valvontavastuussa olevalta kunnalta.

Ehdotetut tietojensaantioikeutta koskevat muutokset laajentaisivat jonkin verran koulutuksen järjestäjien tiedonantovelvollisuuksia. Voimassa olevan sääntelyn mukaan koulutuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot tulee toimittaa oppivelvollisen uudelle koulutuksen järjestäjälle. Ehdotettujen oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentin muutosten myötä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulisi toimittaa tietoja myös siinä yhteydessä, kun ne tekevät ilmoituksen opiskelupaikkaa vaille olevasta oppivelvollisesta asuinkunnalle. Käytännössä säännöksessä tarkoitettut tiedot koskisivat useimmiten oppivelvollisen erityisen tuen tarpeeseen liittyviä tietoja. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän tehtävänä olisi harkita, mitkä tiedot se katsoo säännöksessä tarkoitetulla tavalla välttämättömiksi. Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että perusopetuksen järjestäjän tulisi toimittaa tieto erityisen tuen päätöksestä, kun oppivelvollinen siirtyy ammatilliseen koulutukseen tai TUV A-koulutukseen. Tiedonsaanti erityisen tuen päätöksestä tukisi opettajien työtä arvioitaessa oppivelvollisen opiskelijan erityisen tuen tarvetta.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan syksyllä 2020 erityistä tukea sai 9,0 prosenttia perusopetuksen oppilaista. Opetushallituksen tilastojen mukaan elokuun 2021 lopussa oli yhteensä 344 oppivelvollisesta tehty ilmoitus asuinkunnalle. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä puolestaan on arvioitu, että asuinkunnan ohjausvastuulle tulisi vuosittain noin 4 000 vaille opiskelupaikkaa perusopetuksen päättämisen jälkeen olevaa tai opintonsa keskeyttänyttä oppivelvollista. Tämä lukumääräarvio perustuu tilanteeseen, jossa laajennetun oppivelvollisuuden piirissä on kolme ikäluokkaa. Suurin osa tästä arvioidusta määrästä koskisi oppivelvollisia, jotka keskeyttävät aloittamansa perusopetuksen jälkeiset opinnot. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2020 erityistä tukea sai 15 prosenttia kaikista ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoista. On todennäköistä, että asuinkunnalle ilmoitetuista oppivelvollisista keskimääräistä suuremmalla osuudella on ollut erityisen tuen päätös. Edellä mainittujen tietojen perusteella voidaan arvioida, että perusopetuksen järjestäjät tekisivät vuosittain 100—200 sellaista ilmoitusta, jonka yhteydessä olisi tarpeen ilmoittaa asuinkunnalle myös oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä tietoja. Perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjät puolestaan tekisivät vuosittain 1 000—1 500 tällaista ilmoitusta.

Velvollisuus toimittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjälle ja TUV A-koulutuksen järjestäjälle tieto perusopetuksessa tehdystä erityisen tuen päätöksestä tarkentaisi erityisen tuen tarpeen tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä. Se ei kuitenkaan merkittävästi muuttaisi koulutuksen järjestäjän tehtäviä käytännössä, sillä vastaavia tietoja on ollut velvollisuus toimittaa jo voimassa olevan oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momentin perusteella. Ehdotettu muutos kuitenkin painottaisi sitä, että erityisen tuen tarpeen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon perusopetuksessa tehty erityisen tuen päätös. Keväällä 2021 perusopetuksen päätti 59 467 oppilasta, joista erityisen tuen päätös on hieman vajaalla 6 000 perusopetuksen päättäneellä. Näistä ammatillisessa koulutuksessa ja TUV A-koulutuksessa aloittavien osalta tulisi toimittaa tieto erityisen tuen päätöksestä kyseisen koulutuksen järjestäjälle.

Ehdotettu muutos oppivelvollisen katsomisesta eronneeksi ilman erillistä hallintopäätöstä, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi, selkeyttäisi opiskeluoikeutta koskevaa tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Ehdotetun muutoksen myötä koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi pyytää erillistä eroamisilmoitusta oppivelvollisuuden suorittamisen toistaiseksi keskeyttäneeltä oppivelvolliselta tai hänen huoltajaltaan. Opiskelupaikka ei myöskään jäisi turhaan käyttämättömänä voimaan, jos oppivelvollinen ei toimittaisi eroamisilmoitusta.

Oppivelvollisuusrekisterin tallentamisvelvollisuuksiin ehdotetun muutoksen myötä säännöksen sanamuoto vastaisi muodostunutta käytäntöä. Koulutuksen järjestäjät eivät käytännössä ole tallentaneet tietoa oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, vaan tieto on päätelty Koski-tietovarantoon tallennettujen opiskeluoikeuden alkamista koskevien tietojen perusteella. Ehdotettu muutos ei aiheuttaisi muutoksia koulutuksen järjestäjien toimintaan.

Koulutuksen järjestäjän tulee 1.8.2022 lukien kirjata ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijan HOKS:iin tieto oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarpeesta sekä määrästä. Tyypillisesti HOKS:iin sisältyvät tiedot kirjataan koulutuksen järjestäjän opintohallintojärjestelmään. Ehdotetun muutoksen myötä oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrää koskevat tiedot olisi velvollisuus tallentaa myös Koski-tietovarantoon (eHOKS:iin). Tämä edellyttäisi koulutuksen järjestäjille vähäisiä tietojärjestelmämuutoksia, jotta tieto olisi siirrettävissä rajapinnan kautta tai muutoin koulutuksen järjestäjän opintohallintojärjestelmästä Opetushallituksen ylläpitämään eHOKS:iin.

TUVA-koulutuksen järjestämistä valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena koskevalla ehdotuksella säilytettäisiin nykytila, joka on vallinnut nykyisen VALMA-koulutuksen osalta. TUVA-koulutusta voivat järjestää TUVA-koulutuksen järjestämisluvan saaneet yksityiset perusopetuksen järjestäjät, lukiokoulutuksen järjestäjät ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät sekä kunnat vapaaehtoisesti laissa säädetyin edellytyksin. Työvoimakoulutuksena järjestettävää TUVA-koulutusta voisivat kuitenkin järjestää vain ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, joilla olisi TUVA-koulutuksen järjestämislupa tai jotka järjestäisivät TUVA-koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin siirtymäsäännöksen nojalla ja joilla on ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassaan oikeus työvoimakoulutuksen järjestämiseen.

4.2.2.2 Vaikutukset kuntiin

Oppivelvollisuuslain mukaan asuinkunnan tehtävänä on osoittaa opiskelupaikka oppivelvolliselle, joka ei ole vapaaehtoisesti hakeutunut perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen tai joka ei hakeutumisestaan huolimatta ole saanut opiskelupaikkaa. Ehdotettu muutos opiskelupaikan osoittamiseksi ennen kahden kuukauden määräajan päättymistä tarkoittaisi asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun osalta sitä, että asuinkunnan tulisi pyytää tähän nopeutettuun opiskelupaikan osoittamiseen oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus. Toisaalta opiskelupaikan nopeampi osoittaminen merkitsisi sitä, että odotusajan aikana mahdollisesti järjestettävän muun toiminnan, kuten päivätoiminnan, tarve vähenisi, koska oppivelvolliset siirtyisivät nykyistä nopeammin koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Esityksessä ehdotetut oppivelvollisuuslain mukaisessa ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksien laajennukset parantaisivat kunnan mahdollisuuksia toteuttaa sille oppivelvollisuuslaissa säädettyä ohjaus- ja valvontavastuuta.

Kunnat ovat perusopetuslain mukaan lasten perusopetuksen järjestämisvastuussa. Vaikutuksia lasten perusopetuksen järjestämisestä 17 vuotta täyttäneille on käsitelty edellä jaksoissa 4.2.1.3. *Vaikutukset kuntien ja koulutuksen järjestäjien taloudelliseen asemaan* sekä 4.2.2.1. *Vaikutukset opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin*. Kunnat ja kuntayhtymät toimivat lisäksi perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjinä vapaaehtoisen tehtävän tai koulutuksen järjestämisluvan perusteella. Myös tältä osin vaikutuksia on käsitelty edellä mainituissa jaksoissa.

4.2.2.3 Vaikutukset muihin viranomaisiin

Ehdotus Suomeen opiskelutarkoituksessa tulleiden opiskelijoiden rajaamisesta oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle vaikuttaisi Opetushallituksen ylläpitämässä Valpas-palvelussa tehtävään päättelyyn henkilön kuulumisesta oppivelvollisuuden ja maksuttoman koulutuksen piiriin. Nykyisin päättely on voitu tehdä suoraan kotikuntamerkin perusteella, mutta jatkossa päättelyssä tulisi ottaa huomioon myös opiskelijan maassaolon peruste. Tätä tietoa ei olisi saatavilla Opetushallituksen ylläpitämistä rekistereistä. Valpas-palvelussa päättelyn kautta ilmoitettava tieto maksuttomuudesta on kuitenkin vain suuntaa-antava. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 9 c §:n mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Koulutuksen järjestäjä siis viime kädessä vastaa asian selvittämisestä ja siitä, että tietovarannon mukainen maksuttomuustieto on oikein.

Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenettelyn muuttaminen yksinkertaistaisi Opetushallituksen rekistereiden ylläpitoa.

Ehdotettu ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen määrän tallennusvelvoite eHOKS:iin parantaisi opetusviranomaisten mahdollisuuksia systemaattisesti seurata opetuksen ja ohjauksen tuntimääriä. Ehdotettu muutos merkitsisi vähäisiä teknisiä muutostarpeita Opetushallituksen ylläpitämiin tietovarantoihin sekä ohjeistuksen tarvetta.

Ehdotetun säännöksen mukaan Ylioppilastutkintolautakunta luovuttaisi tiedot maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen ylioppilastutkinnon suorittamisesta oppivelvollisuusrekisteriin. Kyseessä olisi säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen sähköinen tietojen luovuttaminen, joka julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 §:n mukaisesti toteutettaisiin teknisen rajapinnan avulla.

4.2.2.4 Vaikutukset opiskeluhuollon toimijoihin

Tietojensaantioikeutta koskevat muutokset laajentaisivat hieman opiskelijahuoltotyöhön osallistuvien tietojenantovelvollisuuksia. Ehdotettujen muutosten myötä opiskelijahuoltotyöhön osallistuvien tulisi antaa oppivelvollisuuslain mukaisen ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalle.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset)

Maassaolon perusteen selvittämiseksi opiskelijan tulisi osoittaa maassaolon peruste esimerkiksi oleskeluoikeuden rekisteröintiin tai oleskelulupaan liittyvillä asiakirjoilla. Maassaolon perustetta ei kuitenkaan tarvitsisi lähtökohtaisesti selvittää, jos opiskelija on suorittanut Suomessa perusopetuksen oppimäärän, koska tällöin voidaan suoraan olettaa, että maassaolon peruste on

muu kuin opiskelu. Näin ollen selvitysvelvollisuus ei koskisi kovin merkittävää määrää opiskelijoita. Toisaalta ehdotettu rajausta selkeyttäisi opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevien opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa oikeudellista asemaa oppivelvollisuuteen liittyvien velvoitteiden suhteen.

Toisen asteen opinnot aloittavan opiskelijan oppivelvollisuus ja oikeus maksuttomaan koulutukseen arvioidaan tyypillisesti opintojen alkaessa. Koulutuksen järjestäjä ei tarkastele opiskelijan oppivelvollisuutta opintojen aikana, joten jos opiskelijan maassaolon peruste muuttuisi opintojen aikana, tulisi opiskelijan itse ilmoittaa tästä koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan intressissä olisi ilmoittaa tästä olosuhteen muutoksesta, koska oppivelvollisuuden myötä hän tulisi oikeutetuksi myös oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.

Ehdotettu mahdollisuus jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista lasten perusopetuksessa parantaisi niiden oppivelvollisten asemaa, jotka 17-vuotiaana ovat vielä ilman perusopetuksen päättötodistusta ja joiden kohdalla siirtymistä aikuisten perusopetukseen tai esimerkiksi TUVA-koulutukseen ei katsota tarkoituksenmukaiseksi vaihtoehtoksi. Ehdotettu muutos parantaisi erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien tai haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten mahdollisuuksia perusopetuksen oppimäärän ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Ehdotettu muutos turvaisi koulutuspolun jatkumisen tutussa opetusympäristössä sekä perusopetuslain mukaisten tukitoimien jatkumisen. Ehdotus lisäisi oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien joustavuutta ja yksilöllisten koulutuspolkujen mahdollisuuksia. Ehdotus tukisi oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita, koska perusopetuksen päättötodistuksen saaminen varmistaisi koulutuspolun jatkuvuutta perusopetuksen jälkeisiin opintoihin ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Opiskelupaikan osoittamista koskevat muutokset parantaisivat oppivelvollisten asemaa ja oikeutta koulutukseen erityisesti silloin, jos oppivelvollinen on hakeutumisesta huolimatta jäänyt ilman opiskelupaikkaa. Ehdotettujen muutosten myötä opiskelupaikka voitaisiin osoittaa ja oppivelvollinen voisi aloittaa opintonsa nykyistä nopeammin. Ehdotus tukisi oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteita, koska se vähentäisi ja lyhentäisi koulutuspolun katkoksia ja näin osaltaan tukisi toisen asteen tutkinnon suorittamista. Erityisesti ehdotetut muutokset vaikuttaisivat vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten asemaan ja parantaisivat yhdenvertaisia oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Vaatimaan erityiseen tukeen oikeutetut opiskelijat tarvitsevat opintojensa suorittamiseksi usein sekä koulutuksen järjestäjän että kunnan tarjoamia tukitoimia. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 101 §:n mukaan erityistä tukea saavalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin. Lisäksi vaativan erityisen tuen opiskelijat tarvitsevat usein esimerkiksi vammaispalvelulain nojalla järjestettäviä tukitoimia. Opiskelupaikan osoittamismenettelyn aikaistaminen mahdollistaisi myös näiden tukitoimien suunnittelun ja niihin liittyvien järjestelyjen aloittamisen nykyistä aiemmin.

Maksuttomuuden pidentämisen päätösmenettelyitä koskeva muutos lisäisi jossain määrin niitä tilanteita, joissa opiskelijan tulisi tehdä hakemus maksuttomuuden pidentämisestä. Nykytilaan verrattuna muutos merkitsisi sitä, että maksuttomuuden pidentämisestä tulisi hakea erillisellä hakemuksella myös silloin, kun maksuttomuuden pidentäminen johtuu oppivelvollisuuden suorittamisen määräaikaisesta keskeyttämisestä tai opintojen väliaikaisesta keskeyttämisestä, josta jo aiemmin on tehty hakemuksesta hallintopäätös. Toisaalta ehdotettu muutos selkeyttäisi tilannetta sekä opiskelijan että koulutuksen järjestäjän kannalta. Maksuttomuuteen oikeuttavaa aikaa ei teknisluonteisesti turhaan pidennettäisi silloin, jos siihen ei ole käytännön tarvetta. Ehdotetun muutoksen myötä opiskelijalle tulisi selvitysvelvollisuus myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen muuta väliaikaista keskeyttämistä koskevasta päätöksestä.

Käytännössä koulutuksen järjestäjät voisivat saada nämä tiedot valtakunnallisista tietovarannoista.

Opiskelijoista, jotka vuonna 2015 alle 18-vuotiaina aloittivat ammatillisen perustutkinnon suorittamisen, neljän ja puolen vuoden kuluttua opintojen aloittamisesta 3 087 opiskeli edelleen alkuperäisessä tutkintolajissa ja 237 opiskeli toisessa tutkintolajissa (lähde: Vipunen). Vuoden 2015 tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia oppivelvollisuuden laajentamisen jälkeiseen tilanteeseen, mutta arvion mukaan vuosittain voisi olla muutama tuhat sellaista opiskelijaa, joilla säännönmukainen aika maksuttomaan koulutukseen ei tule riittämään ja joilla voisi olla peruste hakea maksuttomuuden pidennystä. Maksuttomuuden pidennystarpeeseen ei vaikuta ainoastaan toisen asteen tutkinnon opiskeluajan pitkittyminen, vaan maksuttomuuden pidennysperusteena voi olla myös se, että toisen asteen tutkintotavoitteisten opintojen aloittaminen on viivästynyt perusopetuksen oppimäärän myöhäisen suorittamisen tai nivelvaiheen koulutukseen osallistumisen vuoksi.

Majoitus- ja matkakorvausten laajentamista koskevat muutokset tukisivat oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia niiden opiskelijoiden osalta, jotka voimassa olevan säännöksen perusteella eivät ole korvauksiin oikeutettuja, mutta joiden koulumatkan ajallinen kesto on niin pitkä, että päivittäisten koulumatkojen kulkeminen kodin ja oppilaitoksen välillä ei ole mahdollista. Tällä hetkellä nämä oppivelvolliset ja heidän perheensä joutuvat itse kustantamaan opiskelupaikkakunnalla asumisesta ja viikonloppumatkoista aiheutuvat kustannukset. Ehdotuksen vaikutuksia oppivelvollisten asemaan on arvioitu myös jaksossa 4.2.1.1. *Vaikutukset opiskelijoiden ja perheiden taloudelliseen asemaan*. Oikeus ei kuitenkaan laajenisi koskemaan niitä tapauksia, joissa päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestäisi yhteensä yli kolme tuntia, sillä säännöksen perusteella matka-aika arvioitaisiin nopeimman matkustustavan, ei julkisen liikenteen kulkuyhteyksien mukaisesti. Jos päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestää yli kolme tuntia päivää kohden, on opiskelijalla oikeus koulumatkatukeen oman matkustustavan perusteella.

Erityisen tuen tarpeen tietojensaantia koskevat muutokset parantaisivat oppivelvollisen opiskelijan asemaa, oikeaan opiskelupaikkaan ohjautumista ja oikeutta saada erityistä tukea. Asuin-kunnan tiedonsaantioikeuksia koskeva sääntely mahdollistaisi paremmin opiskelijoiden tuen tarpeen huomioimisen hakeutumisen ohjauksessa, opiskelupaikan osoittamisessa ja muiden tarpeellisten palveluiden piiriin ohjauksessa. Lisäksi erityisen tuen päätöksen toimittamisvelvollisuus ammatillisen koulutuksen järjestäjälle varmistaisi osaltaan erityisen tuen tarpeen asianmukaisen arvioinnin uudessa koulutuksessa jo heti opintojen aloittamisvaiheessa ja turvaisi opiskelun kannalta tarpeellisten tietojen sujuvan siirtymisen koulutuksen järjestäjältä toiselle. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevaan eduskunnan vastaukseen sisältyvässä lausumassa (2. lausuma) eduskunta edellyttää, että oppivelvollisuusuudistuksessa hallitus huomioi perusopetuksessa tehostettua tukea, erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea saaneiden oppilaiden oikeuden tukeen toisella asteella ja nivelvaiheen koulutuksessa. Ehdotetuilla muutoksilla vastattaisiin myös lausuman edellyttämiin toimenpiteisiin.

Koulutusta koskeviin lakeihin lisättäväksi esitetyllä säännöksellä, jonka mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi sillä perusteella, että hänen oppivelvollisuutensa on keskeytetty toistaiseksi, ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta oppivelvollisten asemaan tai oikeusturvaan. Oppivelvollisuuden keskeyttäminen toistaiseksi tehdään oppivelvollisen tai hänen huoltajansa hakemuksesta ja sille on asetettu lainsäädännössä korkeat kriteerit. Lähtökohdiana on, että oppivelvollisuuden suorittaminen voidaan keskeyttää toistaiseksi vain silloin, jos oppivelvollinen ei pysyvän sairauden tai vamman vuoksi pysty jatkamaan oppivelvollisuuden suorittamista tulevaisuudessa. On perusteltua, että samassa yhteydessä myös hänen opiskeluoi-keutensa katsottaisiin päättyneeksi. Jos oppivelvollisen tilanne muuttuisi, pääsisi hän kuitenkin

takaisin oppivelvollisuuden ja opintojen piiriin hakeutumalla uudelleen koulutukseen. Ehdotettu muutos yksinkertaistaisi menettelyä myös sikäli, erillistä eroamisilmoitusta ei jatkossa tarvittaisi. Käytännössä ehdotettu muutos vaikuttaisi vain hyvin pieneen joukkoon oppivelvollisia.

Mahdollisuus osallistua työvoimakoulutuksena järjestettävään TUV A-koulutukseen olisi tärkeää sellaisten työttömien työnhakijoiden osalta, jotka tarvitsevat opiskeluvalmiuksien vahvistamista ennen tutkintokoulutukseen osallistumista. Kohderyhmänä olisivat esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset opiskelijat, jotka tarvitsevat tukea kielitaidon tai muiden opiskeluvalmiuksien kehittämiseen. Mahdollisuus olisi tärkeä erityisesti sellaisille maahanmuuttajataustaisille työttömille työnhakijoille, joilla ei olisi enää oikeutta kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaiseen kotoutumissuunnitelmaan. TUV A-koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen, ohjata jatko-opinto- ja työelämäsuunnitelman laadintaan sekä vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa tutkintotavoitteinen koulutus.

4.2.3.2 Alueelliset vaikutukset

Esitys parantaisi vaille perusopetuksen päättötodistusta jääneiden 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia erityisesti niissä kunnissa, jotka eivät järjestä tai joissa muutoin lähialueella ei ole tarjolla aikuisten perusopetusta.

Matka- ja majoituskorvauksen myöntämisen laajentaminen parantaisi oppivelvollisten asemaa erityisesti saaristoalueilla.

4.2.3.3 Vaikutukset perusoikeuksiin

Ehdotetut muutokset 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien laajentamisesta, opiskelupaikan osoittamismenettelyn nopeuttamisesta, tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta sekä majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisesta tukisivat perustuslain mukaisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Ehdotetut muutokset tukisivat myös perustuslain sivistyksellisten oikeuksien toteutumista ja oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia. Ehdotetut muutokset tukisivat erityisesti vieraskielisten ja vammaisten henkilöiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia. Ehdotetut muutokset tukisivat myös vammaisyleissopimuksen (Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja, SopS 27/2016) mukaisten vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen koskevien määräysten toteuttamista. Lisäksi ne tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista, sillä ehdotetuilla muutoksilla otettaisiin huomioon lapsen etuun liittyvät yksilölliset näkökohdat. Majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin kaikkien oppivelvollisten perustuslain mukainen oikeus maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain 23 §:ssä säädettyä oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tietojensaantioikeutta. Henkilötietojen ja erityisten henkilötietojen käsittelyä koskevissa säännöksissä otettaisiin huomioon perustuslain yksityisyydensuojan sekä yleisen tietosuoja-asetuksen ja tiedonhallintalain vaatimukset henkilötietojen käsittelystä ja suojasta. Tietojen luovuttamisvelvollisuutta koskeva sääntely turvaisi myös oppivelvollisen sivistyksellisiä oikeuksia, sillä tietoja käytettäisiin sen varmistamiseksi, että oppivelvollisella olisi mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutensa ja saada erityisten tarpeidensa mukaisesti tukea.

4.2.3.4 Tietosuojavaikutukset

Oppivelvollisuuslain 23 §:ään ehdotetut ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tietojensaantioikeudet koskevat yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettujen henkilötietojen käsittelyä. Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan käsittely on lainmukaista, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Esityksessä oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momentteihin ehdotettujen tiedonsaantioikeuksien osalta käsittelyperuste olisi asuinkunnan oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun sekä opiskelupaikan osoittamista koskevan tehtävän toteuttaminen. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momenttiin ehdotetun tiedonsaantioikeuden osalta käsittelyperuste olisi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain mukaisen erityisen tuen järjestämisvelvollisuus.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan kansallinen lainsäädäntö voi sisältää erityisiä säännöksiä (kansallinen liikkumavara), joilla mukautetaan tietosuoja-asetuksen säännösten soveltamista, jos käsittelyperusteena on 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohta. Tällaiset erityiset säännökset voivat koskea muun muassa yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, tietojen tyyppiä sekä tahoja ja käyttötarkoituksia, joille tietoja voidaan luovuttaa. Oppivelvollisuuslaissa käytettäisiin tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa säätämällä tietojen saantioikeudesta sekä luovutusvelvollisuudesta 23 §:ssä yksilöitävissä tilanteissa.

Oppivelvollisuuslain 23 §:n 3—5 momentissa tarkoitettut tiedot olisivat usein erityisen tuen tarvetta tai muutoin oppivelvollisen terveyttä koskevia tietoja. Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan erityisiä henkilötietoja voidaan kuitenkin käsitellä, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä jäsenvaltion lainsäädännön nojalla. Lisäksi edellytetään, että käsittely on oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi. Tietosuojalain (1050/2018) 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentti sisältää luettelon asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä, joita rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän on toteutettava rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi käsiteltäessä henkilötietoja 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa. Erityisiin henkilötietoihin liittyvässä käsittelyssä tulisi tietosuojalain nojalla noudattaa siinä säädettyjä suojatoimenpiteitä. Tietosuojalain mukaiset suojatoimet katsottaisiin riittäviksi, eikä esityksessä ehdoteta säädettyä suojatoimista muutoin erikseen.

Oikeus erityisten henkilötietojen käsittelyyn oppivelvollisuuslain 23 §:n 3—5 momenteissa ehdotetuissa tilanteissa olisi tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä, koska oikeudella turvattaisiin henkilön sivistyksellisiä oikeuksia ja oppivelvollisuuden suorittamista. Tietoja käytettäisiin sen varmistamiseksi, että oppivelvollista pystyttäisiin ohjaamaan oppivelvollisuuslain 14 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla koulutukseen hakeutumisessa sekä tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Lisäksi tietoja käytettäisiin soveltuvan opiskelupaikan arvioinnissa ja osoittamisessa. Tietoja käytettäisiin myös erityisen tuen tarpeen arvioinnissa. Käsittelyssä noudatettaisiin keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan. Sääntelyn katsottaisiin olevan oikeasuhteista tavoitteeseen nähden, sillä säännökset rajattaisiin koskemaan vain tiedonsaajien lakisääteisiä tehtäviä eli oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta, opiskelupaikan osoittamista ja erityisen tuen tarpeen selvittämiseen ja arviointiin liittyviä seikkoja.

Ehdotetun säännöksen mukaan ylioppilastutkintorekisteristä luovutettaisiin oppivelvollisuusrekisteriin tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Ehdotetulla säännöksellä käytettäisiin myös tietosuoja-asetuksen mahdollistamaa kansallista liikkumavaraa säättämällä tietojen luovutusvelvollisuudesta säännöksessä yksilöidyissä tilanteissa. Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettu henkilötieto. Ylioppilastutkintorekisterissä oleva tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesti julkinen tieto. Ehdotetussa sääntelyssä luovutuksensaajan eli Opetushallituksen käsittelyperusteena olisi rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattaminen eli valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkoitettun oppivelvollisuusrekisterin ylläpito. Lain 11 c §:n mukaan oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedon oppivelvollisuuden päättymisestä. Opetushallitus tarvitsee tietoa ylioppilastutkinnon suorittamisesta myös valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 §:n 2 momentissa säädetyn maksuttomuustiedon ja 11 e §:ssä säädetyn oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilytysaikojen arvioinnissa.

Kansallista liikkumavaraa käytettäisiin myös valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 9 §:n 3 momenttiin lisättävällä uudella säännöksellä, jonka mukaan eHOKS:iin tulisi tallentaa oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrä. Voimassa olevan lain 9 §:ssä säädetään jo muutoinkin eHOKS:iin tallennettavista tiedoista. Tietojen käsittelyperusteena on koulutuksen järjestäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattaminen. Kyseessä ovat tiedot, jotka koulutuksen järjestäjän tulee ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan kirjata opiskelijan HOKS:iin. Tallentamisvelvoitteella on yleisen edun mukainen tavoite ja se on oikeasuhteista tavoiteltuun päämäärään nähden. eHOKS:iin tallennettavista tiedoista säättäminen on katsottu välttämättömäksi valtakunnallisten rekisterien tarkoituksen- ja lainmukaisen toiminnan varmistamiseksi. Velvollisuus tallentaa ehdotetut tiedot tietovarantoon varmistaa sen, että tiedot ovat yhdenmukaisesti ja kattavasti käytettävissä. Valtakunnallisten rekisterien käyttäminen hyödyttää sekä yksilöä että viranomaista, joka tarvitsee tietoja toiminnassaan. Myös tietovarantoon tallennettujen tietojen käyttötarkoitusta, luovuttamista sekä säilytysaikaa säännellään kansallisella sääntelyllä. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kuuluvat tiedot säilytetään viisi vuotta opintojen päättymisestä tai tutkinnon suorittamisesta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1 17-vuotiaiden oppivelvollisten asema

Vuosittain noin 400 nuorta jää ilman perusopetuksen päättötodistusta täytettyään 17 vuotta. Vaihtoehtona voisi olla, että kaikki jatkaisivat lasten perusopetuksen suorittamista oppivelvollisuuden päättymiseen eli 18 ikävuoteen saakka, elleivät he tätä ennen saa perusopetuksen päättötodistusta. Tällöin tehtävä olisi kunnille pakollinen ja siihen tulisi osoittaa valtionosuusrahoitusta. Vuoden 2020 raportoitujen kustannustietojen mukaan perusopetuksen keskimääräinen oppilaskohtainen kustannus on ollut 9 872 euroa oppilasta kohden. Mikäli 17 vuotta täyttäneitä jäisi lasten perusopetukseen vuoden ajaksi 400 oppilasta, aiheuttaisi tämä noin 3,95 miljoonan euron kustannuksen. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisena, vaan parhaaksi vaihtoehdoksi katsottiin säilyttää lasten perusopetukseen osallistumisen rajana aiemmin voimassa olleen oppivelvollisuuden mukainen ikäraja. Osalle lasten perusopetuksessa jatkaminen voi olla perusteltu vaihtoehto, mutta osalle taas siirtyminen aikuisten perusopetukseen, TUVA-koulutukseen tai ammatillisiin opintoihin on tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto koulutuspolun jatkumisen turvaamiseksi.

Vaihtoehtona voisi myös olla, että laissa määriteltäisiin tarkemmin ne edellytykset, joilla jatkaminen lasten perusopetuksessa olisi subjektiivisena oikeutena mahdollista. Tällöinkin tehtävä olisi kunnille pakollinen ja siihen tulisi osoittaa valtionosuusrahoitusta. Tästä aiheutuva kustannusvaikutus olisi edellä mainittua 3,95 miljoonaa euroa pienempi, koska tällöin lasten perusopetukseen eivät osallistuisi kaikki vailla perusopetuksen päättötodistusta olevat 17 vuotta täyttäneet, vaan ainoastaan ne, joille se olisi perustelluin vaihtoehto. Lisäksi kustannusvaikutusten osalta on huomattava, että kaikissa tilanteissa opintoja ei ole suorittamatta kokonaista lukuvuotta vastaavaa määrää, jolloin kustannusvaikutus yksittäisen oppilaan osalta olisi vähäisempi kuin edellä todettu keskimääräinen vuosikustannus 9 872 euroa.

Edellytysten tarkempaa määrittämistä ei nähty perustelluksi vaihtoehdoksi, vaan katsottiin, että perusopetuksen järjestäjä voi suorittaa tarkoituksenmukaisuusharkinnan ilman nimenomaista säännöstä. Esityksen säännöskohtaisia perusteluita on kuitenkin tältä osin tarkennettu, jotta ne ohjaisivat ja tukisivat asiaan liittyvää tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Lasten perusopetuksessa jatkamista tulisi käyttää vain silloin, kun se on tarkoituksenmukaisin vaihtoehto. Ensimmäiseksi lähtökohdana olisi olla siirtyminen aikuisten perusopetukseen tai toisen asteen koulutukseen. Tähän supistavaan harkintaan ohjaisi osaltaan myös se, että lasten perusopetuksen jatkamiseen ei myönnettäisi erillistä valtionosuusrahoitusta.

5.2 Majointus- ja matkakorvaukset

Ammatillisen koulutuksen opiskelijalla on oikeus oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuihin majointus- ja matkakorvauksiin silloin, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen on yli 100 kilometriä. Monialaisella oppilaitoksella tarkoitetaan säännöskohtaisten perusteluiden mukaisesti vähintään kahden eri koulutusalan opintojen tarjoamista. Lausuntopalautteessa toivottiin korvausperusteen muuttamista siten, että oikeus korvauksiin olisi, kun oppivelvollinen tulee valituksi oppivelvollisen hakutoiveen mukaista koulutusta tarjoavaan lähimpään oppilaitokseen. Tällainen muutos laajentaisi kuitenkin majointus- ja matkakorvausten piiriin kuuluvien oppivelvollisten määrää merkittävästi. Laajempi korvausperuste parantaisi oppivelvollisten valinnanmahdollisuuksia erityisesti harvaanasutuilla alueilla, joissa lähimmässä oppilaitoksessa saattaa olla tarjolla vain muutaman koulutusalan opintoja. Laajempi korvausperuste toisi korvausten piiriin myös merkittävän määrän harvinaisempien ammattialojen sekä erityisen koulutustehtävän lukioiden opiskelijoita.

Oikeutta majointus- ja matkakorvauksiin voitaisiin laajentaa myös siten, että kahden koulutusalan sijaan yli 100 kilometrin etäisyyttä tarkasteltaisiin suhteessa esimerkiksi neljää tai viittä eri koulutusalaan tarjoavaan oppilaitokseen. Tämän laajentaisi korvausten piiriin kuuluvien ammatillisten opiskelijoiden määrää harvaanasutuilla alueilla ja osittain myös ruotsinkielisillä alueilla. Esimerkiksi Lapin maakunnassa on yhteensä 11 ammatillisen koulutuksen toimipistettä, joista seitsemässä on tarjolla enintään viiden eri perustutkinnon opintoja. Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa on yhteensä yhdeksän ammatillisen koulutuksen toimipistettä, joista kuudessa on tarjolla enintään viiden eri perustutkinnon opintoja. Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa toimipisteissä on pääsääntöisesti tarjolla yli viiden eri perustutkinnon opintoja.

Kummankaan edellä todetun vaihtoehdon perusteella korvauksiin oikeutettujen opiskelijoiden määrää ja kustannusvaikutusta ei ole käytettävissä olevien tilastotietojen perusteella mahdollista tarkasti määrittää. Tilastotietoja kunkin oppivelvollisen kodin ja lähimmän tai seuraavaksi lähimmän oppilaitoksen välimatkasta ei ole saatavilla. Lisäksi oikeuden muodostumiseen vaikuttaa vapaa hakeutumisoikeus ja toisaalta koulutuksen järjestäjien mahdollisuus päättää toimipisteiden sijainnista ja niissä tarjottavista koulutuksista.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskeneessa hallituksen esityksessä arvioitiin vuosittain majoituskorvaukseen olevan oikeutettuja noin 400 oppivelvollista ja matkakorvaukseen noin 800 oppivelvollista ja korvauksiin varattiin määrärahaa 1,5 miljoonaa euroa. Syksyn 2021 toteutuneiden tietojen perusteella toteutunut määräraharave on ollut kuitenkin merkittävästi arvioitua pienempi. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä perustuslakivaliokunta ei esittänyt huomioita ehdotuksen mukaisten majoitus- ja matkakorvausten suhteen, joten niiden voidaan katsoa täyttävän perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyn jokaisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen (oppivelvollisuuskoulutukseen). Ensitetietojen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että uudistuksen yhteydessä majoitus- ja matkakorvauksiin varattujen määrärahojen puitteissa korvauserustetta olisi mahdollista jonkin verran laajentaa. Laajennuksen toteuttaminen edellyttäisi kuitenkin vielä tarkempia tietoja voimassa olevan sääntelyn nojalla myönnettäväksi tulevien korvausten määrästä. Tarkempi arviointi on mahdollista tehdä vuonna 2023, jolloin uudistuksen piirissä olevien oppivelvollisten eli alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden määrä alkaa olla täysimääräinen. Majoitus- ja matkakorvauksia koskeva seuranta ja mahdollisen laajennustarpeen arviointi on tarkoitus toteuttaa vuonna 2023 oppivelvollisuuden laajentamisen seurantasuunnitelmaa täydentävänä toimenpiteenä.

Lukiolain 35 §:n mukaan asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa asuntolassa on opiskelijalle maksutonta. Lukiokoulutuksen järjestäjät ilmoittavat asuntolatoiminnan järjestämisestä aiheutuvat kustannukset opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettuina lukiokoulutuksen käyttökustannuksina, jolloin asuntolatoiminnan kustannukset tulevat huomioiduiksi rahoituksen kustannuspohjassa ja vaikuttavat lukiokoulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan määräytymiseen. Rahoitusjärjestelmä ei kuitenkaan tunnista asuntolatoiminnan järjestämistä erillisenä koulutuksen järjestäjän yksikköhinnan korotusperusteena. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmässä sen sijaan on käytössä erilliset majoituksen järjestämisen korotuskertoimet. Oppivelvollisten opiskelijoiden maksuttoman majoituksen järjestämisedellytysten turvaamiseksi myös lukiokoulutuksessa olisi tarpeen selvittää majoituksen järjestämisen korotusperusteen käyttöönotto myös lukiokoulutuksen rahoituksessa. Myös tämä arviointi on tarkoitus toteuttaa oppivelvollisuuden laajentamisen seurantasuunnitelmaa täydentävänä toimenpiteenä.

6 Lausuntopalaute

Hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 22.12.2021—4.2.2022. Lausuntopyyntö osoitettiin oikeusministeriölle, valtiovarainministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle, työ- ja elinkeinoministeriölle, sisäministeriölle, eduskunnan oikeusasiamiehelle, oikeuskanslerille sekä koulutuksen järjestäjiä, työmarkkinaosapuolia ja opiskelijoita edustaville järjestöille ja muille keskeisille sidosryhmille. Esitysluonnos on ollut lisäksi täydentävällä lausuntokierroksella 1.—18.2.2022. Täydentävän lausuntokierroksen kohteena olivat esitysluonnokseen lisätyt ehdotukset perusopetuksen oppilaiden poissaolojen seurantaan liittyvän säännöksen täsmentämisestä ja opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjatun ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen tuntimäärän tallentamisvelvoitteesta. Täydentävä lausuntopyyntö osoitettiin niille alkuperäisen lausuntokierroksen tahoille, joilla arvioitiin olevan lausuttavaa kyseisiin lisäyksiin. Esitysluonnokseen antoi lausunnon yhteensä 56 tahoja, joista kahdeksan tahoja antoi lisäksi erillisen lausunnon täydentävän lausuntokierroksen johdosta.

Lausuntopalautteen perusteella esitysluonnoksessa ehdotettuja muutoksia ja tarkennuksia pääosin yleisesti kannatettiin. Myönteisenä pidettiin myös nopeaa reagointia havaittuihin tarkennustarpeisiin. Esitysluonnosta pidettiin myönteisenä oppivelvollisten yhdenvertaisuuden ja oikeuksien turvaamisen kannalta. Valtiovarainministeriöllä ei ollut lausunnossaan esitysluonnoksen vaikutuksista huomautettavaa siltä osin kuin ehdotetut muutokset ovat toteutettavissa ilman lisämäärärahatarpeita.

Opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevien opiskelijoiden rajaaminen oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle nähtiin pääosin näiden opiskelijoiden oikeudellista asemaa selkeyttävänä muutoksena. Muutama lausunnonantaja kantoi kuitenkin huolta siitä, että maksuttomien oppimateriaalien ulkopuolelle jääminen voi vaikuttaa heikentävästi ulkomaisten opiskelijoiden ja osajien houkutteluun suomalaiseen koulutukseen. Ehdotetun säännöksen tulkittiin myös estävän ulkomaisten opiskelijoiden mahdollisuuksia osallistua koulutukseen Suomessa ja rajaa- van näitä opiskelijoita myös muiden etuuksien ulkopuolelle. Lisäksi tuotiin esille selvittelystä johtuvan hallinnollisen työn lisääntyminen koulutuksen järjestäjille ja toivottiin, että tieto oleskelun perusteesta voitaisiin saada suoraan oppivelvollisuusrekisteriin Maahanmuuttoviraston rekistereistä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi lausunnossaan, että opiskelijan oleskelun perustee- seen liittyvät menettelyt erityisesti epäselvyys- ja erimielisyystilanteissa ja opiskelijan maassa oleskelun perusteen muuttuessa jäävät esityksessä tarkemmin käsittelemättä ja kuvaamatta. Myös oikeusministeriö on lausunnossaan huomauttanut perustelujen tarkennustarpeesta muun muassa sen suhteen mikä taho, milloin ja miten arvioi henkilön oppivelvollisuutta. Esityksen nykytilan kuvausta ja vaikutusarviointeja onkin edellä todetuilta osin tarkennettu. Lisäksi ehdo- tetun oppivelvollisuuslain 2 §:n sanamuotoa on täsmennetty eduskunnan apulaisoikeusasiamie- hen lausunnossa todetun perusteella siten, että sanamuodossa korostuu kyseessä olevan ainoas- taan oppivelvollisuuslaissa tarkoitettun vakinaisen asumisen määrittely. Apulaisoikeusasiamie- hen lausunnossa esitetyn huomion perusteella on poistettu myös huoltajaa ja laillista edustajaa koskevien säännösten sanamuotojen välistä epäjohtonmukaisuutta.

Oppivelvollisuuslain soveltamisalaa koskevaa ehdotusta ei nähty lausuntopalautteen perusteella tarpeelliseksi muutoin muuttaa. Ehdotetulla säännöksellä määriteltäisiin vain opiskelijoiden kuulumista oppivelvollisuuslain piiriin, ei sen sijaan opiskelijoiden asemaa muiden etuuksien tai yleisten opiskelumahdollisuuksien osalta. Ehdotetulla muutoksella ei myöskään rajattaisi koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia jatkossakin näin halutessaan tarjota maksuttomat op- pimateriaalit myös muille kuin oppivelvollisille opiskelijoille.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on viitannut oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä antamaansa lausuntoon eduskunnan perustuslakivaliokunnalle (16.11.2020, EOAK/7324/2020; HE 173/2020 vp). Edellä mainitussa lausunnossaan apulaisoikeusasiamies on todennut, että pe- rusopetuslain 4 §:n sanamuoto kunnan velvollisuudesta järjestää perusopetusta alueellaan asu- ville ei ole täysin ongelmaton sen suhteen, että velvollisuuden tulee koskea myös muita kuin oppivelvollisia. Mainitun säännöksen sanamuotoa ei kuitenkaan nähty esityksen jatkovalmiste- lussa tarpeelliseksi muuttaa, sillä säännöksen sanamuoto on tarkistettu oppivelvollisuuden laa- jentamisen yhteydessä (laki 1216/2020). Opetus- ja kulttuuriministeriö on tällöin sivistysvalio- kunnalle antamassaan vastineessa (24.11.2020) todennut, että esityksessä käytetyn sanamuodon ”oppivelvollisuusikäiset” on tarkoitettu tarkoittavan nimenomaan kaikkia sen ikäisiä lapsia, jotka perusopetuslain 26 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisina osallistuisivat perusopetus- lain mukaiseen perusopetukseen, ei pelkästään oppivelvollisia. Sivistysvaliokunta ei ole asian käsittelyn yhteydessä nähnyt tarpeellisena ehdottaa säännöksen sanamuodon tarkentamista.

Ehdotettua mahdollisuutta jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista lasten perusopetuksessa vielä 17 ikävuoden täyttämisen jälkeen kannatettiin ja sen nähtiin parantavan erityisesti haa- voittuvassa asemassa olevien oppivelvollisten nuorten asemaa. Lausuntopalautteessa tuotiin kuitenkin esille, olisiko harkittava tämän mahdollisuuden säätämistä oppivelvollisen lapsen subjektiiviseksi oikeudeksi. Toisaalta lausunnoissa tuotiin esille myös näkökulmia, joiden mu- kaan kyseisen mahdollisuuden tulisi olla poikkeus ja pääsäännön tulisi edelleen olla jatkaminen lasten perusopetuksen jälkeiseen muuhun oppivelvollisuuskoulutukseen. Lausuntopalautteessa

toivottiin myös tarkempaa kriteeristöä sille, missä tapauksissa oppivelvollisen olisi tarkoituksenmukaista jatkaa lasten perusopetuksessa. Lausunnoissa tuotiin lisäksi esille oppivelvollisten yhdenvertaisuuteen mahdollisesti liittyvät ongelmat, jos mahdollisuus on ehdotuksen mukaisesti kunnalle vapaaehtoista. Lausunnoissa kritisoitiin myös sitä, että tähän mahdollisuuteen ei osoitettaisi erillistä valtionosuusrahoitusta.

Säännöstä ei katsottu perustelluksi kirjoittaa subjektiivisen oikeuden muotoon. Tarkoituksena on edelleen, että pääsääntöisesti 17 ikävuoden täyttämisen jälkeen oppivelvollisuuden suorittamista jatkettaisiin muussa oppivelvollisuuskoulutuksessa. Esityksen tavoitteena on kuitenkin mahdollistaa aiemmin muodostuneen käytännön jatkaminen ja korjata voimassa olevaa lainsäädäntöä siten, että lasten perusopetuksessa jatkaminen katsottaisiin hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamismuodoksi. Esityksen tavoitteena on tältä osin palauttaa ennen oppivelvollisuuden laajentamista vallinnut oikeustila.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, tulisiko oppivelvollisuuslain 4 §:ää muuttaa niin, että siitä ilmenisi mahdollisuus suorittaa oppivelvollisuutta lasten perusopetuksessa 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Oppivelvollisuuslain säännöksiä onkin lausuntopalautteen perusteella tältä osin tarkennettu. Apulaisoikeusasiamies on lausunnossaan pitänyt myös välttämättömänä, että esityksen jatkovalmistelussa yksityiskohtaisemmin arvioitaisiin ja kuvattaisiin mahdollisuuksia turvata yhdenvertainen, kotikunnasta riippumaton oikeus jatkaa lasten perusopetuksessa kaikille niille opiskelijoille, joiden yksilöllinen tarve ja tapauskohtainen tilanne sitä edellyttävät. Apulaisoikeusasiamiehen lausunnon mukaan säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi vähintäänkin korostaa julkisen vallan velvollisuutta päätöksenteossaan harkita lapsen etua tapaus- ja tilannekohtaisesti yksittäisen lapsen kannalta sekä viranomaisen velvollisuutta perustaa ja perustella päätöksensä muun ohella YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksesta ja vammaisyleissopimuksesta johtuvat velvoitteet huomioiden. Esityksen muita toteuttamisvaihtoehtoja ja säännöskohtaisia perusteluita onkin tältä osin tarkennettu.

Opiskelupaikan osoittamista koskevan sääntelyn selkeyttämistä ja vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten opiskelupaikan osoittamisen ajankohdan aikaistamista pääosin kannatettiin. Lausuntopalautteessa tuotiin esille, voisiko opiskelupaikan osoittamisen aikaistaminen koskea myös muita kuin vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettuja oppivelvollisia. Oikeusministeriö toi lausunnossaan myös esille, onko mietitty mahdollisuutta muuttaa määräaika koskevaa sanamuotoa muodosta ”kuluttua” muotoon ”kuluessa”. Esitystä ei nähty perustelluksi lausuntopalautteen perusteella muuttaa. Kahden kuukauden määräajan tarkoituksena on mahdollistaa oppivelvollisen vapaa hakeutumisoikeus ja siihen liittyvä ohjaus. Vapaata hakeutumisoikeutta on pidettävä oppivelvollisuuskoulutukseen hakeutumisen pääsääntönä. On myös perusteltua, että laissa on säädetty selkeä määräaika vapaalle hakeutumisoikeudelle, minkä jälkeen opiskelupaikka osoitetaan. Vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen opiskelijoiden kohdalla opiskelupaikan saaminen yhteishaun jälkeen vapaan hakeutumisoikeuden kautta on kuitenkin käytännössä melko rajattua, mikä puoltaa säännöksen kohdentamista ainoastaan tähän kohde-ryhmään.

Lausuntopalautteessa korostettiin myös vaativan erityisen tuen opiskelupaikkojen riittävyden turvaamista. Vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten ja erityisesti TELMA-koulutuksen opiskelupaikkojen riittävydessä oli ongelmia kevään 2021 yhteishaussa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on syksyn 2021 aikana selvittänyt tilannetta yhteistyössä ammatillisten erityisoppilaitosten kanssa. Ministeriö on painottanut, että ammatillisten erityisoppilaitosten ja vaativan erityisen tuen rajatun järjestämistehtävän saaneiden koulutuksen järjestäjien tulee varata yhteishaussa riittävä määrä aloituspaikkoja alueen vaatimaan erityiseen tukeen oikeutettujen oppivelvollisten opiskelumahdollisuuksien varmistamiseksi.

Maksuttomuuden pidentämisen hakumenettelyä koskevaa muutosta pääosin kannatettiin, vaikka sen todettiin lisäävän jonkin verran koulutuksen järjestäjien hallintopäätösten määrää. Opetushallitus ja Ylioppilastutkintolautakunta toivat lausunnoissaan esille kahden tutkinnon samanaikaiseen suorittamiseen ja ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistumiseen liittyviä maksutomuutta koskevan sääntelyn selkeyttämistarpeita. Tältä osin mahdolliset selkeyttämistarpeet on tarkoitus ottaa jatkovalmisteluun toisen asteen koulutuksen kehittämishanketta koskevan säädösvalmistelun yhteydessä, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022.

Majoitus- ja matkakorvausten laajentamista koskevaa ehdotusta kannatettiin, mutta yksittäisissä lausunnoissa tuotiin esille muita majoitus- ja matkakorvausten myöntämiseen liittyviä näkökohtia. Lausunnoissa muun muassa toivottiin, että monialainen oppilaitos määriteltäisiin kolmea eri koulutusalaan tarjoavaksi oppilaitokseksi, tuotiin esille äidinkielenään saamea tai viittomakieltä puhuvien yhdenvertaisuus, esitettiin matka-ajaksi kolmen tunnin sijasta kahta tuntia sekä toivottiin korvausten laajentamista koskemaan myös työpaikalla tapahtuvaa koulutusta. Lisäksi tuotiin esille, että harvaanasutuilla seuduilla oppivelvolliset eivät ole vapaan hakeutumisoikeuden näkökulmasta yhdenvertaisessa asemassa ja esitettiin korvausperusteen muuttamista siten, että oikeus korvauksiin olisi, kun oppivelvollinen tulee valituksi oppivelvollisen hakutoiveen mukaista koulutusta tarjoavaan lähimpään oppilaitokseen. Esitystä ei päätetty lausuntopalautteen perusteella muuttaa. Korvausperusteen laajentamista on kuitenkin kuvattu esityksen vaihtoehtoisissa toteuttamistavoissa ja todettu, että korvausperusteen laajentaminen on tarpeellista ottaa jatkoselvittelyyn.

Tiedonsaantioikeuteen liittyviä muutosehdotuksia pääosin kannatettiin. Lausuntopalautteessa tuotiin kuitenkin esille tietojen tietoturvalliseen siirtoon sekä välttämättömyyden arviointiin liittyviä käytännön ongelmia. Tiedonsiirtoon toivottiin esimerkiksi kansallista sähköistä järjestelmää. Erityisen tuen tarpeeseen liittyvät tiedot ovat pääosin yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, joiden käsittelyvaatimuksia säännellään yleisessä tietosuojasetuksessa ja tietosuojalaissa. Esitykseen ei nähty perustelluksi sisällyttää näiden tietojen suojaamista koskevaa kansallista erityissääntelyä. Valtakunnallisiin tietovarantoihin ei ole aiemmin nähty perustelluksi tallentaa erityistä tukea koskevia tietoja, eikä tätä periaatetta nähty perustelluksi tässä yhteydessä muuttaa. Lausuntopalautteen perusteella tiedonsaantia perusopetuksen erityisen tuen päätöksestä on kuitenkin tarkennettu siten, että säännös koskisi myös niitä tilanteita, kun oppivelvollinen vaihtaa opiskelupaikkaa perusopetuksen jälkeisessä oppivelvollisuuskoulutuksessa.

Erityisen tuen tietojen käyttämisen osalta yksittäisissä lausunnoissa tuotiin esille, että tuen tarpeet vaihtelevat perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä koulutusmuotojen erilaisen luonteen vuoksi, joten perusopetuksessa tehty erityisen tuen päätös ei välttämättä kaikissa tilanteissa ole käyttökelpoinen ammatillisen koulutuksen erityisen tuen arvioinnin perusteena. Esitystä ei nähty tältä osin perustelluksi kuitenkaan muuttaa, sillä ehdotetun sääntelyn mukaisesti perusopetuksessa tehty erityisen tuen päätös olisi tuen tarpeen arvioinnin pohjana, mutta tuki ei suoraan määräytyisi perusopetuksen erityisen tuen päätöksen mukaisesti. Yksittäisissä lausunnoissa toivottiin myös esitysluonnosta laajempia tiedonsaantioikeuksia esimerkiksi opiskeluhuollon toimijoilta. Tiedonsaantioikeuksia ei nähty kuitenkaan perustelluksi tältä osin laajentaa. Ehdotettavat muutokset perustuvat siihen, että ohjaus- ja valvontavastuussa olevalla asuinkunnalla ja koulutuksen järjestäjällä tulee olla välttämättömät tiedot opiskelupaikan osoittamiseksi ja koulutuksen järjestämiseksi. Toisaalta oppilas- ja opiskeluhuoltolain keskeinen periaate on kuitenkin vapaaehtoisuus ja oppilaan tai opiskelijan suostumus tietojen luovuttamiseen.

Eronneeksi katsomista koskevan sääntelyn täsmentämistä kannatettiin. Lausuntopalautteen perusteella ehdotettua sääntelyä on tarkennettu lisäämällä eronneeksi katsomista koskeviin säännöksiin nimenomainen maininta siitä, että koulutuksen järjestäjän ei tarvitse antaa erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi. Lisäksi lausuntopalautteen perusteella on laajennettu perusopetuslain mukainen eronneeksi katsomista koskeva sääntely koskemaan myös niitä oppivelvollisia, jotka osallistuvat lasten perusopetukseen vielä 17 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Lausuntokierroksen jälkeen on lisäksi tarkennettu aikuisten perusopetuksen eronneeksi katsomista koskevan säännöksen kirjallisen päätöksen antamista koskevaa säännöstä vastaamaan muiden koulutuslakien sääntelyä, lisätty aikuisten perusopetukseen ja kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutukseen muita koulutuslakeja vastaava säännös oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta kuukauden kuluessa opintojen tosiasiallisesta keskeytymisestä sekä tarkennettu eronneeksi katsomiseen ja opintojen keskeyttämiseen liittyvää terminologiaa.

Kansanopistojen oppivelvollisille tarkoitettujen koulutuksen rahoituksen oppimateriaalilisää kannatettiin. Kansanopistoja edustavien järjestöjen lausunnoissa todettiin, että lisäkustannuksia on syntynyt jo lukuvuoden 2021–22 aikana ja toivottiin erillisratkaisua kevätlukukauden 2022 oppimateriaalikustannusten kompensoimiseksi takautuvasti.

Ammatillisen koulutuksen opetus- ja ohjaustuntien määrän tallentamista eHOKS:iin pääosin sinänsä kannatettiin, mutta lausunnoissa tuotiin esille yleistä kritiikkiä jo voimassa olevaa tuntimäärän arviointia koskevaa sääntelyä kohtaan. Lisäksi koettiin huolta tallennusveloitteen aiheuttamasta hallinnollisesta työstä ja tietojärjestelmämuutoksista. Hyväksi koettiin, että jatkossa voidaan saada kattavaa tietoa opiskelijoille tarjottavan opetuksen ja ohjauksen määrästä. Eräät lausunnonantajat toivoivat esityksen perusteluihin tarkennusta, miten opetusviranomaiset aikovat hyödyntää opetuksen ja ohjauksen tuntimäärien seurantatietoja. Esityksen perusteluita onkin tältä osin tarkennettu. Lausuntokierroksen jälkeen on lisäksi tarkennettu eHOKS:ia koskevan tallennusveloitteen voimaantuloa koskevaa sääntelyä siten, että tallennusvelvoite koskisi vain lain voimaantulon jälkeen hyväksyttäviä uusia HOKS:eja, sekä lisätty teknisten muutosten toteuttamisen edellyttämä siirtymäaika tallennusveloitteelle.

Oikeusministeriöllä ei ollut lausunnossaan huomautettavaa esitysluonnokseen henkilötietojen käsittelyn osalta. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan tiedonantovelvollisuuksia koskevien muutosten vaikutuksia oli esitysluonnoksessa arvioitu julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa säädetyn mukaisesti. Henkilötietojen käsittelyä koskevia säännöksiä on muun lausuntopalautteen perusteella tarkennettu siten, että ylioppilastutkintorekisteristä tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta luovutettaisiin oppivelvollisuusrekisteriin, ei Opetushallitukselle. Opetushallitus esitti lausunnossaan myös oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilyttämisaikaa koskevia huomioita, mutta esitystä ei nähty näiden huomioiden perusteella tarpeelliseksi muuttaa.

Perusopetuksen poissaolojen ennaltaehkäisyä koskeva muutos päätettiin siirtää erilliseen jatkovalmisteluun. Poissaolojen ennaltaehkäisyä ja poissaoloihin puuttumista pidettiin lausuntopalautteessa yleisesti kannatettavina tavoitteina.

TUVA-koulutuksen järjestämismahdollisuutta työvoimakoulutuksena kannatettiin lausuntopalautteessa. Esitystä ei ole tältä osin tarkennettu.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Oppivelvollisuuslaki

2 §. *Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen.* Voimassa olevan säännöksen *1 momentin* mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Vakiintunut soveltamiskäytäntö todetaan oppivelvollisuuslakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Oppivelvollisuuden soveltamisalaa ehdotetaan rajattavaksi siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, vaikka heillä olisikin kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Lisäksi soveltamisalasäännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi nykyistä soveltamiskäytäntöä vastaavaksi määrittelemällä, mitä säännöksessä tarkoitetaan vakinaisella asumisella. Ehdotetun säännöksen mukaan lapsi katsottaisiin oppivelvollisuuslakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu. Maassaolon perusteen selvittämiseksi opiskelijan tulisi osoittaa maassaolon peruste esimerkiksi oleskeluoikeuden rekisteröintiin tai oleskelulupaan liittyvillä asiakirjoilla. Maassaolon perustetta ei kuitenkaan yleensä olisi tarpeen selvittää, jos opiskelija on suorittanut Suomessa perusopetuksen oppimäärän, koska tällöin voitaisiin suoraan olettaa, että maassaolon peruste on muu kuin opiskelu.

3 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuslaissa tarkoitetussa muussa opetuksessa kuin aikuisten perusopetuksessa. Voimassa olevan pykälän *1 momentin* mukaan oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että mainittaisiin oppivelvollisuuden suorittamisen sijaan oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuus perusopetuksessa. Ehdotetun täsmennyksen myötä säännös erottelisi paremmin sitä, että tietyn ikäisillä oppivelvollisilla on velvollisuus suorittaa oppivelvollisuutta perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetussa lasten perusopetuksessa.

4 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen.* Voimassa olevan pykälän otsikko on ”Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisen jälkeen”. Kyseisessä pykälässä säädetään kuitenkin myös oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuudesta aikuisten perusopetuksessa sekä esityksessä ehdotetun mukaisesti jatkossa myös lasten perusopetuksessa. Pykälän *otsikkoa* ehdotetaankin muutettavaksi vastaavasti kuin 3 §:n 1 momenttia käyttämällä perusopetuksen suorittamisen sijaan ilmaisua oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen.

Voimassa olevan pykälän *2 momentin 5 kohdan* mukaan oppivelvollisuutta voi suorittaa myös perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitetussa koulutuksessa siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään. Kyseiseen kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että oppivelvollisuutta voisi suorittaa myös perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetussa perusopetuksessa eli niin sanotussa lasten perusopetuksessa.

Lisäksi 5 kohdan viittaus perusopetuslain 46 §:ään ehdotetaan tarkennettavaksi viittaukseksi 46 §:n 1 momenttiin. Ehdotettu muutos tarkentaisi sitä, että oppivelvollisuutta suoritetaan osallistumalla aikuisten perusopetuksen alku- tai päättövaiheen opintoihin. Oppivelvollisuutta ei

voisi suorittaa osallistumalla pelkästään 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin niin sanottuihin aineopintoihin, joiden tarkoituksena on ainoastaan yhden tai useamman perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen suorittaminen.

5 §. *Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa.* Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään, että oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvouden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Säännöksen sanamuoto estää sen, että lasten perusopetuksen suorittamisen jatkaminen edellä mainitun ajankohdan jälkeen katsottaisiin hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Säännöksestä ehdotetaan poistettavaksi sana ”aikuisten”, jolloin säännös viittaisi sekä aikuisten että lasten perusopetukseen ja mahdollistaisi, että oppivelvollisuuden suorittamista voitaisiin jatkaa myös lasten perusopetuksessa. Lähtökohdana kuitenkin olisi, että pääsääntöisesti 17 ikävuoden täyttymisen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin aikuisten perusopetuksessa tai muussa oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa.

Ehdotettu säännös ei muodostaisi oppivelvolliselle subjektiivista oikeutta jatkaa oppivelvollisuuden suorittamista lasten perusopetuksessa eikä myöskään opetuksen järjestäjälle velvoitetta järjestää edellä mainitun iän täyttäneille oppivelvollisille lasten perusopetusta. Oppivelvollisuuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumisvelvoitteen mukaisesti oppivelvollisen on hakeuduttava 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymistä valtakunnallisten hakumenettelyiden kautta tai muutoin. Oppivelvollisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan perusopetuksen järjestäjän tehtävänä on ohjata ja valvoa, että sen oppilaana oleva oppivelvollinen täyttää 10 §:n 1 momentissa säädetyn hakeutumisvelvollisuutensa. Ohjauksen yhteydessä perusopetuksen järjestäjä voisi myös harkita sitä, olisiko lasten perusopetuksessa jatkaminen mahdollista ja tarkoituksenmukaisin vaihtoehto oppivelvolliselle. Lasten perusopetuksessa jatkamisen tulisi olla poikkeuksellista ja sitä tulisi käyttää vain silloin, kun se on oppivelvolliselle soveltuvin oppivelvollisuuden suorittamismuoto.

Perusopetuslakiin on lisätty 1.8.2022 voimaan tuleva säännös lapsen edun ensisijaisuudesta (laki 163/2022). Perusopetuslain uuden 3 a §:n mukaan perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on korostettu julkisen vallan velvollisuutta päätöksenteossaan harkita lapsen etua tapaus- ja tilannekohtaisesti yksittäisen lapsen kannalta. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan hallintoviranomaisten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etuja. Myös vammaisyleissopimuksen mukaan kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu.

13 §. *Oppivelvollisen eronneeksi katsominen.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään, että koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opintonsa keskeyttäneen oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja. Oppivelvollisuuslain 7 §:ssä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä, joka tehdään oppivelvollisen hakemuksesta. Lain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa ei kuitenkaan ole kyse 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä koskevasta hallintopäätöksestä, vaan opintojen keskeytymisestä eronneeksi katsomisen perusteella. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeyden vuoksi teknisluonteisesti korjattavaksi korvaamalla oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiseen viittaava ilmaisu eronneeksi katsomisella ja poistamalla tarpeetonta toistoa.

Lisäksi säännöksen sanamuotoa tarkennettaisiin muuttamalla 1 momentin toisen virkkeen sana ”tai” muotoon ”ja”, jolloin ilmoitus tehtäisiin sekä oppivelvollisen huoltajalle että muulle lailliselle edustajalle, mikäli oppivelvollisella on sekä huoltaja tai huoltajia sekä muu laillinen edustaja. Ehdotetun korjauksen jälkeen säännöksen sanamuoto vastaisi lain 8 §:n 3 momentissa, 11 §:n 4 momentissa ja 12 §:n 3 momentissa huoltajasta ja muusta laillisesta edustajasta säädettyä.

15 §. Opiskelupaikan osoittaminen. Voimassa oleva 15 § sisältää opiskelupaikan osoittamiseen liittyvät säännökset. Säännökset ehdotetaan selkeyden vuoksi jaettavaksi kahteen erilliseen pykälään siirtämällä päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset lakiin lisättävään uuteen 15 a §:ään.

Ehdotettu *1 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 1 momenttia. Voimassa olevan 1 momentin toinen virke, jossa säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen, ehdotetaan kuitenkin siirrettäväksi uuden 15 a §:n 2 momenttiin.

Ehdotetussa *2 momentissa* säädettäisiin mahdollisuudesta osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädettyä kahden kuukauden määräaika. Säännös olisi uusi. Ehdotetun säännöksen mukaan vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voitaisiin oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä. Opiskelupaikka voitaisiin osoittaa tarvittaessa mahdollisimman pian heti sen jälkeen, kun opetuksen tai koulutuksen järjestäjä on tehnyt asuinkunnalle ilmoituksen ilman opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta. Ennen opiskelupaikan osoittamista tulisi kuitenkin ehdotetussa 15 a §:ssä säädetyllä tavalla kuulla oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jolle oppivelvollinen ollaan osoittamassa.

Ehdotettu *3 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 2 momenttia.

Ehdotettu *4 momentti* vastaisi voimassa olevan säännöksen 5 momenttia.

15 a §. Menettely opiskelupaikan osoittamisessa. Opiskelupaikan osoittamisen päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi lakiin lisättävään uuteen 15 a §:ään.

Ehdotettu *1 momentti* vastaisi voimassa olevan lain 15 §:n 3 momenttia. Säännöksen sanamuotoa tarkennettaisiin muuttamalla toisen virkkeen sana ”tai” muotoon ”ja”, jolloin päätös annettaisiin tiedoksi sekä oppivelvollisen huoltajalle että muulle lailliselle edustajalle, mikäli oppivelvollisella on sekä huoltaja tai huoltajia sekä muu laillinen edustaja. Ehdotetun korjauksen jälkeen säännöksen sanamuoto vastaisi lain 8 §:n 3 momentissa, 11 §:n 4 momentissa ja 12 §:n 3 momentissa huoltajasta ja muusta laillisesta edustajasta säädettyä.

Ehdotettu *2 momentti* sisältäisi voimassa olevan lain 15 §:n 1 momentin toista virkettä vastaavan säännöksen, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Voimassa olevan säännöksen sanamuodon perusteella on epäselvää, voidaanko opiskelupaikka osoittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n siirtymäsäännöksen nojalla järjestettävässä TUV A-koulutuksessa. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaankin tarkennettavaksi siten, että myös sellaisen koulutuksen järjestäjän, joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulisi ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen. Kyseisen siirtymäsäännöksen nojalla TUV A-koulutusta järjestävät

entiset VALMA-koulutuksen järjestäjät. Ehdotettu säännös ei koskisi mainitun lain 28 §:n 1 momentin siirtymäsäännöksen nojalla TUVA-koulutusta järjestäviä yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä. Yksityisiä perusopetuksen järjestäjiä koskeva siirtymäaika päättyy 31.7.2025.

Voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna säännöstä tarkennettaisiin myös siten, että koulutuksen järjestäjän tulisi mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen. Säännös ei sisältäisi tarkkaa määräaikaakaan, miten nopeasti opintojen aloittaminen tulisi mahdollistaa, koska tilanteet voivat vaihdella riippuen esimerkiksi oppivelvollisen erityisen tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestelyyn tarvittavasta ajasta. Ehdotettu säännös kuitenkin painottaisi sitä tahtotilaa, että koulutuksen järjestäjien tulisi varata aloituspaikkoja myös osoitettaville oppivelvollisille ja luoda menettelyt opintojen joustavaan aloittamiseen mahdollisimman pian opiskelupaikan osoittamisen jälkeen. Tarkoituksena ei ole, että osoitetut oppivelvolliset aloittaisivat opintonsa esimerkiksi vasta kevätlukukaudella seuraavien ryhmien aloituksessa.

Ehdotettu 3 momentti vastaisi voimassa olevan lain 15 §:n 4 momenttia.

16 §. Oikeus maksuttomaan koulutukseen. Voimassa olevan pykälän 4 momentin mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta. Pykälän 4 momentissa säädettyä päätöksentekomenettelyä ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttomuuden pidentämisestä päätettäisiin aina hakemuksen perusteella. Säännöksestä poistettaisiin maininta maksuttomuuden pidentämisestä ilman hakemusta. Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että maksuttomuuden pidentämistä voisi hakea vasta opintojen loppuvaiheessa, jos näyttää siltä, että oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukainen maksuttomuuteen oikeuttava aika ei tule riittämään.

Ehdotetun 4 momentin mukaan maksuttomuuden pidentämisestä päättäisi opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Tältä osin säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Muutoksena säädettäisiin, että maksuttomuuden pidentämistä voisi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.

17 §. Maksuttomuuden laajuus. Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa koulutuksen järjestäjän tulee antaa hallintolaissa (434/2003) tarkoitettu hallintopäätös oppivelvollisen pyynnöstä. Lain 16 §:n 4 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaisesti maksuttomuuden pidennys ratkaistaisiin jatkossa aina hakemuksesta, jolloin siitä annettaisiin aina myös hallintopäätös. Pykälän 3 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta siitä, että 16 §:n 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä koskeva hallintopäätös annettaisiin vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §. Majoituskorvaus oppivelvolliselle. Lain 19 §:ssä säädetään majoituskorvauksen myöntämisen perusteista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettua opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä. Pykälän 1 momentin 1 kohtaan esitetään lisättäväksi säännös, jonka mukaan oppivelvollinen olisi oikeutettu majoituskorvaukseen myös silloin, jos päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme tuntia. Päivittäisellä koulumatkalla tarkoitettaisiin yhteenlaskettua meno- ja paluumatkaa.

Nopeimmalla matkustustavalla tarkoitettaisiin koulumatkatukilain sääntelyä vastaavaa omaa matkustustapaa, ei nopeinta julkisen liikenteen yhteyttä. Oikeutta majoitus- ja matkakorvauksiin ei olisi siis silloin, jos päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestäisi yhteensä yli kolme tuntia. Koulumatkatukilain 4 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelijalle, joka käyttää muuta kuin joukkoliikennettä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta, voidaan myöntää koulumatkatuki oman matkustustavan perusteella, jos opiskelijan päivittäinen koulumatka odotuksineen kestää keskimäärin yli kolme tuntia päivää kohden kuukaudessa. Jos päivittäinen koulumatka julkista liikennettä käyttäen kestää yli kolme tuntia päivää kohden, on opiskelijalla oikeus koulumatkatukeen oman matkustustavan perusteella. Oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin puolestaan olisi silloin, jos päivittäinen koulumatka omaa matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia.

Kansaneläkelaitoksen koulumatkatuen etuusohjeen (12.1.2022) mukaan koulumatkalla tarkoitetaan matkaa kotiovelta koulun ovelle. Etuusohjeen mukaan kuljettavan matkan pituus mitataan kulkuelpoista väylää pitkin, jolla tarkoitetaan maanteitse tai rautateitse kuljettua lyhintä mahdollista matkaa. Matkan pituuden määrittelyssä käytetään apuna internetin reittihakupalveluita esimerkiksi www.fonecta.fi, www.opas.matka.fi, maps.google.fi, www.maanmittauslaitos.fi (Karttapaikka) tai reittikartta.net. Etuusohjeen mukaan reittihakupalvelun tuloksena käytetään opiskelijalle edullisinta mittaustulosta eli pisintä matkaa, jonka reittihakupalveluiden lyhin automatka –valinta antaa, jos lyhin valinta on käytettävissä. Vastaavia periaatteita olisi tarkoitus käyttää myös arvioitaessa oppivelvollisen oikeutta oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin. Reittihakupalvelut antavat matkan pituuden lisäksi myös matka-ajan huomioiden esimerkiksi lauttayhteyksien vaatiman ajankäytön.

20 §. *Majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteet.* Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään poikkeustilanteista, joissa oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, vaikka hän ei opiskele 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua lähimmässä lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Säännöstä on tarkoitus soveltaa myös silloin, kun oppivelvollinen opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, mutta tämä ei ilmene säännöksen sanamuodosta. Säännökseen ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen korjaus lisäämällä siihen säännös, jonka mukaan säännöksessä säädetty koskisi myös 19 §:n 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

23 §. *Tietojensaanti.* Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään aikaisemman koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimittaa oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle, kun oppivelvollinen siirtyy opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä toiselle. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi säännös tietojen toimittamisvelvollisuudesta myös silloin, kun opetuksen tai koulutuksen järjestäjä tekee oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun ilmoituksen asuinkunnalle. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot, kun oppivelvollisesta tehdään lain 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle. Oppivelvollisuuslain 11 §:n 4 momentin mukaan hakeutumisvelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevan tahon on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos oppivelvollinen ei ole 11 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun ajankohtaan mennessä aloittanut 4 §:ssä tarkoitettua koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle, jos eronneeksi katsottu oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja.

Ehdotetun säännöksen mukaan vastaavat tiedot olisi annettava myös asuinkunnan pyynnöstä. Pääsääntöinen tietojen toimittamisvelvollisuus on sidottu opetuksen tai koulutuksen järjestäjän asuinkunnalle tekemään ilmoitukseen, joten opetuksen ja koulutuksen järjestäjän tulisi ilmoituksen tekemisen yhteydessä arvioida myös tietojen luovuttamistarve. Tietojensaantioikeus myös pyynnöstä voisi olla kuitenkin tarpeen silloin, jos asuinkunnalla on epäily siitä, että aiemmallalla opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä saattaisi olla ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi tai opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömiä tietoja. Tällöin asuinkunta voisi pyytää tietoja opetuksen tai koulutuksen järjestäjältä. Tietoja luovuttavan järjestäjän tulisi tällöinkin arvioida, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi.

Voimassa olevan pykälän 4 *momentissa* säädetään rehtorin ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvan opettajan oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Säännöksen ehdotetaan lisättäväksi säännös ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeudesta. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhuoltotyöhön osallistuvilta.

Oppivelvollisuuslain 14 §:n mukaan asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoitukseenmukaisten palveluiden piiriin. Ehdotetuissa uusissa 3 ja 4 momentin säännöksissä tarkoitettut tiedot liittyisivätkin useimmiten opiskelijan vaativan erityisen tuen tarpeeseen, koska asuinkunnan tehtävänä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen. Viime sijassa asuinkunnan tehtävänä on osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka TUVAn- tai TELMA-koulutuksessa. Oppivelvollisuuslain 15 §:ssä säädetään, että jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Tieto vaativan erityisen tuen tarpeesta olisi siis välttämätön asuinkunnan ohjausvastuun toteuttamisessa ja opiskelupaikan osoittamisessa. Tiedot voisivat olla välttämättömiä myös sen arvioinnissa, minkälaisen muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin oppivelvollista olisi tarpeen ohjata. Lisäksi tiedot voisivat olla välttämättömiä oppivelvollisen koulukuntoisuuden arvioinnissa, koska asuinkunnan tulee tarvittaessa ohjata oppivelvollista hakemaan myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä. Tietoja luovuttavan opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tulisi harkita, mitkä tiedot se katsoo välttämättömiksi.

Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava oppivelvollisen opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä todetaan TUVAn-koulutuksesta annetun lain 22 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa, että tiedonsaantia koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 momentissa. On siis ajateltu, että tiedonsaantioikeus erityisen tuen päätöksestä toteutettaisiin 23 §:n 3 momentin perusteella. Selkeyden vuoksi erityisen tuen päätöstä koskevasta tietojen luovuttamisvelvollisuudesta ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi erikseen pykälään lisättävässä uudessa 5 *momentissa*. Erillinen säännös olisi tarpeen myös siksi, että velvollisuus arvioida ja selvittää oppivelvollisen opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta laajenisi koskemaan ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Oppivelvollinen opiskelija voi tyypillisesti siirtyä ammatilliseen koulutukseen esimerkiksi nivelvaiheen koulutuksen kautta tai keskeytettyään aiemmin aloittamansa toisen koulutuksen järjestäjän opinnot, jolloin perusopetuksen järjestäjä ei ole pykälän 3 momentissa tarkoitettu

aiempi koulutuksen järjestäjä, jolle oppivelvollinen siirtyy. Myös TUVA-koulutukseen on mahdollista siirtyä aiemmin aloitettujen opintojen keskeyttämisen jälkeen.

Ehdotetun säännöksen mukaan perusopetuksen järjestäjän olisi toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös olisi toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Lähtökohtaisesti perusopetuksen järjestäjä toimittaisi 5 momentissa tarkoitettut tiedot pyytämättä oppivelvollisen siirtymässä uuden koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi vastaavasti kuin 3 momentissa. Tiedot voitaisiin kuitenkin antaa myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. Oppivelvollisen siirtymässä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen tai TUVA-koulutukseen, olisi perusteltua, että perusopetuksen järjestäjä toimittaisi tiedon erityisen tuen päätöksestä oma-aloitteisesti ja samalla, kun se toimittaa pykälän 3 momentin nojalla mahdollisia muita tietoja. Jos oppivelvollinen opiskelija on ennen ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettun koulutuksen tai TUVA-koulutuksen aloittamista osallistunut muuhun perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, tiedot voitaisiin toimittaa pääsääntöisesti vain koulutuksen järjestäjän pyynnöstä, sillä perusopetuksen järjestäjällä ei yleensä olisi tietoa oppivelvollisen uudesta opiskelupaikasta.

7.2 Perusopetuslaki

42 §. *Oikaisuvaatimus.* Voimassa olevan pykälän 7 kohdan mukaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta, jos päätös koskee 46 §:n 8 momentissa tarkoitettua opiskelijan eronneeksi katsomista. Viittaus ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uutta 46 a §:ää, jossa säädetäisiin oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

46 §. *Aikuisten perusopetus.* Pykälän 8 momentissa säädetään aikuisten perusopetuksen oppimäärästä, sen suoritusajasta sekä eronneeksi katsomisesta. Momentista ehdotetaan poistettavaksi eronneeksi katsomista koskeva sääntely, josta säädetäisiin jatkossa lakiin lisättäväksi ehdotettavassa uudessa 46 a §:ssä. Momentin sääntelyä ei ehdoteta muutoin muutettavaksi.

46 a §. *Oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsominen.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 46 a §, jossa säädetäisiin oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Ehdotettuun säännökseen siirrettäisiin voimassa olevan lain 46 §:n 8 momentissa oleva sääntely aikuisten perusopetuksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Lisäksi eronneeksi katsomista koskeva sääntely laajennettaisiin koskemaan myös sellaista oppilasta, joka suorittaa niin sanotun lasten oppimäärän mukaista perusopetusta, mutta jonka velvollisuus osallistua perusopetukseen on perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti päättynyt. Osallistuminen lasten perusopetukseen 26 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden päättymisen jälkeen olisi jatkossa yksi vaihtoehto suorittaa oppivelvollisuutta. Eronneeksi katsomista koskevan sääntelyn soveltaminen myös näihin oppilaisiin olisi tärkeää oppivelvollisuuslaissa säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun kannalta. Kun oppivelvollinen ei ole enää 26 §:n 1 momentin nojalla velvollinen suorittamaan oppivelvollisuuttaan nimenomaan perusopetuksessa, hänet voitaisiin katsoa säännöksessä todetuilla perusteilla eronneeksi, jolloin ohjaus- ja valvontavastuu siirtyisi oppivelvollisuuslaissa tarkoitettulla tavalla asuinkunnalle.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan oppilas, jonka 26 §:n 1 momentin mukainen velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt, sekä aikuisten perusopetusta suorittava opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtai-

sen opiskelusuunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu sääntely poikkeaisi sanamuodoltaan voimassa olevan 46 §:n 8 momentin vastaavan säännöksen sanamuodosta, jonka mukaan opiskelija voidaan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti. Muutos olisi teknisluonteinen ja johtuisi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisestä.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan oppilas tai opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän olisi keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi. Pykälän 3 momentissa olisi säännös, jonka mukaan erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta ei tällöin annettaisi.

Ehdotetun 2 momentin mukaan oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, taikka oppilaan tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan 46 §:n 8 momentin vastaavaa säännöstä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta. Ehdotettu sääntely poikkeaisi sanamuodoltaan voimassa olevan 46 §:n 8 momentin vastaavan säännöksen sanamuodosta, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Muutos olisi teknisluonteinen ja johtuisi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisestä. Voimassa olevan säännöksen perusteella on tulkinallisesti epäselvää, tuleeko päätös antaa myös silloin, kun opiskelija itse ilmoittaa eroamisestaan. Ehdotetun muutoksen jälkeen säännös vastaisi muiden koulutuslakien vastaavaa säännöstä ja koskisi selkeästi myös tilanteita, joissa oppilas tai opiskelija itse ilmoittaa eroamisestaan.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen opiskelijan eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä. Perusopetuslakiin ehdotetaan lisättäväksi lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia vastaava säännös oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta kuukauden kuluessa opintojen tosiasiallisesta keskeytymisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen katsottaisiin eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista opetuksen järjestäjän tulisi ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä on vastaavan lukiolain säännöksen säännöskohtaisissa perusteluissa todettu säännöksessä mainitun kuukauden määräajan tarkoittavan sitä, että päätös opiskeluoikeuden menettämisestä (jatkossa eronneeksi katsomisesta) tulisi tehdä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun kuukauden määräaika on täyttynyt. Opiskelijan opiskeluoikeuden katsottaisiin tällöin päättyneen kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Päätös opiskeluoikeuden menettämisestä voitaisiin kuitenkin tehdä myös ennen kuukauden määräaikaa, jos olosuhteiden perusteella on muutoin

selvää, ettei opiskelijan tarkoituksena ole jatkaa opintojaan. Säännöksen tavoitteena on varmistaa, ettei oppivelvollisen opintoihin muodostu perusteettomia pitkiä katkoksia.

Ehdotetussa 4 momentissa olisi myös voimassa olevan 46 §:n 8 momentin sääntelyä vastaava säännös, jonka mukaan oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä. Teknisluonteisena tarkennuksena säännöksen sanamuodosta ehdotetaan poistettavaksi tarpeeton maininta opiskeluoikeuden menettämisestä.

7.3 Lukiolaki

24 §. *Opiskelijan eronneeksi katsominen.* Voimassa olevan lukiolain 24 §:ssä säädetään opiskeluoikeuden päättymisestä. Pykälän terminologia ehdotetaan muutettavaksi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisen vuoksi. Jatkossa lukiolain säännöksissä opiskeluoikeuden päättymisen ja menettämisen sijaan käytettäisiin käsitettä ”eronneeksi katsominen”. Ehdotetut muutokset olisivat tältä osin teknisluonteisia. Myös pykälän *otsikko* ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”Opiskelijan eronneeksi katsominen”.

Voimassa olevan lukiolain 24 §:n *1 momentin* mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädetyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa, samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen, menettää opiskeluoikeutensa. Opiskeluoikeutensa menettää myös sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskeluoikeuden menettämisen sijaan säännöksessä käytettäisiin käsitettä ”eronneeksi katsominen”. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi myös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet lueteltaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen, eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu sääntely poikkeaisi sanamuodoltaan voimassa olevan säännöksen sanamuodosta. Muutos olisi teknisluonteinen ja johtuisi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisestä.

Ehdotetun 1 momentin *2 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän olisi keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi. Pykälän 3 momentissa olisi säännös, jonka mukaan erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta ei tällöin annettaisi.

Ehdotetun 1 momentin *3 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädetyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa. Ehdotettu 3 kohta vastaisi voimassa olevan 1 momentin ensimmäistä virkettä. Lain 23 §:n 2 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna eronneeksi katsomisen perusteena ei erikseen mainittaisi sitä, että opiskelijalle ei ole

myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen. Tämä maininta poistettaisiin tarpeettomana, koska käytännössä tällöin on kyse tilanteesta, jossa opiskelija ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa, mikä ilmenee säännöksestä jo muutoin.

Voimassa olevan pykälän 2 momentissa säädetään, että jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisen vuoksi. Ehdotetun säännöksen mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsottaisiin eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä antaa opiskeluoikeuden päättymisestä erillisen päätöksen. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan teknisluonteisesti muutettavaksi vastaamaan muissa koulutusta koskevissa laeissa olevan vastaavan säännöksen sanamuotoa ja lisäksi siihen lisättäisiin säännös päätöksen antamatta jättämisestä, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Pykälän 4 momentin ensimmäisessä virkkeessä oleva maininta opiskeluoikeuden menettämisestä ehdotetaan muutettavaksi eronneeksi katsomiseksi ja viittaus 1 momenttiin ehdotetaan tarkennettavaksi viittaukseksi kyseisen momentin 1 kohtaan. Momentin kolmannelta virkkeeltä ehdotetaan poistettavaksi maininta opiskeluoikeuden menettämisestä. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

7.4 Laki ammatillisesta koulutuksesta

67 §. Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Ehdotetun säännöksen ensimmäisen virkkeen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Ehdotettu säännös vastaisi nykyistä käytäntöä, mutta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momenttia vastaavasti asiasta ehdotetaan nimenomaisesti säädettäväksi.

Ehdotetun uuden momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen huomioon ottamisesta oppivelvollisen siirtyessä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuun koulutukseen. Jos oppivelvolliselle olisi tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, olisi koulutuksen järjestäjän selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Ehdotettu säännös vastaisi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa säädettyä. Säännös koskisi sekä ammatillista tutkintokoulutusta että työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta.

Ehdotetulla erityisen tuen päätöksen siirtämistä koskevalla sääntelyllä varmistettaisiin, että opiskelijan erityisen tuen tarve ja aiemmin käytetyt tukitoimet tulevat uuden koulutuksen järjestäjän tietoon oppivelvollisen siirtyessä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen. Tällä tuettaisiin sujuvaa siirtymistä perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen. Säännöstä erityisen tuen päätöksen siirrosta sovellettaisiin vain oppivelvolliseen opiskelijaan. Ehdotettua säännöstä

sovellettaisiin myös silloin, kun oppivelvollinen opiskelija on ennen ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen aloittamista osallistunut muuhun perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen, esimerkiksi lukiokoulutukseen tai TUVA-koulutukseen. Tiedonsaantia koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n uudessa 5 momentissa.

97 §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Voimassa olevan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 97 §:n 1 momentin mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet lueteltaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän olisi keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi. Pykälän 3 momentissa olisi säännös, jonka mukaan erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta ei tällöin annettaisi.

Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei olisi suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa suoritus aika määräytyy opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien perusteella. Koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen suoritusajasta. Koulutuksen suoritus aika voi olla kuitenkin enintään kolme vuotta.

Ehdotettu 2 momentti vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

Voimassa olevan 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätöstä ei annettaisi 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa eli silloin, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen opiskelijan eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä. Voimassa olevan säännöksen ensimmäisessä virkkeessä oleva viittaus 1 momenttiin ehdotetaan tarkennettavaksi viittaukseksi kyseisen momentin 1 kohtaan. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä.

7.5 Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta

3 §. *Koulutuksen järjestäjät.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi *4 momentti*, jossa säädettäisiin mahdollisuudesta järjestää tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta työvoimakoulutuksena. Ehdotetun säännöksen mukaan työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovellettaisiin, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta. Opiskelijoiden valitsemisesta työvoimakoulutukseen päättäisi työ- ja elinkeinotoimisto yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa noudattaen vastaavaa sääntelyä kuin työvoimakoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen opiskelijavalinnassa. Koulutuksessa sovellettaisiin myös muita opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä vastaavasti kuin työvoimakoulutuksena järjestettävässä ammatillisessa koulutuksessa.

18 §. *Opiskelijan eronneeksi katsominen.* Voimassa olevan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 18 §:n *1 momentin* mukaan opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Lisäksi säännöksen mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa, katsotaan eronneeksi. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet lueteltaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan säännöksen ensimmäistä virkettä.

Ehdotetun 1 momentin *2 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän olisi keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi. Pykälän 3 momentissa olisi säännös, jonka mukaan erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta ei tällöin annettaisi.

Ehdotetun 1 momentin *3 kohdan* mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan säännöksen toista virkettä. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritusajaksi on enintään yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voi myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen.

Voimassa olevan pykälän *2 momentissa* säädetään, että jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan muutettavaksi eronneeksi katsomista koskevien säännösten sanamuotojen yhtenäistämisen vuoksi. Säännöstä ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Voimassa olevan 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätöstä ei annettaisi 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa eli silloin, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen opiskelijan eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä. Voimassa olevan säännöksen ensimmäisessä virkkeessä oleva viittaus 1 momenttiin ehdotetaan tarkennettavaksi viittaukseksi kyseisen momentin 1 kohtaan. Muutoin ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevaa säännöstä. Ehdotettu säännös vastaisi muutoin voimassa olevaa säännöstä.

22 §. Erityisestä tuesta päättäminen. Voimassa olevan säännöksen 1 momentin toisen virkkeen mukaan koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta, jos perusopetuksesta siirtyvälle oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta. Säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että sitä sovellettaisiin aina oppivelvollisen aloittaessa TUVA-koulutuksessa, eikä ainoastaan oppivelvollisen siirtyessä TUVA-koulutukseen suoraan perusopetuksesta. Tiedonsaantioikeutta koskeva säännös olisi oppivelvollisuuslain 23 §:ään lisättävässä uudessa 5 momentissa.

7.6 Laki vapaasta sivistystyöstä

9 §. Valtionosuuden määrä. Pykälän 5 momentissa säädetään oppivelvollisille suunnatun koulutuksen valtionosuuden määrästä. Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös oppivelvollisille suunnatun koulutuksen järjestämiseen myönnettävästä oppimateriaalilisästä. Ehdotetun säännöksen mukaan 7 a luvussa tarkoitetun koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnettäisiin oppimateriaalilisä koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisän euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaan oppimateriaalilisä olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Oppimateriaalilisä myönnettäisiin oppilaitoskohtaisen yksikköhinnan lisäksi. Oppimateriaalilisä ei vaikuttaisi keskimääräiseen yksikköhintaan.

13 §. Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset. Voimassa olevan pykälän 3 momentin mukaan oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi, että oppilaitosten käyttökustannuksista vähennettäisiin myös lain 9 §:n 5 momentin nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisän euromäärä. Lain 11 §:n 2 momentin mukaan opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan kansanopistoille vuosittain jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna kansanopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman vuoden opiskelijaviikkojen määrällä. Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaali- ja työvälinekustannukset luettaisiin käyttökustannuksiksi. Oppimateriaalikustannukset on tarkoitus korvata kuitenkin yksikköhinnan lisäksi myönnettävän erillisen euromääräisen korvauksen eli oppimateriaalilisän perusteella. Myönnettyjen oppimateriaalilisien euromäärä ehdotetaan vähennettäväksi käyttökustannuksista ennen yksikköhintojen laskentaa, jotta oppimateriaalikustannukset eivät tulisi huomioituiksi kahteen kertaan sekä yksikköhinnan että erillisen oppimateriaalilisän kautta.

Vaihtoehtona myönnetyn oppimateriaalilisän vähentämiselle voisi olla sääntely, jonka mukaan oppimateriaalikustannuksia ei luettaisi kustannuspohjaan. On kuitenkin osittain tulkinnanvaraista, mitkä oppimateriaali- ja työvälinekustannukset tulevat rahoitetuksi yksikköhinnan kautta ja mitkä oppimateriaalilisän kautta, sillä kansanopistot ovat jo nykyisin osittain tarjonneet opiskelijoille oppimateriaaleja. Näin ollen on katsottu selkeämmäksi, että kaikki oppimateriaali- ja työvälinekustannukset voidaan lukea kustannuspohjaan, mutta kustannuspohjasta vähennetään myönnetyn oppimateriaalilisän euromäärä.

25 i §. Opiskelijan eronneeksi katsominen. Voimassa olevan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 25 i §:n 1 momentin mukaan opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa, menettää opiskeluoikeutensa. Voimassa olevan 25 i §:n 2 momentin mukaan opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoitukseensa ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskeluoikeuden menettämisen sijaan säännöksessä käytettäisiin käsitettä ”eronneeksi katsominen”. Eronneeksi katsomisen perusteeksi ehdotetaan lisättäväksi oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen toistaiseksi. Säännöstä ehdotetaan selkeytettäväksi myös siten, että eronneeksi katsomista koskevat perusteet luettelaisiin kohdittain.

Ehdotetun 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momentin ensimmäistä virkettä.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän olisi keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Säännös olisi uusi. Oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Tällöin lähtökohtana on opintojen lopullinen keskeyttäminen. Ehdotetun säännöksen myötä opiskelija voitaisiin katsoa eronneeksi suoraan keskeyttämiss päätöksen perusteella, eikä erillistä eroamisilmoitusta tarvittaisi. Pykälän 3 momentissa olisi säännös, jonka mukaan erillistä päätöstä eronneeksi katsomisesta ei tällöin annettaisi.

Ehdotetun 1 momentin 3 kohdan mukaan opiskelija katsottaisiin eronneeksi, jos hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan pykälän 1 momenttia.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin opiskelijan eronneeksi katsomisesta oman ilmoituksen perusteella. Ehdotettu säännös vastaisi voimassa olevan säännöksen 3 momenttia.

Voimassa olevan pykälän mukaan kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi. Säännöksen sanamuoto ehdotetaan teknisluonteisesti muutettavaksi vastaamaan muissa koulutusta koskevissa laeissa olevan vastaavan säännöksen sanamuotoa ja lisäksi siihen lisättäisiin säännös päätöksen antamatta jättämisestä, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi. Ehdotetun 3 momentin mukaan kansanopiston ylläpitäjä antaisi päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta. Aiemmin vastaava säännös on ollut pykälän 4 momentissa.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin oppivelvollisen opiskelijan eronneeksi katsomisesta noudatettavista menettelyistä. Vapaasta sivistystyöstä annettuun ehdotetaan lisättäväksi lukio-

lakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia vastaava säännös oppivelvollisen eronneeksi katsomisesta kuukauden kuluessa opintojen tosiasiallisesta keskeytymisestä. Ehdotetun säännöksen mukaan oppivelvollinen katsottaisiin eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista kansanopiston ylläpitäjän tulisi ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen.

Oppivelvollisuuden laajentamista koskevassa hallituksen esityksessä on vastaavan lukiolain säännöksen säännöskohtaisissa perusteluissa todettu säännöksessä mainitun kuukauden määräajan tarkoittavan sitä, että päätös opiskeluoikeuden menettämisestä (jatkossa eronneeksi katsomisesta) tulisi tehdä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun kuukauden määräaika on täyttynyt. Opiskelijan opiskeluoikeuden katsottaisiin tällöin päättyneen kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Päätös opiskeluoikeuden menettämisestä voitaisiin kuitenkin tehdä myös ennen kuukauden määräaika, jos olosuhteiden perusteella on muutoin selvää, ettei opiskelijan tarkoituksena ole jatkaa opintojaan. Säännöksen tavoitteena on varmistaa, ettei oppivelvollisen opintoihin muodostu perusteettomia pitkiä katkoksia.

Ehdotetussa 4 momentissa olisi myös voimassa olevan 2 momentin toista virkettä vastaava säännös. Säännöksen mukaan oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

7.7 Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä

9 §. *Ammatillista koulutusta koskevat tiedot.* Pykälän 2—4 momenteissa säädetään opetuksen ja koulutuksen tietovarantoon, tarkemmin sanottuna eHOKS:iin tallennettavista tiedoista. Voimassa olevan 3 momentin mukaan opiskelijan osallistuessa tutkintokoulutukseen tai muuhun tarvittavan osaamisen hankkimiseen, tallennetaan 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi tutkintokoulutuksen tai muun tarvittavan osaamisen hankkimisen tavoitteet, sisällöt, opetus ja muut osaamisen hankkimisen tavat ja ajoittuminen. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tietovarantoon tallennettaisiin perustutkintokoulutuksessa oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrä tutkinnon osittain tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain.

Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu opetuksen ja ohjauksen määrä olisi sama tieto, joka ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentin 7 a kohdan mukaan tulee kirjata opiskelijan HOKS:iin. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tehtävänä on perustutkintokoulutuksessa arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä, joten ehdotettu tallennusvelvoite koskisi vain perustutkintokoulutusta.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 10 a §:ssä säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 48 §:n 2 momentissa tarkoitettua opetuksen ja ohjauksen määrän arvioinnissa lähtökohtana käytettävästä tuntimäärästä. Asetuksen 10 a §:n 2 momentin mukaan ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa tutkinnon osan tai yhteisen tutkinnon osan osa-alueen suorittamiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen määrä on vähintään 12 tuntia osaamispistettä kohti. Ehdotetun säännöksen mukaan tuntimäärä tulisi tallentaa tutkinnon osittain tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain. Tutkinnon osan tai sen osa-alueen opetus ja ohjaus voisi koostua yhdessä tai useammassa oppimisympäristössä annettavasta opetuksesta ja ohjauksesta. eHOKS:iin tallennettavan tiedon osalta opetuksen ja ohjauksen tuntimäärää ei kuitenkaan eriteltäisi oppimisympäristöittäin, vaan eHOKS:iin tallennettaisiin tutkinnon osan tai

sen osa-alueen edellyttämän osaamisen hankkimiseksi tarvittavan opetuksen ja ohjauksen kokonaismäärä.

11 c §. *Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan oppivelvollisuusrekisteri sisältää tiedot henkilön oppivelvollisuuden suorittamisen alkamisesta, keskeyttämisestä ja päättymisestä sekä tiedon oppivelvollisuuslaissa säädetyllä tavalla ohjaus- ja valvontavastuussa olevasta tahosta. Pykälän 2 momentissa säädetään tiedoista, jotka opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin. Voimassa olevan säännöksen mukaan näitä tietoja olisivat tieto oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitettua oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta. Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava rekisteriin tieto kunnasta, jolle on tehty oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu ilmoitus vailla opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta.

Oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp, s. 244) on todettu, että tallennettavaksi tulisivat vain sellaiset tiedot, jotka eivät olisi pääteltävissä muutoin. Perusteluissa todetaan, että oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentin mukaan oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa tarkoitettuna lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Tässä perustilanteessa opetuksen järjestäjän ei tarvitsisi erikseen tallentaa tietoa oppivelvollisuuden alkamisesta, vaan se voitaisiin päätellä tietovarantoon 7 §:n perusteella kirjattavan perusopetuksen aloittamistiedon perusteella. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppivelvollisuus alkaa kuitenkin jo vuotta tätä aiemmin. Lisäksi perusopetuslain mukaan lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin tai myöhemmin. Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että näissä tilanteissa perusopetuksen järjestäjän tulisi tallentaa rekisteriin tieto oppivelvollisuuden alkamisesta. Tieto oppivelvollisuuden alkamisesta tulisi tallentaa myös sellaisten oppivelvollisten osalta, jotka muuttavat Suomeen vasta yli 7-vuotiaina. Tällöin tieto kirjattaisiin, kun oppivelvollinen aloittaisi opinnot oppivelvollisuuden suorittamiseksi.

Oppivelvollisuusrekisterin käyttöönoton yhteydessä on selvinnyt, että käytännössä tieto oppivelvollisuuden alkamisesta voidaan päätellä kaikissa tilanteissa opintojen aloitustiedon perusteella, eikä sitä tarvitse erikseen tallentaa. Oppivelvollisuuden alkaminen kirjataan oppivelvollisuusrekisteriin kaikissa tilanteissa sen mukaisesti, kun oppivelvollinen opiskelija on opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella aloittanut opinnot. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sieltä poistettaisiin tallentamisvelvollisuus siltä osin, kun oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana. Tämä tieto voidaan päätellä muista tiedoista, eikä sitä ole käytännössä tallennettu erikseen.

15 §. *Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä.* Oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisuuden suorittaminen päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua tutkinnon taikka niitä vastaavaa Ahvenanmaalla suoritettua tai ulkomaisen koulutuksen. Oppivelvollisuusrekisteri sisältää 11 c §:n 1 momentin mukaisesti tiedon oppivelvollisuuden suorittamisen päättymisestä. Käytännössä tämä tieto päätellään joko 18 ikävuoden täyttymisen perusteella tai sen perusteella, jos oppivelvollinen opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettujen tietojen perusteella on suorittanut ammatillisen tutkinnon ennen 18 ikävuoden täyttymistä.

Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta tallennetaan ylioppilastutkintorekisteriin. Käytännössä on osoittautunut epäselväksi, voiko Ylioppilastutkintolautakunta luovuttaa tiedon ylioppilastutkinnon suorittamisesta Opetushallitukselle ja oppivelvollisuusrekisteriin. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 29 §:n 2 momentin mukaan kyseisessä laissa tarkoitettuihin rekistereihin ja tietovarantoihin sisältyviä tietoja voidaan luovuttaa viranomaiselle opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla viranomaisen lakiin tai laissa säädettyyn tehtävään perustuvan tiedonsaantioikeuden nojalla. Tiedon luovuttaminen voisi olla mahdollista kyseisten säännösten perusteella, mutta se ei ole täysin yksiselitteistä. Edellä mainitut säännökset eivät myöskään sisällä luovutusvelvollisuutta, vaan ainoastaan luovutusoikeuden.

Tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta on tarpeen oppivelvollisuuden suorittamisen ja siihen liittyvän maksuttomuuden päättymisen toteamisen sekä maksuttomuustiedon ja oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilyttämisajkojen määrittelyn kannalta. Oppivelvollisuuslain 16 §:n 1 momentin mukaan koulutus on maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Oikeutta maksuttomaan koulutukseen ei kuitenkaan ole, jos opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon taikka niitä vastaavat ulkomaiset opinnot. Jos opiskelija suorittaa samanaikaisesti ammatillista koulutusta ja lukion oppimäärää, oikeus maksuttomaan koulutukseen päättyy, kun opiskelija on suorittanut ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon, kuitenkin viimeistään sen kalenterivuoden lopussa, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 9 c §:n mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä oppilaitoksen ylläpitäjän on tallennettava tietovarantoon tieto siitä, että opiskelijan aloittama koulutus on oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettua maksutonta koulutusta. Tietovarantoon on tallennettava myös tieto siitä, että opiskelijan oikeutta maksuttomaan koulutukseen on pidennetty oppivelvollisuuslain 16 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettulla tavalla. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan lain 9 c §:ssä tarkoitettua maksuttomuutta koskevat tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus maksuttomaan koulutukseen on päättynyt. Lain 11 e §:n mukaan myös oppivelvollisuusrekisteriin tallennetut tiedot säilytetään viisi vuotta sen jälkeen, kun oikeus oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen on päättynyt.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan oppivelvollisuusrekisteriin luovutettaisiin tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen. Säännös selkeyttäisi oikeustilaa sen suhteen, minkä säännöksen perusteella kyseinen tieto voidaan luovuttaa ja sisältäisi myös luovutusvelvollisuuden.

Ehdotettu muutos selkeyttäisi oikeustilaa sen suhteen, minkä säännöksen perusteella Ylioppilastutkintolautakunta voi luovuttaa Opetushallitukselle ja oppivelvollisuusrekisteriin tiedon ylioppilastutkinnon suorittamisesta. Opetushallitus tarvitsee tietoa oppivelvollisuusrekisterin ylläpidossa, jotta rekisteriin voidaan merkitä tieto oppivelvollisuuden päättymisestä, jos alle 18-vuotias henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon. Lisäksi tietoa tarvitaan maksuttomuustiedon ja oppivelvollisuusrekisterin tietojen säilyttämisajkojen määrittelyssä. Opetushallituksen ylläpitämän Valpas-palvelun kautta oppivelvollisuusrekisteriin tallennetut tiedot ovat koulutuksen järjestäjien käytettävissä ja koulutuksen järjestäjä voi tarkistaa, onko alle 18-vuotiaan opiskelijan oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuus jo päättynyt. Lisäksi koulutuksen järjestäjä tarvitsee tietoa sen määrittämisessä, onko opiskelijalla oikeus oppivelvollisuuslaissa tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, sillä oikeus maksuttomaan koulutukseen on vain ensimmäiseksi

suoritettavassa tutkinnossa, ellei kyseessä ole ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon samanaikainen suorittaminen.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Lakiehdotukseen vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta sisältyisi 9 §:n 5 momenttiin asetuksenantovaltuus, jonka mukaan oppimateriaalilisän euromäärästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Hallituksen esityksen liitteenä olevan asetusluonnoksen mukaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa säädetyt koulutuksen oppimateriaalilisa olisi 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti. Asetuksen sisältöä on kuvattu tarkemmin 9 §:n 5 momentin säännökohtaisten perusteluiden yhteydessä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.8.2022.

Oppivelvollisuuslain muuttamista koskevaan lakiehdotukseen sisältyisi siirtymäsäännös siitä, että jos opiskelija olisi ennen lain voimaan tuloa aloittanut 4 §:ssä tarkoitetut opinnot ja ollut oikeutettu 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyisi näissä opinnoissa, vaikka opiskelija ei 2 §:n nojalla olisi enää oppivelvollinen. Ehdotetulla säännöksellä varmistettaisiin niiden opiskelijoiden oikeusturvaa, jotka ovat ennen lain voimaantuloa ehtineet aloittaa opintonsa siten, että heidät on katsottu maksuttomaan koulutukseen oikeutetuksi, mutta eivät jatkossa kuuluisi enää oppivelvollisuuslain soveltamisalan piiriin. Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyisi kuitenkin vain niissä opinnoissa, jotka opiskelija on aloittanut ennen lain voimaantuloa. Jos henkilö tämän jälkeen aloittaisi uudet opinnot, arvioitaisiin oikeus maksuttomuuteen näissä opinnoissa opintojen aloittamishetkellä voimassa olevan lainsäädännön nojalla.

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettavan lakiehdotuksen voimaantulosäännöksessä säädettäisiin, että opetuksen ja ohjauksen määrää koskevaa tallentamisvelvoitetta ei sovellettaisi opiskelijaan, joka on aloittanut opintonsa ennen tämän lain voimaantuloa. Tallentamisvelvoite koskisi siis vain niitä opiskelijoita, jotka aloittavat opintonsa 1.8.2022 tai sen jälkeen. Käytännössä tallentamisvelvoite koskisi opintonsa syksyllä 2022 aloittavia uusia opiskelijoita, joille ensimmäistä kertaa laaditaan eli hyväksytään HOKS kyseisissä opinnoissa. Tallentamisvelvoite ei koskisi tilanteita, joissa opintonsa ennen lain voimaantuloa aloittaneen opiskelijan HOKS:ia päivitetäisiin.

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettavan lakiehdotuksen voimaantulosäännökseen sisältyisi myös tietojen takautuvaa tallentamisvelvollisuutta koskeva säännös. Ehdotetun säännöksen mukaan opetuksen ja ohjauksen määrää koskevat tiedot olisi tallennettava takautuvasti tietovarantoon viimeistään 30 päivänä syyskuuta 2022. Säännös mahdollistaisi kahden kuukauden siirtymäajan tiedonsiirron rajapintaratkaisujen toteuttamiseksi. Lähtökohtaisesti siirtymäajan jälkeen HOKS:iin kirjatut tiedot siirtyisivät rajapintojen kautta ajantasaisesti tietovarantoon.

10 Toimeenpano ja seuranta

Oppivelvollisuuden laajentamisen seurantasuunnitelman mukaisesti oppivelvollisuuden laajentamisen seuranta jakautuu seuraaviin hallituksen esityksen mukaisiin temaattisiin kokonaisuuksiin: 1. Oppivelvollisten hakeutuminen koulutukseen ja koulutukseen pääsy, 2. Opinto-ohjaus ja koulutukseen kiinnittyminen, 3. Opetus ja ohjaus, 4. Erityinen tuki ja muut tukimuodot, 5. Oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi, 6. Uudistuksen kustannusvaikutukset, 7. Uudistuksen

tavoitteiden toteutuminen ja vaikuttavuus. Hallituksen esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia seurattaisiin osana oppivelvollisuuden seurantasuunnitelman mukaista seurantaa. Seurantasuunnitelman 1. temaattisessa kokonaisuudessa oppivelvollisten koulutukseen hakeutumista ja pääsyä seurataan vuosittain ottaen huomioon koulutukseen pääsyn ja oppivelvollisten ohjauksen kannalta kriittiset ajankohdat pitkin vuotta. Seurantasuunnitelmassa todetun mukaisesti seurannan tavoitteena on varmistaa, että kaikki oppivelvolliset hakeutuvat perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja myös saavat opiskelupaikan riippumatta siitä, missä päin Suomea asuvat. Erityistä huomiota kiinnitetään erityiseen tukeen tai vaativaan erityiseen tukeen oikeutettujen, maahanmuuttajien sekä ilman perusopetuksen päättötodistusta jääneiden opiskelijoiden koulutuspolkuihin.

Seurantasuunnitelman 3. temaattisen kokonaisuuden yhteydessä todetaan toisen asteen tutkinnon suorittamisen edellyttävän, että opiskelijat saavat riittävästi opetusta ja ohjausta tutkinnon suorittamiseksi tarvittavan osaamisen hankkimiseen. Seurantasuunnitelman mukaan opetuksen ja ohjauksen seurannan keskiössä ovat opetuksen ja ohjauksen laatu ja koulutuksen tuottama osaaminen. Ammatillisessa koulutuksessa huomiota kiinnitetään opetuksen ja ohjauksen laadun ohella eri oppimisympäristöissä annettavan opetuksen ja ohjauksen määrään ja riittävytyteen, sillä siitä on kannettu huolta jo ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon yhteydessä. Ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen määrästä ei saada tällä hetkellä kattavaa seurantatietoa. Seurantasuunnitelman mukaan jatkossa on tarkoitus kehittää opetuksen ja ohjauksen määrän seurantaa hyödyntämällä erilaisia tietolähteitä ja rekistereitä. Esityksen mukainen tietojen tallennusvelvoite eHOKS:iin olisi osa tätä seurannan kehittämistä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus ovat käynnistäneet maahan muuttaneiden perusopetuksen oppilaiden oppimis- ja koulunkäyntivalmiuksia tukevan toimenpideohjelman. Vuosille 2022—2026 ajoittuva ohjelma suunnataan erityisesti vuosiluokkien 7—9 oppilaille. Toimenpideohjelmalla vahvistetaan erityisesti vieraskielisten sekä vasta maahan tulleiden oppilaiden kielitaitoa, opiskelu- ja koulunkäyntivalmiuksia ja perustaitoja sekä varmistetaan sujuvia siirtojämiä toiselle asteelle ja valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen. Toimenpideohjelma on osa perusopetuksen Oikeus oppia –ohjelmaa. Maahanmuuttotaustaisten oppilaiden perustaitojen toimenpideohjelmaan on varattu 13 miljoonaa euroa. Tämä toimenpideohjelma tukee osaltaan vasta maahan tulleiden nuorten oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen ensimmäisten vuosien rahoitukseen sovelletaan siirtymämenettelyä niin kauan kuin rahoituksen perusteena ei voida käyttää tilastotietoihin ilmoitettuja tässä koulutuksessa toteutuneita opiskelijaviikkoja. Opetus- ja kulttuuriministeriön 4.11.2021 päivätyllä päätöksellä kansanopistojen vuoden 2022 valtionosuuden perusteena käytettävien opiskelijaviikkojen määrän vahvistamisesta ja opiskelijaviikkojen yksikköhinnan määräämisestä on myönnetty oppivelvollisille suunnatun koulutuksen ennakollinen lisärahoitus, joka määräytyy siirtymämenettelyn mukaisesti 20.9.2021 Opetushallitukselle ilmoitetun opiskelijamäärän perusteella. Ennakollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden osalta Opetushallitukselle 20.9.2022 ilmoitetun opiskelijamäärän mukaisesti, mistä syystä loka-kuussa 2022 annetaan tämän koulutuksen osalta uusi tarkistettu päätös, jossa aiemmin myönnetty ennakollinen rahoitus tarkistetaan syyslukukauden osalta todellisen opiskelijamäärän mukaiseksi. Samalla päätöksellä voitaisiin myös syyslukukauden rahoitettavien opiskelijaviikkojen osalta lisätä rahoitettavaksi esityksessä ehdotettu opiskelijaviikkokohtainen oppimateriaalilisä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla olisi erityisesti merkitystä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuden ja 16 §:n sivistyksellisten oikeuksien kannalta. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat

yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Ehdotetut muutokset 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksien laajentamisesta, opiskelupaikan osoittamisen menettelyn nopeuttamisesta ja tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta tukisivat perustuslain mukaisen yhdenvertaisuuden ja lasten oikeuksien toteutumista. Ehdotetut muutokset tukisivat erityisesti vieraskielisten sekä vammaisten ja muuten haavoittuvassa asemassa olevien lasten oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia.

Ehdotetuilla muutoksilla otettaisiin huomioon myös lapsen etuun liittyvät yksilölliset näkökohdat. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on painotettu, että lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti myös sääntelyn soveltamisessa (PeVL 18/2020 vp, s. 3, PeVM 14/2020 vp, s. 2, PeVM 6/2020 vp, s. 3, PeVL 18/2018 vp, s. 3, ja PeVL 17/2018 vp, s. 3). Ehdotetut muutokset tukisivat myös vammaisyleissopimuksen mukaisten vammaisten henkilöiden oikeutta koulutukseen koskevien määräysten toteuttamisesta. Lisäksi ne tukisivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisyleissopimuksen mukaista lapsen edun huomioon ottamista.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Toteuttaakseen tämän oikeuden asteittain ja yhtäläisesti kaikille jäsenvaltiot artiklan a) kohdan mukaan tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla. Vastaavasta oikeudesta maksuttomaan alkeisopetukseen määrätään myös TSS-sopimuksessa sekä Unescon yleissopimuksessa. Voimassa oleva perusopetuslain sääntely turvaa tämän kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa mainitun oikeuden maksuttomaan perusopetukseen.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuden laajentamiseen antamassaan lausunnossa, että oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta (PeVL 43/2020 vp, s. 4, ks. myös PeVL 48/2021 vp, s. 2). Oppivelvollisuuden laajentamiseen annetussa lausunnossa todetaan lisäksi perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraavan, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuden suorittamismuotoja laajennettavaksi 17 vuotta täyttäneiden osalta. Oppivelvollisten osalta sekä lasten että aikuisten perusopetus kuuluisivat perustuslain 16 §:n 1 momentin piiriin. Molemmat perusopetuksen suorittamismuodot olisivat oppivelvollisille perustuslain 16 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla maksuttomia. Myös majoitus- ja matkakorvausta koskevan sääntelyn laajentamisella varmistettaisiin oppivelvollisten perustuslain mukaista oikeutta maksuttomaan oppivelvollisuuskoulutukseen.

Perustuslain mukaan oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Voimassa olevassa oppivelvollisuuslaissa, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, rajataan oppivelvollisuuden soveltamisalan piiriin kuuluvaa henkilöjoukkoa. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin sanamuodon mukaan oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset. Oppivelvollisuuden piiriin kuulumista koskevan säännöksen sanamuoto siirrettiin sellaisenaan perusopetuslaista oppivelvollisuuslakiin oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden vakiintuneen soveltamiskäytännön mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa tarkoitettu kotikunta,

ja kyseistä soveltamiskäytäntöä on sovellettu myös uuden oppivelvollisuuslain mukaiseen laajennettuun oppivelvollisuuteen.

Esityksessä ehdotetaan rajattavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset alaikäiset henkilöt, jotka ovat oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa eli ovat hakeutuneet Suomeen vapaaehtoisesti suorittamaan toisen asteen opintoja. Osittain tällaiset henkilöt rajautuvat soveltamisalan ulkopuolelle jo nykyisin siitä riippuen, ovatko he hakeneet ja onko heille myönnetty kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta vai ei. Uutta oppivelvollisuuslakia säädettäessä tarkoituksena ei ole ollut, että Suomessa tilapäisesti opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt tulisivat oppivelvollisuuden piiriin, koska oppivelvollisuuslain mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia ei ole asiallisesti perusteltua soveltaa tällaisiin opiskelijoihin. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisuuden tulkintakäytäntö, eli vakinaisen asumisen ja täten oppivelvollisuuden sitominen kotikuntaan, on kuitenkin tuonut tämän opiskelijaryhmän laajennetun oppivelvollisuuden piiriin.

Ehdotuksessa rajattaisiin oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle sellaiset Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt, joilla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolella ovat jo tällä hetkellä ne Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt, joilla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa. Ehdotetulla muutoksella kaikki Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat alaikäiset henkilöt asetettaisiin yhdenvertaiseen asemaan siitä riippumatta, onko heillä kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta vai ei. Kotikunnan saaminen perustuu hakemukseen ja Suomessa voi tilapäisesti oleskella myös ilman kotikuntaa. Tätä opiskelijaryhmää ei asetettaisi erilaiseen asemaan perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyillä lähtökohtaisesti kielletyillä erotteluperusteilla, vaan ehdotetun muutoksen myötä kaikki opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevat olisivat kotikuntastatuksesta ja iästä riippumatta yhdenvertaisessa oikeudellisessa asemassa. Opiskelutarkoituksella voidaan katsoa olevan määräävämpi vakinaista asumista ja samanlaista tosiasiallista oikeusasemaa määrittävä tekijä kuin kotikuntalain mukaisen kotikunnan olemassaololla, koska jälkimmäinen voi olla osin sattumanvaraista.

Ehdotetulla oppivelvollisuuslain soveltamisalan muutoksella selkeytettäisiin Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevan alaikäisen opiskelijan ja hänen huoltajansa oikeudellista asemaa. Ehdotetulla muutoksella mahdollistettaisiin, että opiskelijalla olisi oikeus keskeyttää ne opinnot, joihin hän on vapaaehtoisesti hakeutunut. Ehdotetun muutoksen myötä opiskelutarkoituksessa Suomessa oleskelevan alaikäisen opiskelijan huoltajaan ei myöskään voitaisi kohdistaa oppivelvollisuuden suorittamisen valvontavastuuta ja sen laiminlyönnin perusteella määrättäviä mahdollisia sanktioita.

Perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen osallistuu jo voimassa olevan sääntelyn nojalla alaikäisiä opiskelijoita, joita ei katsota oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisiksi ja jotka eivät täten ole oikeutettuja oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi ja vähäisessä määrin laajennettavaksi sitä alaikäisten opiskelijoiden joukkoa, joka rajautuisi oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle rajaaminen tarkoittaisi Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien henkilöiden kohdalla myös sitä, että heillä ei olisi oikeutta oppivelvollisuuslain 17 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Perustuslakivaliokunnan oppivelvollisuutta ja siihen liittyvää maksuttomuutta koskeva tulkintakäytäntö huomioiden perusopetuksen jälkeisen koulutuksen voidaan katsoa olevan perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyn opetuksen maksuttomuuden piirissä vain oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen osalta.

Perustuslakivaliokunta on oppivelvollisuuden laajentamiseen antamassaan lausunnossa (s. 9—10) kiinnittänyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan sääntelyn yhteydessä huomiota perustuslain yhdenvertaisuussääntelyyn sekä vammaisyleissopimuksen ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaisiin vammaisten henkilöiden koulutukseen pääsyyn liittyviin oikeuksiin. Perustuslakivaliokunnan mukaan sinänsä on selvää, että terveydentila ja vammaisuus voivat joissakin tapauksissa muodostua käytännössä esteiksi opintojen harjoittamiselle (PeVL 60/2010 vp, s. 3/II). Valiokunta viittasi myös ammatillisen koulutuksen kokonaisuudistuksen yhteydessä lausumaansa (PeVL 22/2017 vp, s. 4) ja totesi, että sairaus tai vamma ei valiokunnan mielestä kuitenkaan voi olla lähtökohtainen peruste sulkea lasta oppivelvollisuuden ja siten maksuttoman perusopetuksen sekä jatkossa myös toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevaa säännöstä tarkennettiin lisäämällä oppivelvollisuuslain 7 §:n 3 momenttiin säännös, jonka mukaan ennen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä koskevan päätöksen tekemistä tulee selvittää, onko oppivelvollisuuden suorittaminen 1 momentin 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, eli keskeytettäessä oppivelvollisuuden suorittaminen pitkäaikaisen sairauden, vamman tai elämäntilanteen vuoksi, mahdollista yksilöllisten valintojen, yksilöllistämisen, välttämättömien tukitoimien tai kohtuullisten mukautusten avulla (SiVM 15/2020 vp). Lisäksi oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa säädetään, että oppivelvollisella on oikeus keskeyttää oppivelvollisuuden suorittaminen toistaiseksi, jos oppivelvollisuuden suorittamisen estävä sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. Oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen tehdään aina oppivelvollisen tai hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa hakemuksesta, ei missään tilanteessa viranomaisaloitteisesti, ja määräaikainen keskeyttäminen on aina ensisijaista. Toistaiseksi keskeyttämisen kynnyks on siis laissa asetettu varsin korkeaksi.

Esityksessä ehdotetun säännöksen eronneeksi katsomisesta, jos oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi, ei voida katsoa tosiasiallisesti heikentävän henkilön sivistyksellisiä oikeuksia, eli mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuuttaan ja osallistua koulutukseen. Eronneeksi katsominen tässä tilanteessa on luonteeltaan toistaiseksi tehtävästä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä johtuva teknisluonteinen seuraus. Käytännössä kyse on tilanteesta, jossa jo oppivelvollisen tahdonilmaisuu perustuvan hakemuksen perusteella on arvioitu, ettei oppivelvollinen tosiasiallisesti voi suorittaa oppivelvollisuuttaan ja este on pysyvä. Mikäli kuitenkin olisi niin, että oppivelvollisen tilanne muuttuisi, pääsisi henkilö takaisin oppivelvollisuuden ja opintojen piiriin hakeutumalla uudelleen koulutukseen.

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän suojan perusoikeutena jokaiselle. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkinnan mukaan henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain mukaisessa ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia, joista säädetäisiin oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momenteissa. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen päätöksen käyttämisestä erityisen tuen tarpeen selvittämisen ja arvioinnin pohjana oppivelvollisen opiskelijan aloittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun koulutuksen. Tätä koskeva tiedonsaantioikeus olisi oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momentissa. Edellä mainittujen säännösten perusteella käsiteltäisiin henkilötietoja, jotka liittyvät opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn ja näin ollen ovat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 14/2018 vp) katsonut lähtökohtaisesti riittävää olevan, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuojaa-

asetuksen kanssa. Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi valiokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuojasetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätämisen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuojasetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (ks. myös PeVL 2/2018 vp, s. 5, PeVL 1/2020 vp, s. 2, PeVL 4/2020 vp, s. 8).

Esityksessä lähdetään siitä, että henkilötietojen osalta EU:n tietosuojasetusta täydentäviä säännöksiä on mahdollista säätää, koska kyseessä on asetuksen 6 artiklan 1. kohdan c alakohdan tarkoittama käsittelyperuste eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 3–5 momentissa tarkoitettujen tietojen olisivat tyypillisesti erityisen tuen tarvetta tai muutoin oppivelvollisen terveyttä koskevia tietoja. Terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuojasetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan erityisiä henkilötietoja, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä. Ehdotettujen säännösten yhteensopivuutta yleisen tietosuojasetuksen kanssa sekä kansallisen liikkumavaran käyttöä on arvioitu esityksen jaksossa 4.2.3.4. *Tietosuojavaikutukset.*

Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 20/2020 vp, s. 4, PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40). Salassa pidettävän tiedon luovuttamisen osalta perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (esim. PeVL 4/2017 vp). Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 46/2016 vp, s. 5–6 ja siinä viitatuksi lausunnot).

Esityksessä ehdotetun erityisiä henkilötietoja koskevan sääntelyn oikeasuhtaisuus on huomioitu säätämällä oppivelvollisuuslain 23 §:n 3 ja 4 momenteissa tarkoitettu tiedonsaantioikeus vain välttämättömiin tietoihin ja määrittelemällä mahdollisimman täsmällisesti ja tarkkarajaisesti tietoa saavat tahot ja tilanteet, joissa tietoja tulee luovuttaa. Tietojen luonteeseen liittyen tietojen luovuttajalle jäisi kuitenkin tapauskohtaisesti sen arvioiminen, mitkä tiedot se katsoo asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun sekä opiskelupaikan osoittamisen kannalta välttämättömiksi, eikä luovutettavia tietoja olisi säännöksessä mahdollista luetteloida yksityiskohtaisesti. Oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momentin mukainen tiedonsaantioikeus olisi sanamuodoltaan pykälän 3 ja 4 momenteja täsmällisempi ja tarkkarajaisempi. Säännöksen mukaan tiedonsaantioikeus koskisi perusopetuslaissa tarkoitettua erityisen tuen päätöstä, joka perusopetuksen järjestäjän tulisi toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle oppivelvollisen opiskelijan aloittaessa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutuksen tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua koulutuksen. Ehdotettuun 5 momentin säännökseen ei sisältyisi välttämättömyysedellytystä, sillä tiedonantaja, tiedonsaaja, luovutettava tieto ja luovutustilanne olisi säädetty säännöksessä yksityiskohtaisesti.

Ehdotetun erityisiä henkilötietoja koskevan sääntelyn voidaan katsoa ottavan huomioon yleisen tietosuojasetuksen vaatimukset erityisten henkilötietojen käsittelystä sekä perustuslakivaliokunnan arkaluonteisia tietoja koskevan tulkintakäytännön. Kansallinen erityissääntely katsottaisiin välttämättömäksi myös riskiperustaisen lähestymistavan näkökulmasta, koska kyse on terveydentilaa ja toimintakykyä koskevien erityisten henkilötietojen käsittelystä, ja siksi on olemassa riski rekisteröidyn kannalta, mikäli yksityiskohtaista sääntelyä ei olisi. Tietojen luovutusmahdollisuus rajoittaisi henkilön yksityisyyden suojaa, mutta toisaalta varmistaisi sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, joka esityksessä katsotaan perusteeksi säätää terveydentilaa koskevien tietojen luovutusmahdollisuudesta.

Perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaisesti kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoritua velvoitetaan (PeVL 29/2009 vp, PeVL 50/2005 vp, s. 2/I, PeVL 41/2002 vp, s. 3/II). Vaatimus kuntien rahoitusperiaatteesta toteuttaa kuntien perustuslain 121 §:n 2 momentin mukaista itsehallintoa. Esityksessä ei ehdoteta kunnille uusia tehtäviä. Esityksellä mahdollistettaisiin 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten jatkaminen lasten perusopetuksessa, mutta tämä ei olisi kuntia velvoittava tehtävä. Kunnat ovat tosiasiaassa tarjonneet tätä mahdollisuutta ilman siihen velvoittavaa säännöstä ja esityksessä ehdotetun muutoksen myötä tämä katsottaisiin hyväksyttäväksi oppivelvollisuuden suorittamismuodoksi. Kyseessä olisi samankaltainen tilanne kuin esimerkiksi silloin, jos kunta lukiokoulutuksen järjestäjänä vapaaehtoisesti tarjoaa opiskelijoille maksuttomia oppimateriaaleja tai koulukuljetuksia, vaikka laki ei tähän velvoita.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n otsikko ja 2 momentin 5 kohta, 5 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 momentti, 15 §, 16 §:n 4 momentti, 17 §:n 3 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta, 20 §:n 2 momentti sekä 23 §:n 3 ja 4 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 15 a § ja 23 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu.

3 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuudesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa.

4 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

3 luku

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu

13 §

Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava eronneeksi katsomisesta oppivelvollisen huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

15 §

Opiskelupaikan osoittaminen

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukauden kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alkamisesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, jos oppivelvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa. Jos oppivelvollisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrätään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle järjestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle voidaan oppivelvollisen taikka hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumuksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1 momentissa säädetyn määräajan päättymistä.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa on otettava huomioon alueen koulutustarjonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä oppivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opiskelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä järjestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollisen henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuksien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoitettulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

15 a §

Menettely opiskelupaikan osoittamisessa

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen sekä koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämislupa taikka joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen ja mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.

16 §

Oikeus maksuttomaan koulutukseen

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Maksuttomuuden pidentämistä voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.

17 §

Maksuttomuuden laajuus

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, - asujen ja - aineiden maksuttomuutta sekä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §

Majoituskorvaus oppivelvolliselle

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitettua opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityistilanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädettyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa. Sama koskee mainitun pykälän 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

23 §

Tietojensaanti

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Kun oppivelvollisesta tehdään 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle, koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän tai asuinkunnan pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. Oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos opiskelija on ennen lain voimaan tuloa aloittanut 4 §:ssä tarkoitettut opinnot ja ollut oikeutettu 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyy näissä opinnoissa, vaikka opiskelija ei 2 §:n nojalla ole enää oppivelvollinen.

2.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 42 §:n 1 momentin 7 kohta ja 46 §:n 8 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1216/2020, sekä
lisätään lakiin uusi 46 a § seuraavasti:

42 §

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua, jollei tässä laissa toisin säädetä, jos päätös koskee:

7) 46 a §:ssä tarkoitettua oppilaan tai opiskelijan eronneeksi katsomista.

46 §

Aikuisten perusopetus

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövaiheen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhteensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin enintään viidessä vuodessa.

46 a §

Oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsominen

Oppilas, jonka 26 §:n 1 momentin mukainen velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt, ja aikuisten perusopetusta suorittava opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, taikka oppilaan tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen oppilaan tai opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen

HE 54/2022 vp

oppivelvollisen eronneeksi katsomista opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

lukiolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 24 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1217/2020, seuraavasti:

24 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen, eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 97 §, sellaisena kuin se on laissa 1218/2020, sekä
lisätään 67 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

67 §

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;

3) hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu henkilökohtaisen osaamisen

HE 54/2022 vp

kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

5.

Laki

tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 18 §
ja 22 §:n 1 momentti sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1117/2021, uusi 4 momentti seuraavasti:

3 §

Koulutuksen järjestäjät

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta.

18 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitettun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädetyssä suoritusajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

6.

Laki

vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 5 momentti, 13 §:n 3 momentti ja 25 i §,
sellaisina kuin ne ovat, 9 §:n 5 momentti ja 25 i § laissa 1219/2020 sekä 13 §:n 3 momentti laissa 579/2015, seuraavasti:

9 §

Valtionosuuden määrä

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta. Lisäksi 7 a luvussa tarkoitettua koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnetään oppimateriaalilisa koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisan euromäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

13 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laskemisvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä sekä 9 §:n 5 momentin nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisan euromäärä.

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien,

HE 54/2022 vp

kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Kansanopiston ylläpitäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista kansanopiston ylläpitäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .

7.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n 3 momentti, 11 c §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti laissa 568/2019 ja 11 c §:n 2 momentti laissa 1221/2020, seuraavasti:

9 §

Ammatillista koulutusta koskevat tiedot

Jos opiskelija osallistuu tutkintokoulutukseen tai muuhun tarvittavan osaamisen hankkimiseen, tallennetaan 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi tutkintokoulutuksen tai muun tarvittavan osaamisen hankkimisen tavoitteet, sisällöt, opetus ja muut osaamisen hankkimisen tavat ja ajoittuminen. Perustutkintokoulutuksessa tallennetaan lisäksi oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrä tutkinnon osittain tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain.

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

15 §

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitettut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakenneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen. Oppivelvollisuusrekisteriin luovutetaan tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

HE 54/2022 vp

Lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen ja ohjauksen määrää koskevaa tallentamisvelvoitetta ei sovelleta opiskelijaan, joka on aloittanut opintonsa ennen tämän lain voimaantuloa.

Lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen ja ohjauksen määrää koskevat tiedot on tallennettava takautuvasti tietovarantoon viimeistään 30 päivänä syyskuuta 2022.

Helsingissä 21.4.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Opetusministeri Li Andersson

1.

Laki

oppivelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n otsikko ja 2 momentin 5 kohta, 5 §:n 3 momentti, 13 §:n 1 momentti, 15 §, 16 §:n 4 momentti, 17 §:n 3 momentti, 19 §:n 1 momentin 1 kohta, 20 §:n 2 momentti sekä 23 §:n 3 ja 4 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 15 a § ja 23 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päättyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. *Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa ja hänen maassa oleskelunsa peruste on muu kuin opiskelu.*

3 §

3 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksessa

Oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa.

Oppivelvollisuuden suorittamisvelvollisuudesta perusopetuksessa säädetään perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa.

4 §

4 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisen jälkeen

Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös:

Voimassa oleva laki

5) perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa *siten kuin jäljempänä 5 §:ssä säädetään*.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla *aikuisten* perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

3 luku

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu

13 §

Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava *oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäneen* oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu

Ehdotus

5) perusopetuslain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettussa perusopetuksessa, mainitun lain 46 §:n 1 momentissa tarkoitettussa aikuisten perusopetuksessa tai vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettussa koulutuksessa 5 §:n mukaisesti.

5 §

Oppivelvollisuuden suorittaminen eräissä tilanteissa

Oppivelvollinen, joka ei ole suorittanut perusopetuksen oppimäärää lukuvuoden päättyessä sinä kalenterivuonna, jona hän täyttää 17 vuotta, voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla perusopetukseen tai muuhun 4 §:ssä tarkoitettuun koulutukseen. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan, mitä asianomaista koulutusta koskevissa laeissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista.

3 luku

Oppivelvollisuuden suorittamisen ohjaus- ja valvontavastuu

13 §

Oppivelvollisen eronneeksi katsominen

Edellä 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koskevan päätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, onko oppivelvollinen aloittanut uudet mainitussa pykälässä tarkoitettut opinnot. Jos oppivelvollinen ei ole aloittanut uusia opintoja, koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava oppivelvollisen yksilöinti- ja yhteystiedot oppivelvollisen asuinkunnalle sekä ilmoitettava *eronneeksi katsomisesta oppivelvollisen* huoltajalle ja muulle lailliselle edustajalle. Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on myös silloin, jos oppivelvollisen opiskeluoikeus on peruutettu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain nojalla.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain no-
jalla.

15 §

Opiskelupaikan osoittaminen

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukau-
den kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alka-
misesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelu-
paikka tutkintokoulutukseen valmentavassa
koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elä-
mään valmentavassa koulutuksessa, jos oppi-
velvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoite-
tussa koulutuksessa. *Koulutuksen järjestäjän,
jolle on myönnetty edellä mainitun koulutuk-
sen järjestämislupa, tulee ottaa opiskelijaksi
sille osoitettu oppivelvollinen.* Jos oppivel-
lisisella arvioidaan olevan tarve saada vaativaa
erityistä tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelu-
paikka sellaisen koulutuksen järjestäjän kou-
lutuksessa, jonka järjestämisluvassa määrä-
tään velvollisuudesta järjestää koulutusta vaa-
tivaan erityiseen tukeen oikeutetuille opiske-
lijoille. Opiskelupaikka voidaan osoittaa
myös asuinkunnan järjestämässä tutkintokou-
lutukseen valmentavassa koulutuksessa.

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa
on otettava huomioon alueen koulutustar-
jonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen
välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen
tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä op-
pivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opis-
kelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen pe-
rusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskie-
len mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä jär-
jestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollis-
en henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuk-
sien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoite-
tulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

*Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai
muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen*

15 §

Opiskelupaikan osoittaminen

Asuinkunnan tehtävänä on kahden kuukau-
den kuluttua ohjaus- ja valvontavastuun alka-
misesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelu-
paikka tutkintokoulutukseen valmentavassa
koulutuksessa tai työhön ja itsenäiseen elä-
mään valmentavassa koulutuksessa, jos oppi-
velvollinen ei ole aloittanut 4 §:ssä tarkoite-
tussa koulutuksessa. Jos oppivelvollisella ar-
vioidaan olevan tarve saada vaativaa erityistä
tukea, hänelle tulee osoittaa opiskelupaikka
sellaisen koulutuksen järjestäjän koulutuk-
sessa, jonka järjestämisluvassa määrätään vel-
vollisuudesta järjestää koulutusta vaativaan
erityiseen tukeen oikeutetuille opiskelijoille.
Opiskelupaikka voidaan osoittaa myös asuin-
kunnan järjestämässä tutkintokoulutukseen
valmentavassa koulutuksessa.

*Vaativaan erityiseen tukeen oikeutetulle jär-
jestettävässä koulutuksessa oppivelvolliselle
voidaan oppivelvollisen taikka hänen huolta-
jansa tai muun laillisen edustajansa suostu-
muksella osoittaa opiskelupaikka jo ennen 1
momentissa säädetyn määräajan päättymistä.*

Soveltuvan opiskelupaikan osoittamisessa
on otettava huomioon alueen koulutustar-
jonta, oppivelvollisen kodin ja oppilaitoksen
välinen etäisyys ja kulkuyhteydet, erityisen
tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä op-
pivelvollisen henkilökohtaiset toiveet. Opis-
kelupaikka tulee osoittaa oppivelvollisen pe-
rusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskie-
len mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä jär-
jestettävässä koulutuksessa tai oppivelvollis-
en henkilökohtaisten toiveiden ja valmiuk-
sien mukaisesti muulla kuin edellä tarkoite-
tulla kielellä järjestettävässä koulutuksessa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalle sekä koulutuksen järjestäjälle.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

Oppivelvollisuutta voi suorittaa opetukseen osallistumatta lukiolain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettuna erityisenä tutkintona tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 52 §:n 6 momentin mukaisesti ilman tutkintokoulutukseen osallistumista.

15 a §

Menettely opiskelupaikan osoittamisessa

Oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa, on kuultava ennen asian ratkaisemista. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös on annettava tiedoksi oppivelvolliselle ja hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen sekä koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen järjestäjän, jolle on myönnetty tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen järjestämis lupa taikka joka järjestää koulutusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutusta annetun lain 28 §:n 3 momentin nojalla, tulee ottaa opiskelijaksi sille osoitettu oppivelvollinen ja mahdollistaa opintojen aloittaminen mahdollisimman pian.

Oppivelvollisen on aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa viipymättä. Opiskelupaikan osoittamista koskeva päätös voidaan panna täytäntöön vailla lainvoimaa olevana.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

16 §

*Oikeus maksuttomaan koulutukseen**Oikeus maksuttomaan koulutukseen*

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. Jos koulutuksen järjestäjä on tehnyt oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä tai opintojen väliaikaista keskeyttämistä koskevan päätöksen, maksuttomuutta näissä opinnoissa pidennetään kuitenkin ilman hakemusta.

Maksuttomuuden pidentämisestä päättää opiskelijan hakemuksesta se koulutuksen järjestäjä, jonka opintojen aikana opiskelija hakee maksuttomuuden pidentämistä. *Maksuttomuuden pidentämistä voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 16 §:n 1 momentissa tarkoitetun maksuttomuuteen oikeuttavan ajan päättymistä.*

17 §

17 §

*Maksuttomuuden laajuus**Maksuttomuuden laajuus*

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, *mainitun pykälän 4 momentissa tarkoitettua ilman hakemusta tehtävää maksuttomuuden pidennystä, edellä 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, - asujen ja –aineiden maksuttomuutta sekä edellä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain silloin, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.*

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeutta maksuttomaan koulutukseen, 1 momentissa tarkoitettujen oppimateriaalien sekä työvälineiden, - asujen ja –aineiden maksuttomuutta sekä 2 momentissa tarkoitettuja maksuja koskeva hallintolain (434/2003) 7 luvun mukainen hallintopäätös vain, jos opiskelija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyytää.

19 §

19 §

*Majoituskorvaus oppivelvolliselle**Majoituskorvaus oppivelvolliselle*

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

Oppivelvollinen on oikeutettu majoituskorvaukseen, jos:

1) matka oppivelvollisen kodista lähimpään sellaiseen lukioon tai monialaiseen ammatilliseen oppilaitokseen, jossa on mahdollisuus saada opetusta oppivelvollisen perusopetuslain 10 §:ssä tarkoitetun opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä, on yli 100 kilometriä;

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme tuntia;

20 §

20 §

Majoituskorvauksen myöntämisen erityislanteet

Majoituskorvauksen myöntämisen erityislanteet

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa.

Poiketen siitä, mitä 19 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään, oppivelvollisella on oikeus majoituskorvaukseen, jos hän ei voi terveydentilaansa tai erityisen tuen tarpeeseen liittyvistä syistä ottaa vastaan opiskelupaikkaa mainitussa kohdassa tarkoitettussa oppilaitoksessa tai häntä ei ole otettu opiskelijaksi edellä tarkoitettuun oppilaitokseen, ja hän opiskelee mainitussa kohdassa säädetyllä tavalla lähimmässä hänelle soveltuvassa oppilaitoksessa. *Sama koskee mainitun pykälän 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.*

23 §

23 §

Tietojensaanti

Tietojensaanti

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Oppivelvollisen siirtyessä toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle koulutuksen järjestäjälle. *Kun oppivelvollisesta tehdään 11 §:n 4 momentissa tai 13 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus asuinkunnalle, koulutuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä toimitettava asuinkunnalle 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot.* Vastaavat tiedot on annettava myös uuden koulutuksen järjestäjän tai asuinkunnan pyynnöstä.

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään, rehtorilla ja oppivelvollisen opetukseen osallistuvalla opettajalla on 4 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa oikeus salassapitosäännösten

Voimassa oleva laki

estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.

Ehdotus

estämättä saada oppivelvollisen koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta. *Oppivelvollisen asuinkunnassa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta hoitavalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 14 §:ssä säädetyn ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseksi sekä opiskelupaikan osoittamiseksi välttämättömät tiedot opiskelijahuoltotyöhön osallistuvilta.*

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos opiskelija on ennen lain voimaan tuloa aloittanut 4 §:ssä tarkoitetut opinnot ja ollut oikeutettu 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen, oikeus maksuttomaan koulutukseen säilyy näissä opinnoissa, vaikka opiskelija ei 2 §:n nojalla ole enää oppivelvollinen.

2.

Laki

perusopetuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 42 §:n 1 momentin 7 kohta ja 46 §:n 8 momentti, sel-
laisina kuin ne ovat laissa 1216/2020, sekä
lisätään lakiin uusi 46 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

42 §

Oikaisuvaatimus

Oikaisuvaatimus

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa
vaatia oikaisua, jollei tässä laissa toisin sää-
detä, jos päätös koskee:

Tässä laissa tarkoitettuun päätökseen saa
vaatia oikaisua, jollei tässä laissa toisin sää-
detä, jos päätös koskee:

7) 46 §:n 8 momentissa tarkoitettua opiske-
lijän eronneeksi katsomista.

7) 46 a §:ssä tarkoitettua *oppilaan tai* opiske-
lijän eronneeksi katsomista.

46 §

46 §

Aikuisten perusopetus

Aikuisten perusopetus

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövai-
heen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhti-
ensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti
opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin
enintään viidessä vuodessa. *Opiskelija voi-*
daan katsoa eronneeksi, jos hän pätevää syytä
ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja jos on
ilmeistä, että opiskelija ei suorita opintojaan
henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mu-
kaisesti. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä
asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan
eronneeksi. Opiskelija katsotaan eronneeksi
myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuk-
sen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan.
Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä

Lukutaitovaiheen sekä alku- ja päättövai-
heen kattava oppimäärä on laajuudeltaan yhti-
ensä enintään nelivuotinen. Päätoimisesti
opiskellen opinnot tulee suorittaa kuitenkin
enintään viidessä vuodessa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana. Oppivelvollisen opiskeluoikeuden menettämisessä ja eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

46 a §

Oppilaan ja opiskelijan eronneeksi katsominen

Oppilas, jonka 26 §:n 1 momentin mukainen velvollisuus suorittaa perusopetusta on päättynyt, ja aikuisten perusopetusta suorittava opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin oppilas tai opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, taikka oppilaan tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen oppilaan tai opiskelijan eronneeksi katsomisesta, lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä

HE 54/2022 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain
13 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

3.

Laki

lukiolain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 24 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1217/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Opiskeluoikeuden päättyminen

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa, *samoin kuin opiskelija, jolle ei ole myönnetty lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen*, menettää opiskeluoikeutensa. Opiskeluoikeutensa menettää myös sellainen opiskelija, joka pätevää syytä ilmoittamatta on poissa opetuksesta ja on ilmeistä, ettei hänen tarkoituksenaan ole jatkaa opintoja.

Jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Koulutuksen järjestäjä antaa opiskeluoikeuden päättymisestä erillisen päätöksen.

Oppivelvollisen katsotaan menettäneen opiskeluoikeutensa 1 momentissa tarkoitetulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen, eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;

3) hän ei ole suorittanut opintojaan 23 §:n 2 momentissa säädettyssä ajassa tai hänelle myönnettyssä lisäajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta, lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei

HE 54/2022 vp

Voimassa oleva laki

eronneeksi, mikäli hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen *opiskeluoikeuden menettämässä ja* eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Ehdotus

osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

4.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain 67 ja 97 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 97 §, sellaisena kuin se on laissa 1218/2020, sekä
lisätään 67 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

67 §

67 §

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Erityisestä tuesta ja poikkeamisesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

97 §

97 §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä tai hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

- 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
- 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- 3) hän ei ole suorittanut työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta 11 §:ssä säädettyssä ajassa.

Voimassa oleva laki

Opiskeliija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskeliija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitettulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Ehdotus

Opiskeliija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskeliija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta, *lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.*

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla *perusteella* viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen taikka näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki**tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 18 §
 ja 22 §:n 1 momentti sekä
lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1117/2021, uusi 4 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

3 §

*Koulutuksen järjestäjät**Koulutuksen järjestäjät*

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta voidaan järjestää myös työvoimakoulutuksena. Työvoimakoulutuksena järjestettävään koulutukseen sovelletaan, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään työvoimakoulutuksesta.

18 §

18 §

*Opiskelijan eronneeksi katsominen**Opiskelijan eronneeksi katsominen*

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritusajassa, katsotaan eronneeksi.

Jos opiskelija itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan, hänen opiskeluoikeutensa päättyy siitä päivästä, jona ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:
 1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua 14 §:ssä tarkoitetun suunnitelman mukaiseen opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;
 2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla;
 3) hän ei ole suorittanut opintojaan 11 §:n 2 momentissa säädettyssä suoritusajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa koulutuksen järjestäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu koulutuksen järjestäjälle, tai opiskelijan ilmoittamasta myöhemmästä ajankohdasta.

Voimassa oleva laki

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentissa tarkoitettulla tavalla viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, mikäli hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos *perusopetuksesta siirtävälle* oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, on koulutuksen järjestäjän selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Ehdotus

Koulutuksen järjestäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta, *lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta*.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla *perusteella* viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, *jos* hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

22 §

Erityisestä tuesta päättäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida opiskelijan erityisen tuen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän *on* selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisen tuen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 9 §:n 5 momentti, 13 §:n 3 momentti ja 25 i §,
 sellaisina kuin ne ovat, 9 §:n 5 momentti ja 25 i § laissa 1219/2020 sekä 13 §:n 3 momentti laissa 579/2015, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

9 §

9 §

*Valtionosuuden määrä**Valtionosuuden määrä*

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta.

Kansanopistojen ylläpitäjälle, joka järjestää 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta, valtionosuutta myönnetään koulutuksen järjestämiseen sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää oppivelvollisuuteen kuuluvaa koulutusta. *Lisäksi 7 a luvussa tarkoitettua koulutuksen järjestämiseen kansanopiston ylläpitäjälle myönnetään oppimateriaalilisä koulutukseen varatun valtion talousarviossa olevan määrärahan puitteissa. Oppimateriaalilisan euromäärästä säädetään valtioneuvoston asetuksella.*

13 §

13 §

*Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset**Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset*

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laske-
 misvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä.

Edellä 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten käyttökustannuksista vähennetään oppilaitosten ylläpitäjille 14 §:n nojalla asianomaista toimintaa varten kustannusten laske-
 misvuonna myönnettyjä valtionavustuksia vastaava euromäärä *sekä 9 §:n 5 momentin*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

nojalla kustannusten laskemisvuonna myönnetyn oppimateriaalilisän euromäärä.

25 i §

25 i §

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelijan eronneeksi katsominen

Opiskelija, joka ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa, *menettää opiskeluoikeutensa.*

Opiskelija katsotaan myös eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä. *Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.*

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjän on tehtävä asiassa päätös, jossa opiskelija katsotaan eronneeksi.

Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos:

1) on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua opetukseen eikä hän ole esittänyt poissaololleen perusteltua syytä;

2) hän on keskeyttänyt oppivelvollisuuden suorittamisen oppivelvollisuuslain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla;

3) hän ei ole suorittanut opintojaan 25 b §:n 2 tai 3 momentissa säädettyssä ajassa.

Opiskelija katsotaan eronneeksi myös silloin, kun hän itse ilmoittaa kansanopiston ylläpitäjälle kirjallisesti eroamisestaan. Tällöin opiskelija katsotaan eronneeksi siitä päivästä lukien, kun ilmoitus saapuu kansanopiston ylläpitäjälle tai opiskelijan ilmoittamana myöhempänä ajankohtana.

Kansanopiston ylläpitäjä antaa päätöksen opiskelijan eronneeksi katsomisesta, lukuun ottamatta 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tilannetta.

Oppivelvollinen katsotaan eronneeksi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla perusteella viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun hän on viimeisen kerran osallistunut opetukseen. Ennen oppivelvollisen eronneeksi katsomista kansanopiston ylläpitäjän tulee ilmoittaa oppivelvolliselle sekä hänen huoltajalleen ja muulle lailliselle edustajalleen, että oppivelvollinen voidaan katsoa eronneeksi, jos hän ei osallistu opetukseen. Oppivelvollisen eronneeksi katsomisessa noudatettavista menettelyistä säädetään lisäksi oppivelvollisuuslain 13 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) 9 §:n 3 momentti, 11 c §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti laissa 568/2019 ja 11 c §:n 2 momentti laissa 1221/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Ammatillista koulutusta koskevat tiedot

Ammatillista koulutusta koskevat tiedot

Jos opiskelija osallistuu tutkintokoulutukseen tai muuhun tarvittavan osaamisen hankkimiseen, tallennetaan 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi tutkintokoulutuksen tai muun tarvittavan osaamisen hankkimisen tavoitteet, sisällöt, opetus ja muut osaamisen hankkimisen tavat ja ajoittuminen.

Jos opiskelija osallistuu tutkintokoulutukseen tai muuhun tarvittavan osaamisen hankkimiseen, tallennetaan 2 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi tutkintokoulutuksen tai muun tarvittavan osaamisen hankkimisen tavoitteet, sisällöt, opetus ja muut osaamisen hankkimisen tavat ja ajoittuminen. *Perustutkintokoulutuksessa tallennetaan lisäksi oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen määrä tutkinnon osittain tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueittain.*

11 c §

11 c §

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Oppivelvollisuutta koskevat tiedot ja tietojen tallentaminen

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto *oppivelvollisuuden alkamisesta, jos oppivelvollisuus alkaa muuna kuin oppivelvollisuuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna ajankohtana, sekä tieto mainitun lain 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden*

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, oppilaitoksen ylläpitäjän sekä kunnan on tallennettava rekisteriin tieto oppivelvollisuuslain 7 §:ssä tarkoitettusta oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suorittamisen keskeyttämisestä ja sen kestosta.

15 §

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitetut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen.

15 §

Tietojen luovuttaminen ylioppilastutkintorekisteristä

Opiskelijavalintarekisteriin luovutetaan 14 §:n 2 momentissa tarkoitetut, opiskelijavalintaa varten tarpeelliset tiedot niistä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet ylioppilastutkintoon ja hakeneet johonkin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuun koulutukseen. *Oppivelvollisuusrekisteriin luovutetaan tieto ylioppilastutkinnon suorittamisesta, jos henkilö on ollut oikeutettu oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettuun maksuttomaan koulutukseen.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen ja ohjauksen määrää koskevaa tallentamisvelvoitetta ei sovelleta opiskelijaan, joka on aloittanut opintonsa ennen tämän lain voimaantuloa.

Lain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen ja ohjauksen määrää koskevat tiedot on tallennettava takautuvasti tietovarantoon viimeistään 30 päivänä syyskuuta 2022.

Valtioneuvoston asetus

vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
lisätään vapaasta sivistystyöstä annettuun asetukseen (805/1998) uusi 3 b § seuraavasti:

3 b §

Oppivelvollisille suunnatun koulutuksen oppimateriaalilisä

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain 7 a luvussa säädetyn koulutuksen oppimateriaalilisä on 6,90 euroa opiskelijaviikkoa kohti.

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2022.